Stéphane Arfi

Trei zile la Ierusalim

Traducere din franceză de
Ruxandra Chiriță

Editori:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial:
Magdalena Mărculescu

Redactare:
Loreta Budin

Design și ilustrație copertă: Andrei Gamarț

Director producție:
Cristian Claudiu Coban

Dtp:
Mihaela Gavriloiu

Corectură:
Irina Botezatu
Anca Baciu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ARFI, STÉPHANE
Trei zile la Ierusalim / Stéphane Arfi; trad. din franceză de Ruxandra Chiriță. – București: Editura Trei, 2019
ISBN 978-606-40-0643-1

I. Chiriță, Ruxandra (trad.)

821.133.1

Titlul original: *Trois jours à Jérusalem*
Autor: Stéphane Arfi

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-40-0643-1

Fiicei mele Lucy

„Dacă nu te îngrijești de tine acum, atunci când?“
Hillel cel Bătrân

„Vrei să scrii o fugă? Ei bine, scrie-o, ca s-o cântăm!“
Glenn Gould

Preludiu la fugă

Suntem cu două mii de ani în urmă, într-un străvechi regat din Orient a cărui capitală se numește Ierusalim; acolo trăiește un tânăr fără seamăn.

Numele lui, Iosua, înseamnă în limba ebraică Cerul Mântuiește sau, literalmente, Cerul Ajută.

Înzestrat cu o inteligență și o sensibilitate cu totul ieșite din comun, Iosua are o privire de o blândețe nespusă.

Dar în inima lui clocotește o imensă furie împotriva lui Dumnezeu, cu alte cuvinte, împotriva Cerului.

Căci Iosua nu se mulțumește cu această lege străveche proclamată de Cer ca alinare în fața nenorocirii: „Ca să trăiești fericit, iubește-ți aproapele ca pe tine însuți."

Așadar, iubirea, se spune, este unicul secret al fericirii.

Dar vai! Ce poate face iubirea împotriva egoismului, a lașității, a abandonului, a umilinței, a cruzimii, a nedreptății? Ce face iubirea împotriva urii, a fărădelegii, a războiului, a sărăciei și, mai ales, a bolii și morții celor dragi?

Nu, gândește Iosua, trebuie să fie o altă lege, trebuie să existe un cuvânt mai frumos, mai virtuos, mai puternic

decât cuvântul *iubire*: trebuie să existe un cuvânt care ne face cu adevărat fericiți, în ciuda încercărilor vieții.

Astfel, fiindcă își dorește cu pasiune fericirea, pentru el și pentru omenire, Iosua vrea să afle acest cuvânt chiar de la Cer.

În vremea aceea, exista un singur loc unde se putea vorbi cu Cerul: Templul din Ierusalim, unde Cerul își manifesta prezența într-o încăpere tainică, numită Sfânta Sfintelor.

Atunci, mânat de acea logică implacabilă pe care o au copiii hotărâți, Iosua decide să fugă.

Fuga sa la Ierusalim va dura trei zile.

Până astăzi, nimeni nu a povestit ce a făcut Iosua în aceste trei zile.

E cu atât mai uimitor, cu cât această fugă, care a schimbat viața tânărului excepțional, a schimbat în aceeași măsură viețile milioanelor de femei și bărbați care au venit pe lume după el.

I

ZIUA ÎNTÂI

O inimă mânioasă

I–1

De la un capăt la altul al Ierusalimului răsună tânguirea unei goarne. Soarele roșiatic prevestește, în această primă dimineață de primăvară, o zi neobișnuit de caldă.

Caravana Nordului va porni pe drumul de întoarcere.

Mii de pelerini și-au părăsit taberele așezate pe coastele apropiatului Munte al Măslinilor și se pregătesc pentru lunga călătorie presărată cu primejdii, care, printre văi sălbatice și munți prăpăstioși, îi va duce acasă, în satele lor.

Fiindcă tocmai a împlinit doisprezece ani, Iosua nu mai e copil: a devenit bărbat. Așa spune Legea cerească.

Așa se face că părinții lui i-au îngăduit să meargă singur în urma caravanei, împreună cu verii săi.

Iosua se preface că e mulțumit.

Dar adevărul e că vrea să rămână la Ierusalim.

Se gândește de zile întregi la fuga aceasta.

Căci Iosua e stăpânit de un singur gând: să-i vorbească Cerului. Doar ei doi.

Față-n față.

Vrea ca Cerul să-i răspundă nemijlocit la întrebarea care nu-i dă pace: cum să ducă o viață fericită?

Și doar aici, la Ierusalim, va putea vorbi cu Cerul, căci își face simțită prezența în încăperea tainică a Marelui Templu căreia i se spune Sfânta Sfintelor.

Iosua își ridică privirea spre fortificațiile ce înconjoară Orașul Sfânt.

Se spune că trebuie să vezi Ierusalimul o dată în viață, căci altfel nu poți cunoaște frumusețea.

Și totuși, Iosua nu vede frumusețea Ierusalimului.

Nu vede decât o mare grămadă de pietre vechi și trufașe care, într-o bună zi, se vor prăvăli unele peste altele dacă lumea nu se va schimba; dacă nedreptatea va zdrobi mai departe viața; dacă Cerul, care poate îngheța soarele și aprinde luna cu un singur cuvânt, îi va lăsa mai departe pe oameni pradă suferințelor, durerilor și disperării.

I–2

Iosua poate fi lesne deslușit între pelerinii care se pregătesc de drum: după talia înaltă și suplă (e mai degrabă mare pentru vârsta lui) și după buclele bălaie care-i dau înfățișarea unui leu tânăr.

E înconjurat de verii lui și de câteva verișoare încântate de farmecul tulburător răspândit de acest frumos chip serios, luminat de o privire atât de blândă, încât pare să vadă ceea ce nu vede nimeni: misterul lucrurilor.

Alături de Iosua stă Iohanan, vărul său preferat, doar puțin mai mare ca vârstă, însă mult mai mare ca înfățișare și mult mai zbuciumat, care dă din mâini de parcă ar tăia văzduhul.

Iohanan nu trăiește decât pentru a sluji Cerul, de la care aşteaptă, cu fervoare, să pedepsească oamenii, după părerea lui cu toții păcătoși, cu toții necinstiți, cu toții desfrânați; şi să-i pedepsească în modul cel mai crunt: cutremur, furtună și potop care să aducă sfârșitul lumii — „Cerul are de unde să aleagă", spune adesea Iohanan.

Puține dintre cele pământene îi sunt pe plac lui Iohanan. Dar pe vărul său Iosua îl iubește ca pe un

frate. Și îi place totul la el. Îi admiră dezgustul față de trufia bogaților și a preoților; pasiunea arzătoare cu care Iosua ocrotește femeile și fetele (a crescut printre ele și le înțelege durerile), dar și ființele pe care nimeni nu cutează să le ocrotească: animalele și florile, mai ales florile numite vardah, acele frumuseți trandafirii cu pistilul de un alb strălucitor, a căror mireasmă delicată stăruie, fapt nemaipomenit, multă vreme după veștejirea lor. Dar aceste flori vardah sunt culese fără rușine, iar zilele lor sunt scurtate cu cruzime, spre deznădejdea lui Iosua.

Iohanan iubește mai presus de toate furia ce clocotește în inima lui Iosua; acea furie nemărginită, năvalnică; acea furie care va primi ca răspuns mânia cea mare a Cerului, sfârșitul lumii, după cum este încredințat Iohanan.

Dacă Iohanan crede în acest lucru imposibil — că furia unui copil ar putea declanşa mânia Cerului —, este pentru că ştie secretul lui Iosua.

E o taină cumplită pe care Iosua o poartă pe umeri.

Atât de cumplită, încât cine o cunoaște nu poate nutri decât dragoste deplină pentru flăcăul acesta; nu poate decât să se mire cum de a rămas el cu mintea întreagă, căci nu îi e îngăduit să-i mărturisească nimănui taina, nici măcar celor apropiați.

I–3

Este al treilea an în care Iosua vine cu familia la Ierusalim. De astă dată, pentru Pesah.

Pesah e o mare sărbătoare.

Iosua iubește sărbătoarea aceasta mai mult ca pe oricare alta, căci celebrează întoarcerea la libertate, sfârșitul robiei pentru poporul său care fugea, cu o mie de ani în urmă, din marea împărăție a Egiptului.

Însă cele șapte zile de bucurie și îmbrățișări au trecut, iar sărbătoarea Pesah s-a sfârșit.

Deznădejdea și-a reluat locul în viața măruntă de zi cu zi.

Poporul lui Iosua simte iarăși lipsa libertății. Este iarăși în robia unei mari împărății, cea romană de astă dată, care asuprește prin impozite, prin biruri și prin legi barbare ținutul ocupat cu armatele, care impune prin forță un singur fel de a gândi, o singură monedă, precum și cultul negoțului fără stavilă, ca singur crez.

Preoții Marelui Templu din Ierusalim, îngrijindu-se să-și păstreze onorurile și privilegiile dăruite de împărăție, veghează asupra poporului, nu cumva să se răscoale.

Una ca asta, susțin ei, ar aduce pedepse sângeroase din partea stăpânitorilor și, poate, chiar exilul, călătoria silită spre uitare.

Firește, răzvrătire există. Dar este a fanaticilor religioși, sicarii (numiți astfel căci poartă un pumnal încovoiat, *sikar*); ca să-i alunge pe romani, aceștia ucid soldați, funcționari de rang înalt și oameni din popor care slujesc dușmanul, răspândind teama zi de zi.

Iată de ce, încă din zori, preoții Marelui Templu, însoțiți de slugi înarmate cu bastoane, cutreieră Orașul de Jos, ca să-i fugărească pe acei copii ai străzii care, înzestrați de sicari cu pumnale, amenință să înjunghie pe oricine se înfrățește cu stăpânitorii.

Ca să pună capăt neorânduielii, regele Arhelaus, succesor și fiu al regelui Irod cel Mare, le-a poruncit preoților să-i găsească pe acești tineri care seamănă groaza și să-i arunce în temniță înainte ca soldații romani să-i pedepsească așa cum îi pedepsesc pe sicari, biciuindu-i vreme de câteva ceasuri în văzul lumii și pironindu-i pe cei mai înverșunați de bârne din lemn, cu brațele desfăcute, până la moarte.

I–4

La poalele Ierusalimului, caravana se urnește în sfârșit.

Pornește în marea călătorie către nordul regatului.

Profitând de norul de praf ce se ridică deasupra familiilor de pelerini, Iosua se pierde din ochii verilor săi, mai ales din ai lui Iohanan, pe care tocmai îl caută un grup de flăcăi ca să cânte din toți rărunchii rugăciuni, ceva mai departe de șuvoiul pelerinilor.

Iosua privește împrejur. Nimeni nu-i dă atenție.

Inima lui, inima aceasta atât de mânioasă, inima aceasta de copil care va deveni curând bărbat, inima aceasta ce caută cu înflăcărare adevărata fericire, acea fericire care să dăinuie în ciuda necazurilor vieții, inima aceasta bate să-i spargă pieptul.

Dorința de a fugi s-a prefăcut în teamă. Cum ar putea fi altfel? Ierusalimul e un oraș imens, iar primejdia pândește la fiecare colț de stradă. Să-și părăsească părinții, lipsit de bani, lipsit de hrană, lipsit de orice altceva afară de curajul său înseamnă un salt terifiant în necunoscut.

Iosua nu e însă nechibzuit pentru întâia dată.

***

Ultima oară a fost acum trei ani, când venise o toamnă atât de vijelioasă, încât preotul satului pusese să se taie ramurile bătrânului sicomor, pe care nădăjduia să-l scape astfel de o moarte sigură.

Iosua se împotrivise din toate puterile, însă fără folos. Îl auziseră strigând o noapte întreagă, plângând cu lacrimi fierbinți: „I-au tăiat brațele! I-au tăiat brațele!"

A doua zi în zori, din ramurile sicomorului cursese un ulei gros, ce mânjise în roșu veșmintele sătenilor care se apropiau prea mult de copac. Spaima fusese atât de mare, că preotul hotărâse să le dea pace copacilor și arbuștilor din sat, măcar pentru o vreme.

Însă Iosua ceruse să fie cruțate și florile de vardah pe care le îndrăgea atât de mult și care trăiau atât de puțin, fiind culese fără rușine.

Dar preotul refuzase scurt.

În semn de protest, băiatul se zăvorâse în micul templu din sat, pironind cu dibăcie (nu degeaba era ucenic tâmplar) o scândură groasă de-a curmezișul ușii.

Iosif, tatăl lui Iosua, rușinat că fiul cutezase să facă una ca asta în lăcașul sfânt, îi poruncise să deschidă ușa, sau urma să fie pedepsit cu asprime. Dar niciuna dintre amenințările părintești nu dăduse roade.

Dârzenia lui Iosua fusese chiar şi mai mare: „Deschid numai dacă preotul o să cruțe florile de vardah!", spusese flăcăul cu îndrăzneală.

Miriam, mama lui Iosua, încercase atunci să-l înduplece pe preot, căci știa că, dintre ei doi, fiul ei era cel mai hotărât.

Dar nu izbutise nicicum: preotul spusese că îi îngăduise și așa prea multe flăcăului neobrăzat, care se amesteca fără încetare în viața oamenilor mari. Nu ceruse Iosua

într-o zi să fie pedepsiți soții care-și bat nevestele? Dacă e să fie așa, de ce n-am cere consimțământul femeilor pe care le măritām? îi răspunsese atunci preotul, din câte-și amintea. De ce nu le-am îngădui să folosească banii familiei? Sau chiar să studieze Legea Cerului?

Ziua trecuse, se lăsase seara, iar Iosua deschisese ușa templului chiar în clipa în care preotul, învins, se învoise să cruțe florile de vardah.

— Ce va cere acest mic împielițat data viitoare? Să ocrotim pietrele? Ar fi în stare! ocărâse preotul furios, întorcându-se la rugăciunile lui.

Iosif își ceruse umil iertare pentru purtarea fiului său, dar preotul dăduse sentința, întorcându-se înspre el:

— Vreme de un an, nu-i mai îngădui lui Iosua să calce în templu. Va învăța mai târziu Legea Cerului.

Iosif dăduse să-i mulțumească preotului pentru această izgonire îndreptățită, o pedeapsă mult mai blândă decât ar fi meritat fiul său, dar Iosua nu-i lăsase răgaz.

Cu brațele încrucișate, mândru cum nu-i era îngăduit să fie la vârsta lui fragedă, băiatul cu părul bălai îi ținuse piept preotului:

— Cu atât mai bine, am să învăț Legea singur. N-am nevoie de un preot care să mijlocească între mine și Cer!

Așadar, în această primă zi de primăvară, în vreme ce se frământă în fața meterezelor Ierusalimului, iar caravana înaintează agale pe drumul de întoarcere către nordul regatului, Iosua are aceeași dârzenie ce l-a făcut să se zăvorască în templul din satul lui.

Nimic nu-l va împiedica să fugă.

N-au însemnătate nici primejdiile, nici grijile părinților săi; el nu se va întoarce acasă.

Trebuie să-i vorbească Cerului.

Trebuie să-l întrebe ceea ce nimeni nu pare a dori să afle: cum să fim fericiți, în ciuda încercărilor la care ne supune viața?

Căci Iosua iubește viața.

Știe că ea poate fi minunată.

A văzut în satul lui strălucirea din ochii unei femei în vârstă, însărcinată cu un copil pe care nu mai spera să-l primească; a văzut un pisic firav care lipăia laptele ce-i era adus în fiecare dimineață și care torcea mulțumit; a văzut încântarea unei tinere fete care se ştia iubită de bărbatul pe care-l iubește.

Și a văzut copilul atât de dorit cum crește și devine un bărbat puternic ca o stâncă, spre bucuria bătrânei sale mame; a văzut pisicul prefăcându-se într-o pisică frumoasă, plină de vigoare, care se zbenguie pe câmp, mânată de pofta de vânătoare; a văzut-o pe tânăra fată visând la măritiș și cântându-și din toată inima iubirea pentru cel drag.

Într-adevăr, Iosua a văzut că viața poate fi minunată.

Dar a văzut, de asemenea, că bucuria nu dura niciodată vreme îndelungată.

De azi pe mâine, tânăra îndrăgostită s-a măritat, dar iubitul ei soț a ridicat mâna asupra ei, iar dragostea s-a stins; pisica cea frumoasă a murit de o boală fulgerătoare; iar strălucirea din ochii bătrânei mame s-a stins când ea a aflat că fiul plecat la război nu se va mai întoarce nicicând acasă.

De fiecare dată, Iosua s-a întrebat: trebuie oare ca lumea să se sfârșească pentru ca să se sfârșească suferința? Trebuie să vină o lume nouă care să-i ia locul lumii acesteia? Nu, și-a răspuns el de fiecare dată, apocalipsa aceasta

pe care o așteaptă toată lumea e o nădejde prostească. Dacă Cerul ar nimici lumea pentru ca cei mai vrednici dintre oameni să viețuiască într-o lume nouă, cum ar ști cine-i vrednic și merită să trăiască și cine-i ticălos și trebuie să fie mort pe veci? Dacă ticălosul n-a avut parte decât de răutăți ce l-au împins neîncetat să fie și mai ticălos, iar cel vrednic n-a avut parte decât de întâmplări bune ce l-au îndemnat neîncetat să fie și mai vrednic, cine e cu adevărat vrednic și cine nu? Și atunci, ce însemnătate mai are judecata cerească? Nu are niciuna! Trebuie să trăim fericiți aici, pe Pământ, în lumea aceasta. Trebuie să ne bucurăm în viața aceasta și în nicio alta.

I–5

Iehuda, un tânăr orfan, șade picior peste picior în scobitura unui meterez din orașul de jos; îl zărește pe Iosua care părăsește caravana și se îndreaptă către Poarta Fântânii, rareori folosită, ce duce spre cartierele deocheate ale Orașului Sfânt.

„Cerul îmi trimite un prieten", gândește tânărul Iehuda, un singuratic printre singuratici care, precum sutele de copii sărmani din Ierusalim, își duce traiul de pe o zi pe alta, doar prin agerimea minții.

Ajuns sacagiu fiindcă a șterpelit un burduf din piele de capră și o ulcică din argilă, Iehuda strânge dimineața apă din scăldătoarea Siloam, apoi cutreieră ulițele bătătorite până noaptea și o vinde cui vrea să-și ostoiască setea în schimbul unui bănuț de aramă, bătut cu efigia împărăției acesteia pe care o urăște cu patimă. Împărăția aceasta care ia totul de la popor: banii, onoarea, libertatea.

Acum, trebuie să se roage. Trebuie să binecuvânteze Cerul, cel căruia nu e îngăduit să i se rostească adevăratul nume.

Cel în care îți pui toată nădejdea când nu mai poți nădăjdui.

Iehuda își acoperă ochii cu mâna dreaptă.

Dar în vreme ce rostește vorbele sfinte știute pe de rost, în minte i se strecoară un gând întunecat. Se vede înveșmântat în negru, asemenea unui sicar, unul dintre asasinii care-i ucid pe dușmanii regatului. Înarmat cu un pumnal încovoiat, le taie capetele asupritorilor, unul câte unul: soldați, preoți, negustori avuți, nu cruță pe nimeni, nici măcar pe Arhelaus, regele mai supus chiar față de romani decât a fost tatăl său, Irod; iar Iehuda simte o plăcere așa de vie, încât deschide ochii și scoate un țipăt gâtuit, ca și cum ar vrea să scape dintr-un vis îngrozitor.

Tânărul sacagiu se închină adânc, rugând Cerul să-i alunge din cuget dorința aceasta de moarte care-l preface într-un adevărat demon.

„Eu, sicar? Nu, nu, niciodată!", spune el cu voce tremurată. „Lupta fanaticilor ăstora nu servește la nimic. Iar Legea Cerului nu spune oare limpede să nu ucizi?"

Iehuda își adună ulcica de argilă și burduful, se ridică în picioare și-l zărește mai jos pe Iosua, trecând tocmai pe sub Poarta Fântânii.

Cum îl vede, vrea să-l urmeze.

Vrea să-i dea din apa lui proaspătă fără să-i ceară vreo plată, cum ar veni, să-i dea aur în schimbul unui dram de bunăvoință.

Scurtând drumul pe o uliță îngustă, Iehuda dispare printre două cocioabe îngemănate, urcă și apoi coboară pe o scară de lemn mâncată de cari și-l găsește pe Iosua, care se îndreaptă spre el, pe o străduță ce merge la deal.

Iehuda stoarce grabnic burduful de piele, îi întinde lui Iosua ulcica plină cu apă proaspătă, zicând:

— Bea, prietene!

Iosua nu-i răspunde; e mai degrabă mirat de purtarea copilandrului acestuia, decât dornic să-și astâmpere setea.

— Haide, bea, îl tot îndeamnă Iehuda, apropiindu-se de el.

Iosua se oprește, ia ulcica, își ridică privirea și vede un flăcău de vârsta lui, doisprezece ani, însă mult mai sărman, în haina lui tocită de lână: un copil pribeag, cu părul castaniu zburlit, cu ochi negri și privirea supusă, cu umerii lăsați, cu un chip slab și un trup costeliv, cu picioarele goale, vătămate de drumurile necontenite prin Orașul de Jos.

Iosua îl îndrăgește deodată pe băiețandrul acesta care-l privește cum soarbe tăcerea cu înghițituri prelungi.

Iehuda ar dori să știe de ce se află el la Ierusalim, ce caută acolo, unde se duce, de ce a fugit din caravana pelerinilor.

Însă losua îi înapoiază ulcica și se îndepărtează: vrea să cerceteze de unul singur Orașul de Jos.

El, copilul sărman de la țară, copilul din nordul regatului, vrea să vadă sărăcia din marea cetate.

Vrea să afle cum izbutesc să-și ducă traiul cei pe care Cerul, acel ochi veșnic deschis, nu voiește să-i vadă.

I–6

Precum toți locuitorii din regat, Iosua știe că Orașul de Jos e opusul Orașului de Sus, că este cloaca, prăpastia întunecată, tărâmul blestemat al cetății binecuvântate de Cer.

Un unchiaș din satul lui i-a spus într-o zi: „Să știi, Iosua, că la noi, sărăcia îl călește pe om. Dar la Ierusalim, îl prăpădește."

Așa că Iosua grăbește pasul pe ulițele întortochiate, mânat de un impuls nestăpânit.

Vrea să vadă acele mahalale infame unde întâlnești cerșetori, schilozi, tâlhari și ucigași lăsați în voia unei sorți josnice. Vrea să vadă cloaca aceea infectă în care se zbate poporul întunericului: femei stricate, bărbați nevolnici, copii prăpădiți, morți vii, aproape pulbere.

Vrea să audă cu urechile lui vaierele câinilor turbați, care se bat pe muștele muribunde. Vrea să audă țipetele femeilor îmbrâncite, ocărâte, bătute, batjocorite pentru un „da" sau un „nu". Vrea să audă răgetele nebunilor care se înjunghie pentru un simplu gest sau o vorbă de ocară. Vrea să audă urletele pruncilor înfometați, gata

osândiți, care răzbat din cocioabele spurcate, lipsite de ferestre și lumină.

Vrea să înțeleagă aceste chipuri istovite, livide, murdare, știrbe, aceste chipuri ascunse, înspăimântate și dușmănoase, fețe cumplite ce mârâie dând ochii cu pletele bălaie (rar întâlnite prin aceste locuri, unde capetele sunt toate brune sau cărunte), pe care le iau drept sfidare; ai zice că un înger s-a rătăcit pe acolo, în calea sa spre Cer, gândesc oamenii aceștia, văzându-l pe Iosua.

Ceea ce vrea Iosua e să simtă cu toată ființa deznădejdea celor pentru care viața înseamnă numai durere.

Și ce simte el? Simte chinul nestins și disperarea nemărginită a fiilor lipsiți de mamă, a mamelor lipsite de fiică, a mamelor lipsite de mamă, a soților lipsiți de soție, a taților și bunicilor lipsiți de toți, în afară de ei înșiși.

Pretutindeni foame, desfrâu și teamă.

Pretutindeni vieți fără bucurie, pline de nimic, dacă nu de mișelie și neștiință, vieți de strâns grămezi de gunoaie, de împins, tras și dus poveri grele.

Și pentru toți, femei, bărbați, copii, aceeaşi obsesie: a mânca. Pentru a supraviețui o oră, o săptămână. A mânca, pentru că trupul nu poate îndura atâtea lipsuri fără să se degradeze, să se vlăguiască, să se vadă îmbătrânind, să se vadă plecând; să se cufunde în întuneric și să dispară pentru totdeauna, să moară în sfârșit, de o lovitură de cuțit, de o piatră, să moară de boală, de epuizare. Să moară de uitare. Să moară fără să se roage, fără rugăciune. Să moară fără măcar să blesteme acest Cer, care-i disprețuiește tocmai pe cei care își pun nădejdea în el: supliciu suprem, care adaugă cruzime tragicului.

Astfel, în fața acestei omeniri într-atât de umilită, încât se află în afara umanității, în fața acestor amărâți

pe care viața i-a osândit, Iosua își înalță amândoi pumnii strânși spre Cer.

Tare l-ar mai lovi drept în față pe acest atotputernic ce zboară nepăsător deasupra unor ființe care par a fi primit viață numai ca să și-o piardă.

Și după ce l-ar lovi, tot i-ar rămâne destulă furie încât să ridice cu brațele întregul Oraș Sfânt și să-l arunce acolo, în dogoritoarea vale a lui Hinom, căreia i se spune pe bună dreptate Valea Morții.

I–7

În vreme ce furia din inima lui se întețește, Iosua întinde brațele către Cer, fără să-și descleșteze pumnii; o purtare atât de neobișnuită, încât atrage numaidecât uimirea pe ulița îngustă pe care tocmai a pășit.

Orice faptă neobișnuită e de mirare, mai ales cea a unui copil.

Negustori, mușterii, pierde-vară se uită unul după altul la flăcăul acesta bălai care dojenește Cerul.

— Vezi ce îngădui? strigă Iosua către nori. De ce atâta nefericire? De ce atâta sărăcie? De ce îi faci să sufere pe cei care vor muri? De ce-i strivești pe cei slabi? E o joacă pentru tine? Vorbește-mi! Răspunde-mi! Până când ai să taci? Lasă, că am să vin să te văd în Templul tău! N-ai să scapi de mine!

Toți cei de față pe uliță se privesc, uluiți peste măsură.

— Flăcăul ăsta posedat vorbește cu Cerul? întreabă un gură-cască, cu fața ciupită de boală.

— Chiar așa, vorbește cu Cerul! Îi cere nădejde! zice un orb bătrân, rătăcit printre trecători.

— Nădejde? chicotește un negustor, ieșind din prăvălioara lui strâmtă. La ce servește nădejdea? E mai rea ca deznădejdea! Nădejdea aduce mereu dezamăgire, nu face nici cât o ceapă degerată! Cel mai bine e să așteptăm sfârșitul lumii, asta ne e nădejdea.

Auzind vorbele acestea, Iosua își lasă brațele în jos și se întoarce ca să-i cerceteze la rândul lui pe cei care-l cercetează.

Își așază asupra fiecăruia privirea de o blândețe nespusă și nu înțelege de ce îi îndrăgește atât de mult pe toți oamenii aceștia mai sărmani decât el.

I–8

Un preot al Marelui Templu din Ierusalim s-a ivit în capul uliței; poartă un turban înalt și un veșmânt de in nisipiu, acoperit cu o mantie neagră.

Preotul acesta e crudul Caiafa.

Printre hoinari și negustori s-a răspândit o frică grozavă; nicicând nu l-au mai văzut pe acest om temut coborând aici, în partea necurată din Orașul Sfânt.

Este urmat îndeaproape de un slujitor înarmat cu o bâtă mare.

— Privește, Caiafa, spune slujitorul, arătând spre Iosua. Pușlamaua de acolo!

Obrajii preotului se umflă a mânie triumfătoare când dă cu ochii de cel pe care-l crede a fi unul dintre rebelii ce trebuie vânați.

Având treizeci de ani bătuți pe muchie (adică în floarea vârstei, la vremea aceea), Caiafa numai preot nu este: îl mână doar patima pentru onoruri. Și-a jurat să fie ales în capul ierarhiei preoțești.

Peste câteva luni, cel mult un an, Caiafa va fi, căci așa dorește, Marele Preot al Marelui Templu. Va fi atotputernic peste sufletele din regat.

Va fi cel care are dreptul, în Templu, să intre o dată pe an în încăperea Sfânta Sfintelor și să dea ochii cu Cerul însuși.

Va fi pământeanul cel mai apropiat de Cer.

Ca să-și atingă țelul, Caiafa lucrează pe două căi: poporul trebuie să se teamă de el, iar ocupantul, la fel ca regele însuși, trebuie să știe că el e temut de popor. Prin urmare, Caiafa se străduiește să fie cel mai neîndurător dintre toți în aplicarea Legii. Fără îngăduință, fără excepții: Legea Cerului trebuie să fie mai presus de toate, întreaga Lege a Cerului. Iar când Legea e nesocotită, trebuie dată osânda la temniță și, mai ales, la moarte. Moartea prin lapidare, prin lovirea osânditului cu zeci de pietre tăioase.

Iată întreaga gândire a acestei ființe virtuoase, care vede două feluri de oameni ce se înfruntă pe Pământ: cei care respectă legea și cei care o distrug.

Prin urmare, ura sa împotriva sicarilor, însetați după o libertate închipuită, e nemărginită. Caiafa e încredințat că o răscoală împotriva Imperiului Roman ar însemna plecarea silită a poporului într-o nouă pribegie. Și sfârșitul drumului său spre glorie, adică propriul sfârşit. Astfel, gândește preotul cel crud, este nevoie de pedepse fără milă. Trebuie date pilde. Iar majoritatea va fi izbăvită. „Ce înseamnă viața câtorva față de supraviețuirea celor mulți?", spune adesea Caiafa, ca să-și justifice asprimea.

Croindu-și drum ca să ajungă până la Iosua, Caiafa și sluga lui își suflecă mânecile și împart palme și lovituri de bâtă peste fețele și spinările întâlnite în cale.

— Lăsați capetele în pământ! Nu vă este îngăduit să-l priviți pe cel de neprivit! poruncește Caiafa, fără să lămurească dacă vorbește despre Cer sau despre el însuși.

Iosua se întoarce spre cei doi bărbați, care ajung în grabă lângă el și văd că nu poartă vreo armă asupra sa.

— De unde vii? Cui îi vorbeai? îl întreabă Caiafa cu dispreț.

— Din Nord. Îi vorbeam Cerului, răspunde Iosua, cercetând chipul lui Caiafa: o frunte îngustă, un nas scurt și subțire, doi ochi sumbri ca noaptea, două buze subțiri și învinețite de mușcături, o barbă întunecată și ascuțită ca un pumnal.

— Atunci, întoarce-te la tine, la țară! Aici nu ești acasă, spune Caiafa și se apleacă asupra lui Iosua ca vulturul asupra prăzii. Și nu mai cuteza să-i vorbești Cerului!

— Omul e acasă oriunde se întinde Cerul. Și nimeni nu-l poate opri să-i vorbească Cerului, răspunde Iosua, cu o stăpânire aproape cumplită.

— Nimeni? izbucnește preotul. Ba da! Eu te opresc!

— Nu poți, spune Iosua, cu aceeași stăpânire în glas.

— Și de ce, mă rog? spune Caiafa, mușcându-și buzele.

— Oare oprești vântul să sufle? Oprești soarele să strălucească și ploaia să cadă? întreabă Iosua, ridicând ochii spre preot, care îi descoperă, cu o stupoare dincolo de cuvinte, privirea încărcată de blândețe.

Atât de puțin obișnuit e Caiafa să fie înfruntat și atât de uluit de privirea aceea pe care n-o înțelege, încât face un pas în lături, de parcă l-ar fi împins un duh rău.

Apoi, preotul smulge bâta din mâna slujitorului și se pregătește să-l lovească pe Iosua, tocmai când flăcăul îi întoarce spatele, uluindu-l și mai tare pe Caiafa.

Neștiind ce să facă, preotul pleacă, ducând după sine slujitorul pe al cărui chip se citește consternarea.

Cine ar vrea să deslușească fuga lui Caiafa, căci despre o fugă e vorba, n-ar izbuti. Să spunem că cei răi arată uneori o slăbiciune uimitoare când sunt înfruntați.

***

Lui Iehuda, tânărul sacagiu, nu i-a scăpat nimic din cele întâmplate; l-a urmat pe Iosua ca o umbră și e tulburat peste măsură de flăcăul acesta bălai care-i vorbește fără teamă celui mai necruțător dintre preoți și care, mai ales, îi vorbește fără teamă însuși Cerului.

Iehuda ar vrea iarăși să se apropie de Iosua.

Ar vrea să-i vorbească; dar se mulțumește să-și privească noul tovarăș cum se îndepărtează și se afundă și mai mult pe ulițele Orașului de Jos.

„Oare ce caută?", se întreabă Iehuda.

I–9

Pe ulița numită a Brutarilor, aerul înăbușitor îi amețește pe bătrânii cu inimi împietrite și înroșește pielea fină a celor tineri.

Iosua s-a oprit în fața unei mici dughene din care ies, în același timp, mireasma hrănitoare a orzului copt și câțiva șoareci înfometați, goniți de brutar cu lovituri de picior.

Așezată în fața dughenei, o fetișcană încântătoare, cu ochi verzi ca smaraldul, cu plete lungi, brune și cu pielea de un alb luminos, privește șoarecii fără pic de teamă.

Fetișcana cântă, cu demnitatea unei prințese a sărăciei, vorbe sfinte scrise în Legea Cerului.

„Ridicat-am ochii la tine", cântă ea cu ochii pe jumătate închiși, *„La tine, care ai zămislit oamenii și Pământul. Când le vei da bucuria vieții celor care au viață fără bucurie?"*

Iosua cunoaște bine cuvintele acestea. Se bucură când le aude cântate de gura copiilor, căci ei cântă cu încrederea aceea curată care face viața așa de limpede precum apa de izvor.

O bătrână uscățivă, îmbrăcată în zdrențe, iese din prăvălie. Îi întinde fetei o bucată de pâine rotundă, aburindă. Îi spune, cu veselie în glas:

— Uite ce i-am adus drăguței mele: o pâine caldă și nevinovată, care vrea să fie mâncată pe loc!

— Nu vreau, bunico, răspunde fetișcana și se strâmbă, fără să-și piardă frumusețea chipului.

— Nu ți-e foame? întreabă femeia bătrână.

— Ba da, dar nu după asta tânjesc, spune prințesa sărăciei, aruncându-i pâinea unui câine mic ce trece pe acolo.

— Vai, dai pâinea copiilor unui câine? se supără bătrâna, care și-a cheltuit toți banii de a doua zi.

— Da, asta fac copiii când nu primesc de mâncare decât pâine, răspunde prințesa sărăciei.

Bătrâna e descumpănită, însă nu mânioasă; pe chipul ei descărnat nu se arată decât osteneala săpată de lipsurile unei vieți îndelungate.

Cum să fie mânioasă pe copila aceasta care și-a pierdut părinții și, odată cu ei, ceea ce dădea o noimă și o părelnică ocrotire vieții ei firave: mai întâi, maică-sa, moartă la scurtă vreme după ce a născut-o; taică-său, atins de lepră în urmă cu câțiva ani şi care, izgonit de preoți, a fost nevoit să-și părăsească familia și să se ascundă precum râmele, ca să piară din văzul oamenilor.

Nu, nu e niciun pic de mânie în inima bietei bunici istovite ce îndrăgește curajul minunii acesteia cu ochi verzi, de care se îngrijește cu ultima fărâmă de putere; e așa de mândră prințesa ei, e așa nespus de frumoasă în ciuda încercărilor vieții, încât bătrânei îi vin lacrimi în ochi.

Iosua culege pâinea, o curăță suflând ușor peste ea, apoi i-o întinde fetei, lăsându-i câteva firimituri câinelui, care nu știe dacă să se bucure că i-a rămas ceva sau să se întristeze că i-a rămas așa puțin.

— Cum te cheamă? o întreabă Iosua.

— Mă cheamă Miriam. Ca pe mai toate fetele.

— Pe mama o cheamă Miriam, spune Iosua.

— Vezi, nu e foarte original, spune prințesa sărăciei, luând bucata de pâine.

Iosua privește adânc în ochii fetișcanei, de parcă ar vrea să-i strecoare în micul ei suflet ceva ce nu se află încă aici, ceva despre care nici el n-are cunoștință.

Ea mușcă din bucata de pâine, fără să-şi ia ochii din ochii lui Iosua.

Bunica îi zâmbește firav lui Iosua și se apleacă spre nepoata ei, așezându-i pe frunte cea mai drăgăstoasă sărutare.

Fata închide ochii, împăcată.

Lumina palidă ce înconjoară deodată ca un nimb cele două chipuri îl tulbură pe Iosua până în adâncul ființei sale: „Să fie lumina aceasta o minune? E oare adevărată?“, se întreabă el, apropiindu-se ca s-o vadă mai bine.

Dar lumina a dispărut.

Lucrurile frumoase nu sunt decât păreri, a remarcat adesea Iosua.

— Mi-e așa dor de mama și de tata, îi spune încetișor Miriam bătrânei.

— Ei te văd din Lăcașul Morților și te iubesc, îi răspunde bătrâna cu glas șovăielnic.

— Nu, răspunde fetișcana cu amărăciune. Iubirea se sfârșește odată cu moartea. Cine o să mă iubească atunci

când ai să pleci și tu? Of, nu-mi place Lăcașul ăsta al Morților... hotărăște ea, resemnată.

Nici lui Iosua nu-i place acest Lăcaș al Morților.

Preoții pretind că locul acela întunecat se află în adâncurile pământului, poate chiar sub valea lui Hinom; că acolo, sufletele morților trebuie să aștepte răbdătoare până la sfârșitul lumii; atunci, Cerul îi va judeca după faptele lor; celor mai vrednici le va dărui o nouă viață, veșnic fericită, pe Pământ, iar pe ceilalți, pe toți ceilalți îi va lăsa în uitare și nefericire fără sfârșit.

Lui Iosua nu-i place acest Lăcaș al Morților și se îndoiește că acesta există cu adevărat. Cum poate fi moartea mai rea decât o viață atât de nedreaptă? Dacă Cerul ar fi drept, ar face ca sufletele morților să trăiască lângă el, acolo sus, deasupra norilor, nu sub pământ.

„Dar Cerul e egoist, laș, jalnic", își spune Iosua și pornește din nou la drum.

Căldura tot mai mare copleșește pe de-a întregul primăvara înmugurită.

Cerul nu cruță nici oamenii sărmani, nici anotimpurile.

I–10

În aceeaşi clipă, departe de acolo, la trei zile de mers de Ierusalim, de pe înălțimile muntelui Meron ce străjuiește extremul nord al regatului, chiar în locul de unde izvorăște marele fluviu al Iordanului, un porumbel de un alb imaculat își ia zborul spre Orașul Sfânt.

I–11

Într-o piață presărată cu mormane de gunoaie, câțiva șobolani famelici se plimbă pe labele lor scurte și își ridică botul rugător spre niște copii sărmani, care se joacă foarte aproape de ei.

Se joacă, bieții copii, de-a marii regi și marile regine ce domnesc asupra poporului lor.

În joaca acestor copii sărmani e atâta bucurie, încât cetatea Ierusalimului s-ar putea mânia la strigătele lor, dacă n-ar fi nepăsătoare.

Harababura aceasta e așa de veselă, că aproape-l sperie pe Iosua, care privește joaca de ceva vreme.

Jocurile copiilor îl uluiesc peste măsură pe Iosua. Nu l-au interesat nicicând aceste zburdălnicii care, pentru el, nu înseamnă altceva decât pierdere de vreme. Când viața e o treabă atât de serioasă, ce rost are să țipăm, să țopăim, să ne zbenguim de dimineața și până seara, numai fiindcă suntem copii? Ce rost are să ne fugărim de ici-colo și să ne strecurăm în ascunzători, unde vom fi găsiți în cele din urmă?

Iosua a ales întotdeauna să se preumble, să cugete, să stea la sfat, mai ales cu Iohanan, vărul lui cel mai îndrăgit.

Şi într-adevăr, în vreme ce copiii din satul lor sunt la joacă, cei doi veri străbat viile, livezile de măslini sau câmpurile învecinate și vorbesc ceasuri îndelungate, străduindu-se să înțeleagă lumea aceasta pe care nu o înțeleg.

Iohanan se întreabă mereu de ce sunt oamenii într-atât de nebuni încât nu ascultă de Legea Iubirii, pe care le-a dat-o Cerul ca să înfrângă necazurile și să fie fericiți; iar Iosua îi răspunde că lumea e cea nebună de legat și că iubirea nu aduce fericirea, căci dragostea nu dăinuie niciodată.

Atunci, cei doi băieți își îndreaptă privirile spre nori.

Iohanan ar dori ca Cerul să pornească apocalipsa, ca să vină, în fine, acea lume nouă.

Pe când Iosua știe că lumea cea nouă n-ar ușura nicio greutate.

Iosua ar vrea doar ca Cerul să le dăruiască puțină blândețe celor nefericiți.

În Piața Gunoaielor, Iosua îi vede cum se zbenguie pe regii și reginele Ierusalimului; se îndreaptă spre el, sărind peste băltoace cu apă stătută.

Face un semn ca să-i oprească, dar iată-i cum îl înconjoară asemenea unui roi de țânțari, și-l înțeapă cu mii de întrebări iscoditoare, la care-i îndeamnă curiozitatea nestăpânită a vârstei lor fragede.

— De ce ai părul auriu? îl întreabă un băiat săltăreț.

— Eu sunt regina săracilor, nu-i așa că-s frumoasă? insistă, ştrengăreşte, o fetișcană.

— Și eu sunt soțul ei, regele hoților! spune băiatul săltăreț, stârnind râsetele tovarășilor săi, și adaugă îndată: nevasta mea îmi datorează respect și ascultare, nu-i așa?

— Nu-ți datorează nimic! izbucnește deodată Iosua, arătând cu degetul spre flăcăiandrul cel săltăreț, care face un pas în spate de parcă ar fi primit o lovitură de lance în pântece. Orice femeie e liberă ca pasărea cerului, auzi tu? adaugă el, amenințător. Tu îi datorezi respect! I-l datorezi din clipa asta și până la sfârșitul zilelor tale, ai înțeles?

Douăzeci de ochi mari uluiți se uită la Iosua cu un soi de prețuire temătoare. Numai flăcăul săltăreț își mută privirea în altă parte.

— Ești așa de înalt, câți ani ai? întreabă fetișcana ştrengăriță, încântată că un băiat le vorbeşte atât de bine altor băieți.

— Doisprezece ani, spune Iosua.

— N-are doisprezece ani, are cel puțin șaisprezece ani. Nu vedeți că minte? sare băiețandrul cel săltăreț la atac, ca să nu se facă de râs.

— Eu nu mint, îi spune Iosua.

— Chiar așa? Și de ce n-ai minți, mă rog?

— Nu știu să mint, răspunde Iosua.

— Nu se poate să nu minți, stăruie flăcăiandrul, care s-a oprit din săltat.

— Doar pentru un mincinos nu se poate, răspunde Iosua.

— Care-ți este numele? întreabă fetișcana ştrengăriță, preocupată dintr-odată de chipul acesta frumos și serios.

— Iosua.

— Cerul Ajută! tălmăcește pe loc fetișcana. Îndrăgesc nespus numele ăsta!

Atunci, copiii pornesc să strige în cor: „Cerul Ajută! Cerul Ajută!" ca să sărbătorească primirea noului lor tovarăș în grup.

Dar Iosua, care-și aude numele ca pe un asalt de neîndurat, își acoperă urechile cu mâinile.

— Destul! Destul! strigă el.

— Nu-ți place numele tău? îl întreabă fetișcana zglobie.

— Îl disprețuiesc, spune Iosua.

— De ce?

— Fiindcă Cerul nu ajută pe nimeni, îi răspunde Iosua, apoi le vorbește tuturor. Pe voi vă ajută Cerul? spune el și îi întreabă pe fiecare dintre copiii orfani: pe tine te ajută Cerul? Nu, firește. Dar tu? Ce face Cerul pentru tine? Nimic, e limpede. Dar pe tine te mulțumește? Nu, căci nu te ajută.

— Noi iubim Cerul. Ne-am da și viața pentru el, spune fetișcana, lăsând capul în pământ. Dar ție ce ți-a făcut Cerul de nu-l iubești?

Iosua nu răspunde.

Știe că întrebările copiilor sunt chiar răspunsuri.

Și cum ar putea oare să le împărtășească taina lui acestor copii sărmani, taina lui cea cumplită, taina lui ce nu poate fi lămurită?

Cum să le spună ceea ce nimeni n-ar înțelege, nici măcar copiii sărmani care, asemenea sfinților și profeților, le înțeleg pe toate?

În fața acestei neputințe, simte o mâhnire atât de mare, că-l strânge de gâtlej.

Copiii aceștia, care l-au încercuit plini de veselie, au ajuns acum să-l înăbușe. Îl înspăimântă gândul că acești copilandri nevinovați ar putea ca mâine, poimâine sau chiar acum să pună mâna pe un pumnal oferit de un

sicar și să despice vintrele unui soldat, unui preot, unui negustor înstărit din Orașul de Sus, numai fiindcă acel sicar îi va fi încredințat că fapta aceasta, pe care ei o cred vitejească, îi va ridica în ochii Cerului.

La câțiva metri depărtare de Iosua, un poznaș cu părul ca pana corbului, care răspunde la numele de Baraba, tocmai a sfâșiat în joacă, fără să vrea, haina unui fârtat mai mare.

Păgubitul se numește Gesmah.

E un flăcăiaș voinic, are opt ani împliniți, cu doi mai mulți ca Baraba; Gesmah e pe atât de arțăgos, pe cât este Baraba de blând (se spune că Baraba e blajin ca un pisoiaș).

În vreme ce, pentru Baraba, joaca e prilej de veselie, Gesmah vrea doar să facă rău.

Iată-l cum se aruncă răzbunător asupra micului Baraba, făcându-l să cadă pe spate.

Capul lui Baraba lovește mai întâi pământul.

Un zgomot surd ce îngheață inimile.

Copiii încremenesc asemenea unor statui de sare, de parcă s-ar teme că în piață se va ivi o arătare cu două capete sau o jivină păroasă și mai înspăimântătoare.

Căci răul se abate asupra celui care-l lovește pe Baraba.

Baraba este protejatul Orașului de Jos. Toată lumea îl îndrăgește pe micul Baraba. El singur e o fărâmă de speranță. O geană de lumină în întunecimea zilelor.

Și asta, nu fiindcă acest copil pribeag ar fi altfel decât ceilalți asemenea lui: Baraba a făcut și el destule pozne; dar nu fură niciodată de la săraci; iar când îi stă în putință, împarte puținul pe care-l are: o smochină uscată, două boabe de fistic, niscaiva nimicuri.

Îi liniștește chiar şi pe copiii care plâng — un omuleț care știe deja că vorbele aduc alinare.

Baraba e atât de îndrăgit fiindcă are în priviri ceea ce n-au alți copii sărmani. Are o scânteie: crede că ziua de mâine va fi altfel decât cea de azi, crede că cei năpăstuiți, prigoniți, uitați, toți aceia care suferă vor fi răzbunați într-o bună zi, iar nedreptatea va fi învinsă o dată pentru totdeauna. Și că până atunci trebuie să lupte, nu să se dea bătuți: totul se va schimba în bine.

Scânteia aceasta o are de la tatăl lui. Căci Baraba e orfan numai de mamă. Taică-său e acolo, undeva, în Orașul Sfânt, atât de neștiut, încât copiii care umblă cu Baraba nu l-au văzut niciodată.

Iar Baraba își prețuiește tatăl din toată inima. Nu trece niciun ceas în care să nu vorbească despre el, lăudându-i vitejia și învățămintele pe care i le-a dăruit: „Tatăl meu spune că libertatea e cel mai frumos lucru dintre toate lucrurile și că trebuie să murim ca s-o apărăm", spune el întruna oricui vrea să-l asculte.

Invidios pentru acest tată pe care el nu-l are, Gesmah îl învinuiește pe Baraba pentru acest avantaj. O învinuire groaznică, firește, dar cei deznădăjduiți, ca să consimtă la viața asta amară, vor ca deznădejdea să se împartă egal la toți.

Astfel, în Piața Gunoaielor, Gesmah strivește cu furie sporită fața micului Baraba în colb.

— Ai să mi-o plătești, băiatu' lui tata! spune Gesmah.

— Blestemat să fii! răspunde Baraba și scoate un țipăt ascuțit care-l cheamă pe un bărbat ivit de niciunde, cu un pumnal în mână și cu vorbe de ocară pe buze.

Are părul negru ca pana corbului, ochi negri, o barbă neagră, o haină neagră cu mâneci lungi: este sicar.

Omul în negru îl apucă pe Gesmah cu putere, îl saltă în aer ca o pană, apoi, văzând că pana e doar un puşti, îi dă drumul.

În câteva clipe, piața Gunoaielor s-a golit de regi şi regine detronate.

Au rămas numai Iosua și șobolanii famelici.

Dacă sicarul arată a ucigaș, gesturile lui sunt cele ale unei mame. Își ascunde pumnalul sub haină și-l ridică grijuliu pe Baraba.

— Fiule, n-ai pățit nimic, Cerul fie lăudat! îi spune el, iar privirea lui o întâlnește pe a lui Iosua.

Baraba își sprijină fruntea de cea a protectorului său.

— Îți mulțumesc că mă ocrotești, tată, spune Baraba.

— Un tată își ocrotește copilul, altfel, nu se cheamă că e tată, răspunde sicarul.

Auzind aceste vorbe, Iosua își oprește o lacrimă ivită fără veste.

— Eu te privesc, privește-mă, Baraba, adaugă sicarul, așa cum o face adesea, conform unui ritual între tată şi fiu.

Căci el vrea ca Baraba să-i vadă în ochi toată dragostea părintească și să păstreze dragostea aceasta în suflet ca pe o putere nepieritoare, menită a-l face să izbândească în toate încercările pe care viața i le va trimite negreșit în cale.

Tatăl și fiul se îndepărtează, mână-n mână.

Iosua privește în urma lor, cu un nod în gât.

Sicarul ar vrea să se întoarcă spre flăcăul acela neobișnuit care se uită la ei cu o privire ciudată. Dar nu izbutește, așa că scuipă în pământ ca să-l alunge pe cel pe care-l crede a fi un demon cu plete de înger.

Iar Iosua nu-și mai poate ține durerea în frâu.

Cade în genunchi, închide ochii, își lasă capul în piept și cu glas slab, gâtuit, murmură: „Tată, tată..."

Şi, în vreme ce lacrimile-i şiroiesc pe obraji, îşi aminteşte de ziua în care totul s-a dat peste cap.

Îşi aminteşte de ziua în care maică-sa i-a destăinuit taina lui.

Acea taină înspăimântătoare care i-a schimbat viaţa.

Îşi aminteşte atât de limpede ziua aceea blestemată.

Tocmai împlinise şapte ani, iar în ziua aceea nu se lucra, era o zi sfântă.

Era a şaptea zi din săptămână, în care se cere odihnă de la orice muncă omenească (Cerul a hotărât să fie acea zi pentru ca oamenii să înveţe ce înseamnă oprirea timpului: o anticipare a veşniciei).

Stând împreună cu verii săi pe acoperişul casei lui, Iosua îşi asculta tatăl, pe Iosif, povestind despre regii care domniseră odinioară cu chibzuinţă asupra poporului.

Iosua se mira auzind despre înţelepciunea acelor regi mari. Era atât de mândru să afle că el, un sătean smerit din Nord, era descendent, în linie directă — i se tot spusese adesea —, din seminţia însemnatului domnitor numit Solomon, regele cel paşnic.

Regele Solomon îl încânta pe Iosua, căci fusese aşa cum îi ceruse tatăl său, regele David, să fie: mărinimos faţă de sărmani, neîngăduitor faţă de bogătaşi şi, mai ales, ziditor, pe culmea Ierusalimului, al celui mai mare Templu din câte sunt, astfel ca Cerul să-şi aibă o casă pe Pământ, unde să se poată face cunoscut, în încăperea tainică numită Sfânta Sfintelor.

Iosua lăcrima deseori ascultându-şi tatăl cum rostea lungul poem scris de regele Solomon, în care îşi mărturisea iubirea pentru tatăl său.

Dar în acea zi, ascultând din nou aceste cuvinte de iubire de o sinceritate atât de oarbă, Iosua nu-și putea stăvili plânsul, fără a cunoaște pricina suferinței lui.

— Pentru ce plângi? se neliniști pe dată vărul său, Iohanan, știind că Iosua era în stare să plângă zile întregi.

Iosif vru să-l ia pe Iosua în brațe ca să-l aline, dar el își împinse tatăl cu toată puterea.

Atunci, Iosif îl întrebă dacă voia să asculte despre minunile pe care se pricepea Solomon să le facă, fiindcă regele acesta putea să lecuiască bolnavii atingându-i doar cu mâinile sale, însă Iosua îi strigă:

— Taci, Iosif! Taci odată!

Iosif făcu atunci ceea ce făcea de fiecare dată când Iosua îl respingea de față cu toată lumea: își plecă privirea în fața fiului său, care-i spunea mereu „Iosif" în loc să-i spună „tată".

Iohanan îi zise lui Iosua că nu se cuvenea să-i vorbească astfel părintelui său, că aceasta însemna lipsă de respect față de cel căruia îi datora cea mai mare cinste.

— Să tacă! E tot ce vreau! strigă din nou Iosua, stârnind și mai mult rușinea lui Iosif și propria lui suferință: căci astfel de vorbe aruncate tatălui său îi striveau în mii de fărâme sufletul de copil.

Iosua nu știa de unde îi veneau aceste vorbe.

Nu știa de ce nu-l iubea pe Iosif așa cum ar fi trebuit.

Nu știa de ce se purta atât de aspru cu tatăl acesta care îi era întotdeauna alături, care-l învăța zi de zi cu răbdare meseria de tâmplar și îi făcea cunoscută, după știința sa, Legea Cerului.

Nu înțelegea de ce izgonea dragostea tatălui care-l iubea așa cum își iubește un părinte fiul; toate acestea îl chinuiau cumplit.

Era ceva înlăuntrul lui care-l oprea să-l iubească pe Iosif. Ceva care-i spunea chiar să nu-l iubească, sub niciun chip; ca și cum, dacă ar fi făcut-o, Iosua ar fi trădat în cel mai josnic fel, însă nu știa ce anume ar fi fost să trădeze.

Toate acestea îl făceau aproape să-și piardă mințile pe flăcăul care se lupta clipă de clipă, astfel încât nebunia, adică demonul, să nu-l ia în stăpânire.

Neputincios în fața suferinței fiului său, Iosif își lăsă familia și o chemă pe nevasta lui.

— Miriam, du-te să vorbești cu Iosua. Eu n-am nicio putere, îi spuse el cu glas deznădăjduit, ferindu-se să zică mai mult de teamă să nu plângă și el.

Văzând tulburarea soțului și tristețea fiului ei, Miriam hotărî că era vremea să-i dezvăluie adevărul lui Iosua.

— Dacă n-o faci tu, atunci cine are să-i spună? își întrebă temătoare soțul.

Însă Iosif nu răspunse.

Nu mai știa ce e bine să-i spună și ce să țină ascuns, nici dacă el era acela menit a-i mărturisi taina, acea taină de negândit.

Iosif se îndepărtă, iar vărul Iohanan îi dădu mâna, astfel ca Iosif să țină o mână de fecior într-a sa.

Chiar cu un an în urmă, Miriam îl însărcinase pe unchiul Halfe, frate mai mare al lui Iosif, să-i vorbească lui Iosua și să-i dezvăluie taina. Unchiul Halfe, aspru din fire, avea darul de-a vorbi cu asemenea sinceritate, încât vorbele îi erau puse rareori la îndoială. Dar, contrar așteptărilor, se împotrivise acestei însărcinări.

„Este oare firesc ca Iosua să nu știe? Nu!“, se apărase el în fața lui Miriam. „Este firesc să-i spun eu, unchiul lui? Nici atât! Nimeni în afară de maică-sa nu trebuie să-i dezvăluie taina sa.“

Cugetând la vorbele acestea, Miriam se strădui să-și adune toate puterile, spunându-și: nimeni în afară de maică-sa nu trebuie să-i dezvăluie taina sa.

Erau numai ea și Iosua, care se adăpostise în brațele ei ca să plângă; rămase tăcută, strângându-și copilul la piept de parcă avea cineva să-i despartă cu de-a sila. Apoi spuse cu neliniște în glas:

— Iată, Iosua. Se cuvine să afli. Acum.

— Ce să aflu? Ce să aflu acum? strigă copilul, cuprins de teama de a cunoaște ceea ce voia atât de mult să cunoască.

Miriam îl strânse și mai tare la piept și spuse:

— Tatăl tău nu este tatăl tău. Iosif nu e părintele tău adevărat.

Tremurând din tot trupul, lovind cu picioarele în podea de mânie, zgâriindu-și fața, trăgând în toate părțile de mica sa haină ca s-o sfâșie, Iosua se aruncă la pământ și-l izbi cu pumnii, cu o nestăpânire de necrezut.

Înspăimântată, Miriam îi porunci demonului să iasă din copilul ei.

Însă fiul ei nu era chinuit de un demon, ci de o tăgăduială: Iosua tăgăduia ceea ce înțelesese dintotdeauna în adâncul ființei sale, iar tăgăduiala aceasta era cel mai cumplit chin pe care-l poate îndura un copil fraged.

Miriam îl ridică pe Iosua și îi șopti la ureche un cântec de leagăn pe care i-l cânta în pruncia lui.

Mirat să audă cântecul de demult, Iosua se liniști încetul cu încetul. Dar când își ridică ochii spre maică-sa, simți o durere înfiorătoare care-l pătrunse de astă dată în chip de întrebare: cine e tatăl meu adevărat?

Iosua o imploră pe Miriam să-i spună; Miriam scutură din cap. Era prea mult pentru ea, era chiar cu

neputință. Astfel, Iosua se dezlănțui cu și mai mare nestăpânire.

Afară, vărul Iohanan, care se întorsese la Iosua, asculta cu urechea lipită de ușă, fără a îndrăzni să mai intre în casă. Îl auzea pe Iosua cum se aruncă iar la podea, cum bate pe jos cu pumnii și se roagă de Miriam să-i dezvăluie numele adevăratului său tată, să-i spună și unde locuiește, cum arată, dacă are părul bălai ca el, dacă e preot, podgorean, zidar, olar, perceptor sau ostaș sau dacă a murit.

— Cine e tatăl meu adevărat? Spune-mi, mamă! implora Iosua cu un glas atât de pătrunzător, încât Miriam, căreia îi era cu neputință să mai îndure suferința copilului ei, dădu din cap și spuse:

— Fie, copilul meu.

În spatele ușii, Iohanan simți o înțepătură în inimă și-l luă amețeala.

Miriam rămase tăcută clipe îndelungate.

În vreme ce Iosua aștepta răspunsul, mama lui îl privea cu dragoste nesfârșită, înțelegând că, de acum, totul avea să se schimbe pentru totdeauna în inima celui pe care-l iubea mai presus decât propria-i viață.

Ca și cum îi vorbea pentru ultima oară, spuse, cu cel mai blând și drăgăstos glas de mamă ce putea fi închipuit:

— Iosua, după cum mi s-a spus înainte să te naști, tatăl tău este Cerul. Tatăl tău este Cerul întreg.

De astă dată, Iosua rămase ca împietrit.

Nu se gândi la nimic.

Nu spuse nimic.

Nu mai răsufla.

Simți cum i se răcește trupul.

Pe obraji îi curgeau lacrimi reci.

Repetă cu glas stins aceste vorbe: „Întregul Cer e tatăl meu, sunt fiul Cerului, eu, Iosua, sunt fiul Cerului întreg."

Și nu înțelegea ce spune.

Nu înțelegea ce se petrecea înlăuntrul lui, dacă simțea alinare, mânie sau durere sau toate laolaltă sau nimic din toate acestea.

O privi pe Miriam cu un aer solemn și întrebă:

— Mamă, eu am căzut oare din Cer?

Maică-sa nu știu ce să-i răspundă.

Erau vorbe de copil, o întrebare întemeiată, aproape hazlie, dacă n-ar fi fost totul atât de dureros.

Erau vorbe venite de departe, de așa de departe și de așa de sus, încât Miriam simți aceeași mândrie temătoare pe care o simțise la venirea lui Iosua pe lume.

Îl strânse la piept pe micul său voinic, îi ceru să făgăduiască să nu vorbească despre această taină cu nimeni, niciodată: nici chiar cu ea, nici cu Iosif, nici cu vreunul dintre verii lui. Și plânseră amândoi cu lacrimi calde.

De cealaltă parte a ușii, Iohanan căzuse în genunchi. Zâmbetul încărcat de adorație avea să-i rămână pe chip zile în șir.

I–12

În Piața Gunoaielor, Iosua deschide ochii. Iehuda, aflat în preajmă, îl ridică încet.

Tânărul sacagiu îi întinde o turtă de pâine; a găsit-o într-o ascunzătoare când sărbătoarea Pesah era în toi. „Azimă!", îi spune Iehuda, rostind cuvântul magic cunoscut de toți copiii, care înseamnă o bucată de pâine nedospită ce-i aduce noroc și bunăstare celui care o găsește.

Iosua apucă turta de pâine, fără a ști ce să facă cu ea.

Fără a se mira de revederea cu binefăcătorul său, cuprinde cu mâinile fața lui Iehuda, după cum ar face un înțelept cu ucenicul său.

— De ce îmi dai mie pâinea asta? întreabă el.

— Păi, îi dau unui prieten sărman ceea ce-i lipsește, spune Iehuda, făcând un pas îndărăt, pentru ca Iosua să-și ia mâinile de pe fața lui.

— Vorbești ca un preot, se miră Iosua, dând din umeri.

— Și ce e rău în asta? se miră Iehuda la rândul lui.

— Îi urăsc pe preoți! spune Iosua.

— Taci, te rog!... strigă sacagiul, scrutând împrejurimile. Dacă te-ar auzi preoții, ți-ar da patruzeci de lovituri de bâtă.

— Stai fără grijă, preoții își molfăie rugăciunile în Templul lor, nu umblă pe ulițe ca să-i hrănească pe cei flămânzi sau să-i ridice pe cei căzuți ca mine.

— Ești posedat? Ce spui acolo, prietene?

— Îi blestem pe preoți, nu vezi? Noi le dăm toată cinstea, iar ei ne umilesc!

— Dar nu-i poți judeca pe cei care ne judecă! răspunde Iehuda, cu glas gâtuit.

— Ba da, pot. Pot să judec chiar și Cerul dacă vreau! Și tu poți să-l judeci pe Cer fiindcă e chiar mai nefolositor ca preoții!

— Cerul?! Dar Cerul știe limpede ce are de făcut! spune Iehuda, iar spinarea i se înfioară de teamă.

— Dacă-i așa, ce face ca să ne aline suferințele? întreabă Iosua, cu voce mai apăsată. Privește în jurul tău! Vezi numai sărăcie și suferință! Ce face Cerul ca să fim fericiți?! O fi oare vreun om care să poată spune acum: da, sunt fericit, sunt fericit că trăiesc pe Pământul ăsta! Tu ai putea spune asta?

Simțindu-și tâmplele înghețate, nemaiștiind ce să răspundă, Iehuda rămâne fără glas. Firește, ar vrea să-i spună lui Iosua că întrece măsura, că minte, că vorbește în dodii sau, mai rău chiar, că hulește. Dar știe că Iosua spune adevărul. Adevărul trist. Astfel că Iehuda tace și, fapt ciudat, îi zâmbește lui Iosua.

E un zâmbet pe care Iehuda nu vrea să-l zâmbească, dar care-i luminează fața fără voia lui.

Și pe măsură ce zâmbește, ființa lui se umple cu ceva uriaș, năvalnic și adânc, ceva de neoprit, ceva necunoscut și covârșitor care-l face s-o ia la goană.

Goana este uneori singurul lucru pe care-l putem face ca să izgonim ceea ce nu vrem să recunoaștem.

***

Flăcăul orfan care visează la libertate gonește; gonește de i se taie răsuflarea, cu zâmbetul acela care i-a încremenit pe chip și pe care se străduiește să-l șteargă cu strâmbături, cu pufnete, cu gemete.

Și iată că Iehuda nu mai surâde; nu, acum râde. Râde cu un râs șovăielnic, cu un râs poticnit, apoi, cu un râs năvalnic, războinic, răzbunător, un râs atât de înspăimântător, încât îi face pe trecători să tresară și să se ferească din calea lui.

Iehuda simte cum îl părăsesc toate temerile ce-l prefăcuseră într-o ființă supusă, un om de nimic, fără trecut și fără viitor; toate temerile care-l împiedicau să-și închipuie că ziua de mâine va fi mai bună decât cea de azi s-au risipit deodată! Și Iehuda se simte stăpânit de un simțământ necunoscut, nelămurit. Un simțământ de libertate.

Simte că prezentul nu este acel lucru încremenit și urât și năclăit care încâlcește trupul și sufletul și împiedică totul. Că putem fi chiar încredințați că schimbarea se va petrece, din clipa în care ne-o dorim.

„Ce simțământ minunat!", își spune Iehuda și se înfioară.

Un simțământ minunat, dar și primejdios. Căci, atunci când îi copleșește pe cei în vârstă, îi mâhnește și mai tare în loc să-i bucure, fiindcă aduce cu sine remușcări și amărăciune, sosind prea târziu. Dar când își găsește sălaș într-un suflet și într-un trup tânăr, simțământul acesta minunat aduce deopotrivă mântuire și distrugere: totul este cu putință, iar îndrăzneala nesăbuită devine primejdioasă.

Iosua îl vede pe Iehuda cum fuge pe uliță râzând, rostogolind în urma lui mici turme de pietricele ce par să gonească și să râdă împreună cu el.

De ce râde? De ce gonește? Iosua își spune că el nu fuge niciodată și nu râde niciodată și că nu e firesc ca un copil să nu fugă și să nu râdă niciodată.

Iosua se simte atât de străin de lumea aceasta.

Atât de străin de lumea aceasta, în care cei neprihăniți își pleacă spinările, iar cei păcătoși scapă de judecată.

Se simte așa de străin de viața aceasta care n-are nici noimă, nici țel, zămislită de un stăpân ceresc nemilos: „Jalnic stăpân ceresc, chiar așa!", strigă Iosua către Cer. „Nu stăpânești nimic! Le lași pe toate pradă zbuciumului, urii, nebuniei!"

Iosua pornește iar la drum.

Chiar dacă privirea i-a rămas blândă, inima lui, și așa plină de mânie, s-a umplut acum cu o mânie nesfârșită.

I–13

La o cotitură de uliță, Iosua îi recunoaște pe Baraba și pe tatăl lui, ascunși după un zid scund. Trecând pe lângă ei, aude ce-și vorbesc.

— Pot să port pumnalul tău, tată?

— Nu.

— Lasă-mi-l doar în dimineața asta.

— Nu, Baraba.

— Hai, spune da, tată!

— Nu, fiule.

— Numai să-l port!

— De ce vrei să-l porți?

— Ca să văd cum e să fiu ca tine!

— Prea bine, spune sicarul, zâmbind înveselit. Dacă-l ascunzi sub haină și nu te folosești de el decât ca să despici un pepene, ți-l împrumut. Însă făgăduiește-mi un lucru.

— Ce lucru?

— Făgăduiește-mi că n-ai să fii niciodată sicar.

— De ce să nu fiu ca tine? se miră Baraba.

— Nu vreau să fii ucis, fiule.

— Dar pe tine nu te ucide nimeni, tată. Ești mai puternic decât soldații, mai puternic decât preoții. Ești mai puternic decât regele și mai puternic decât împăratul! Așa că fii fără grijă, căci eu sunt ca tine, mai puternic decât moartea!

Și Baraba își trece mâna sa mică prin părul tatălui.

Văzând această înțelegere tainică pe care n-a cunoscut-o nicicând, Iosua se duce cu gândul la Iosif, tatăl cel neadevărat care este acum departe de el și căruia nu i-a arătat niciodată vreun dram de iubire.

Se duce cu gândul și la tatăl lui cel adevărat, care este deasupra, nepăsător la oameni și chiar la fiul său. Tatăl care ar putea schimba totul, dar nu schimbă nimic.

Și Iosua se uită iar la celălalt tată, acolo, în fața lui, sicarul acela atât de grijuliu față de copilul său, atât de dornic să-l învețe, tatăl acela atât de blând, iubitor, tatăl acela care este deopotrivă un monstru.

Un monstru care ia vieți în numele unei cauze pe care o crede atât de dreaptă, încât îi îngăduie să ucidă cu pumnalul pe care micul Baraba l-a ascuns sub haină ca pe o comoară neprețuită.

Tatăl acela minunat, își spune Iosua, este un om demn de dispreț.

Și Iosua nu mai știe ce să creadă. Cerul e vinovat, da, fără nicio îndoială, însă nu sunt oare și oamenii vinovați în aceeași măsură? Cum poate acest sicar să-și iubească fiul și să ucidă în același timp?

Iosua nu caută răspuns la întrebările acestea, căci simte într-un fel cât de primejdios este să încerce să înțeleagă acest mister ce se cască asemenea unei prăpăstii, când te apropii de el: iubirea călăului.

Se întreabă doar dacă nu cumva Cerul e îndreptățit să-și abată privirea, să-și lase odraslele în voia tristei lor sorți. Dar se răzgândește: nu, nu, Cerul, doar el poartă răspunderea, el îngăduie să se petreacă grozăviile acestea, el sădește în sufletul acestui sicar simțăminte atât de potrivnice, să iubești și să ucizi; Cerul e izvorul a toate, e întâiul vinovat, pricina răului, el e cel care pune piedică fericirii. El singur e dușmanul oamenilor!

Iosua vede cum, deasupra lui, se adună nori cenușii și negri și se tulbură dintr-odată: dacă am rămas degeaba la Ierusalim? Dacă Cerul nu dorește nici să mă asculte, nici să mă vadă? Iosua vrea să se liniștească. Își spune că a venit ca să vorbească cu Cerul și că, în cele din urmă, Cerul îi va răspunde când își va vedea fiul, propriul lui fiu, care-i cere socoteală. Da, Cerul va trebui să-l asculte și va trebui să-i răspundă. El a vrut ca fiul lui să vină pe lume, așadar, îl va asculta neapărat și îi va răspunde. Cerul îi va spune că este într-adevăr o altă lege decât Legea Iubirii ca să învingem necazurile vieții, că este într-adevăr un alt cuvânt decât cuvântul iubire ca să fim fericiți, în ciuda greutăților.

Iar Cerul îi va dezvălui cuvântul, fiindcă toate acestea nu mai pot dăinui, fiindcă femeile, copiii, bărbații suferă prea mult și, odată cu ei, Pământul pe care supraviețuiesc cu toții.

Iosua își spune că Cerul îl așteaptă, poate, încă de pe acum pe culmea Orașului de Sus, în încăperea aceea tainică din Marele Templu: Sfânta Sfintelor.

Își spune că Cerul așteaptă numai ca fiul său să vină și să-l dojenească.

I–14

Iosua a pătruns fără știrea lui pe o uliță oprită din orașul de jos: este Ulița Păcătoaselor, celălalt nume ce li se dă în aceste vremuri curtezanelor, care au pus stăpânire pe acel loc din timpuri străvechi; aici, ele se află acasă, cum se spune, chiar dacă sunt pândite de tot felul de primejdii. Sunt ponegrite, ocărâte, lovite cu pietre când dansează voluptuos și cheamă la desfrâu.

Celor mai ademenitoare dintre aceste femei li se spune *safira*, căci strălucesc precum nestematele, sau *tabitha*, căci sunt grațioase precum gazelele.

Atât ziua, cât și noaptea, pe la ele trec bărbați de seamă, soldați aflați în permisie, perceptori, plimbăreți veniți de pe tot întinsul imperiului; toți coboară din Orașul de Sus cu mâinile doldora de bănet și cu sufletul plin de dorințe vinovate.

Se spune că însuși regele Arhelaus vine acolo uneori, ascuns în haine de călător, ca să uite, timp de o îmbrățișare plătită, silniciile la care își supune poporul.

De la depărtare, Iosua îi privește pe acei bărbați cum intră și ies din micile corturi așezate chiar pe pământ.

Cercetează fiecare chip, cu gravitatea studioasă a celor care vor să înțeleagă.

Ceasurile trec, soarele asfințește.

Ultimii mușterii ai zilei se întorc în fortărețele lor, cu inima împăcată.

Una după alta, femeile care și-au pus iar straiele pe trup își părăsesc corturile, răspândind în aer o mireasmă amețitoare de iasomie și de mirt, și se adună roată pe ulița aproape pustie ca să-și spună aceleași glume despre munca lor încheiată.

În scurtă vreme vor sosi primii mușterii de noapte, cei mai avuți, cu alte cuvinte, cei mai primejdioși.

Ascultându-le, Iosua își spune că una dintre aceste păcătoase merită mai multă cinste decât o sută de aristocrați parfumați din Oraşul de Sus; și că niciuna dintre păcătoasele acestea nu are vreo vină.

Și se întreabă de ce îl bântuie gânduri atât de rele.

O tânără curtezană pe nume Elișeba (care înseamnă: Cerul E Totul) l-a văzut pe Iosua, care se uită la ele, ghemuit în umbra crescătoare și legănându-și brațele, de cealaltă parte a uliței.

Vrea să-l îndepărteze din acel loc necuvenit pentru un copil.

Elișeba e înveșmântată într-o bucată lungă de pânză purpurie ce o acoperă onorabil de la umeri și până la picioare; părul lung și ruginiu e împletit în codițe fine, iar în ochii ei mari de culoarea cenușii se oglindește o tristețe străveche.

E o adevărată frumusețe, o *safira* și o *tabitha* totodată; una dintre acele fete atât de râvnite pentru puterea năucitoare pe care o au însușirile ei prețioase asupra bărbaților,

pentru această senzualitate puțin trufașă întipărită pe chipul ei alb ca laptele.

Tânăra femeie dă să treacă ulița, dar n-o face, din respect față de flăcăul rătăcit aici.

— Știi oare unde te afli? îl întreabă ea.

— Dar tu? spune Iosua.

— Eu?

— Da, tu, știi unde te afli?

— Aici n-are ce căuta un copil, răspunde Elișeba.

— Dar are ce căuta o femeie? i-o întoarce Iosua cu îndrăzneală.

— Trebuie să alegi altă uliță, îl îndeamnă Elișeba, descumpănită la culme de întrebarea lui Iosua.

— Și tu poți să alegi altă uliță, iar astfel, să alegi altă viață, spune Iosua și adaugă, dispărând în întunericul serii: vei vedea, e foarte lesne să alegi altă uliță.

Să aleg altă viață, își spune tânăra și frumoasa Elișeba suspinând; a visat deseori la asta.

N-a avut niciodată îndrăzneala.

Din cauza acestui bărbat urâcios, sălbatic, a acestui codoș aspru și nestăpânit care a cumpărat-o pe nimic când era o fetișcană, smulgând-o dintr-o sărăcie în care n-ar vrea să se întoarcă pentru nimic în lume.

Și din cauza unui trup, a trupului ei, care o împiedică să aleagă altă viață. Trupul acesta îi ademenește pe bărbați fiindcă e perfect pentru dorințele lor bărbătești; trupul acesta căruia i s-a supus, care o conduce, care-i poruncește zi de zi, noapte de noapte: nu fugi, Elișeba, lasă-i să-și facă poftele, lasă-i iarăși să te atingă fără să simți ceva, fără să spui ceva, ia-le banii, încurcă-le privirile, uită-le vocile, vorbele murdare și binevoitoare,

mâinile grăbite să-ți frământe fiecare parte din trup și uită, uită, uită, Elișeba, uită sufletele lor dornice să uite cine sunt, uită-ți trupul, trupul atât de dorit, atât de vădit ademenitor, și nu suspina, o, nu, nu te plânge, Elișeba, mai ales nu spune nimic, căci acest trup grațios și generos le aparține lor, vreme de-o clipă sau de un ceas, le aparține lor sau nu-i aparține nimănui; e al tuturor chipurilor fără chip, e al tuturor acelor bărbați rătăciți care vor să-și arate că sunt ceea ce nu mai sunt.

Dacă Elișeba își pune întrebările acestea pe care nu și le-a pus niciodată, să fie oare din pricină că trupul ei atât de ostenit astă seară îi îngăduie gândului să cutreiere slobod? Să fie din pricină că vorbele lui Iosua și-au atins ținta? Inima ta, își spune mai departe tânăra cu păr arămiu în acest monolog care o uimește și o fascinează deopotrivă, inima ta doldora de sânge și de viață, miezul tău, inima ta curată, Elișeba, inima ta de copilă ce a devenit inima ta de fetișcană ce a devenit inima ta de femeie, oare au luat-o și pe ea toți acești bărbați? Nu, inima ta de copilă, inima ta de fetișcană, inima ta de femeie a rămas a ta, a rămas la locul ei. Și bate nevătămată. Căci nimeni nu siluiește ceea ce nu poate fi siluit, Elișeba. Un trup se dă, poate, dar o inimă nu se ia niciodată. Nu te poți culca peste o inimă. Nu poți plăti o inimă. Atunci, ce mai aștepți, Elișeba, ca să asculți inima aceasta a ta, inima doldora de sânge și de viață, care bate pentru tine și care așteaptă de atâta vreme s-o asculți și să-i îngădui să fie ceea ce este o inimă: cea care hotărăște și nu se înșală niciodată?

Pe Ulița Păcătoaselor, Elișeba aude un zgomot.

E un zgomot ciudat, liniștitor și tulburător, un zgomot cunoscut.

E un zgomot uitat ce se întoarce, ritmat, să-i aducă aminte.

Zgomotul acesta e inima ei care bate, inima pe care n-o aude niciodată bătând; e inima ei nesiluită, doldora de sânge, plină de viață, inima ei curată și de nevătămat, inima ei de copilă, inima ei de fetișcană. E inima ei de femeie care bate.

Întreaga ei nădejde e acolo, teafără, în inima aceasta care bate.

Atunci, Elișeba, frumoasa Elișeba privește spre niciunde cu privirea aceea care trădează starea în care se află sufletul.

Și în vreme ce, deasupra ei, cerul măturat de vântul deșertului ce ridică nori mari de nisip capătă o culoare galben-brună, Elișeba simte deodată că nu mai are trup: e ușoară precum un fulg.

Frumoasa Elișeba simte deodată că poate alege altă viață chiar aici, pe dată.

Îi pare atât de simplu să aleagă altă viață.

E de ajuns să aleagă altă uliță.

Își șterge lacrimile cu dosul mâinii și își scoate inelele de pe degete, cerceii din urechi, colierele de la gât, brățările de la încheieturile mâinilor și de la coate, apoi lasă să-i alunece la picioare, una câte una, toate podoabele acestea strălucitoare și zadarnice.

Iar ochii ei mari și cenușii se ridică spre nori și capătă culoarea aurului.

I–15

Caravana Nordului își urmează calea, împinsă de un vânt cald. Părinții lui Iosua merg în fruntea ei, cu suflet senin, cu privirile ațintite asupra soarelui de culoarea focului ce coboară în zare; gândesc că fiul lor îi urmează, stă de vorbă cu verii lui, printre care și năvalnicul Iohanan, aflat și el pe drumul de întoarcere în Nord.

Neștiind că losua nu mai este în caravană și că rătăcește încă de dimineață prin Ierusalim, Iosif și Miriam nu cunosc nici că Iohanan vrea și el să părăsească șirul de pelerini.

La sărbătoarea Pesah, Iohanan i-a mărturisit lui Iosua că, în loc să se întoarcă acasă, visează să se alăture unei obști de oameni pioși, numiți Yehad, care trăiesc departe de lume, lângă Marea Sărată.

Alături de acești oameni de mare credință s-ar putea ruga de dimineață și până seara ca Cerul să grăbească sfârșitul lumii. Departe de Ierusalimul desfrânat, s-ar preface într-un om nou, chiar dacă poartă haina aceasta veche, pe care ar lepăda-o ca să îmbrace o haină curată și albă, dăruită de cei din obștea Yehad, în semn de bun venit.

În vreme ce merge în lumina slabă a asfințitului, pierdut în gândurile lui înflăcărate care vin și se duc după placul toanelor lui, Iohanan n-a observat nici el lipsa lui Iosua din caravană.

Se gândește mai cu seamă la părinții lui bătrâni care au părăsit viața aceasta unul după celălalt, chiar acum un an, și înțelege că, dacă s-ar hotărî să li se alăture oamenilor Yehad, traiul lui n-ar mai fi niciodată la fel. Și-l cuprinde o dorință mai aprigă ca fierbințeala: e un fel de beție.

După cum arată, înalt, voinic, puțin adus de spate, nu s-ar zice că Iohanan e doar un copil care n-a împlinit încă treisprezece ani. Cine-l vede îi dă vreo douăzeci de ani.

Întreaga lui înfățișare, chipul osos, ochii strălucitori, glasul puternic sunt semne ale îndatoririi ce-o poartă cu sine de la naștere: el va da de știre că se apropie sfârșitul lumii. E încredințat că el va fi cel care le va spune oamenilor că pedeapsa cerească stă să se abată asupra lor.

El și numai el va proroci că regii și împărații vor fi curând îngropați, că uzurpatorii, profitorii, toți cei bogați și îndestulați vor pieri și, odată cu ei, soldații, fățarnicii și toți cei trufași; toți păcătoșii vor muri în ziua Judecății de Apoi și doar cei mai vrednici vor fi izbăviți și vor duce o viață nouă pe Pământ: pe toate acestea, Iohanan le va striga lumii, o știe bine.

— Da, asta am să strig! E menirea mea! strigă el chiar și acum, făcându-l să tresară pe Andreos, tovarășul lui de drum, un flăcăiandru care abia a împlinit paisprezece ani, oacheș, vesel și cinstit din fire.

— Ce-ai să strigi? îl întreabă Andreos. Iar îi răspunzi vocii care-ți vorbește așa des?

— Dragul meu Andreos, am să prevestesc că se apropie sfârșitul lumii!

— Dar vești bune nu prevestești?

— O, ba da, dragă Andreos, spune Iohanan, prinzând o roșcovă pe care i-a aruncat-o prietenul său. Vestea bună e că totul se va sfârși!

I–16

La Ierusalim, noaptea a învăluit puțin câte puțin ulițele Orașului de Jos.

E ceasul la care toate contururile se pierd și nu mai poți desluși între tine și ceilalți. E și ceasul duhurilor rele, daiwe, care vin din deșert să bântuie sufletele păcătoșilor.

Iosua bâjbâie prin întuneric.

Se ivește luna rotunjită, luminând un perete scund din piatră, de care se sprijină un bărbat, care se roagă cu glas stins.

— Sunt spurcat, pleacă! spune bărbatul, obișnuit să-i sperie astfel pe ucigașii și tâlharii care se apropie de el.

După fața lățită și degetele pe jumătate roase, Iosua ghicește că bărbatul are lepră, boala cruntă a pielii care-i însingurează pe cei suferinzi.

Fie că sunt bărbați, femei sau copii, leproșii își duc traiul la marginea vieții. Alungați chiar și de către cei mai săraci dintre cei săraci, ei sunt păcatul întrupat, dovada că Cerul îi pedepsește aspru pe cei care au greșit.

Astfel, trupurile lor strâmbe, adesea numai piele și os, chipurile lor slutite fac din ei niște ființe fără vârstă, năluci acoperite de răni de care fuge îngrozită toată lumea.

— Ești un duh daiwe? întreabă leprosul. Ai venit să mă chinui fiindcă am nenorocul să fiu spurcat?

— Cine e spurcat și cine e curat? îi răspunde Iosua. Se spune că cetatea aceasta e cea mai curată dintre câte sunt, dar sufletul îi este spurcat, iar veșmântul, pe jumătate sfâșiat.

— Legea Cerului îți poruncește să pleci de lângă mine, stăruie leprosul. Du-te și nu mai vorbi, oricine ai fi!

— Legea poruncește să se vorbească despre ea: rămân aici, spune Iosua și se așază pe micul zid.

— Ești prea îndrăzneț ca să fii un duh daiwe, se minunează leprosul care, văzându-l pe Iosua, se gândește la fiica lui, a cărei îndrăzneală și istețime le îndrăgea atât. Trebuie că a împlinit opt ani acum, spune el, cu blândețe. O iubesc atât de mult pe copila asta! Numai pentru ea mai trăiesc pe Pământul acesta. Când m-a lovit boala, acum trei ani, preoții au socotit că sunt spurcat și m-au izgonit de acasă. Am fost nevoit s-o părăsesc pe fiica mea dragă, care a rămas singură și neajutorată, cu bunica ei. Cine știe unde-mi e copilul acum? se întreabă leprosul, ridicând ochii spre cer, unde caută drumul unei stele: acesta ar fi pentru el un semn că viața i s-ar putea schimba în sfârșit, că boala s-ar putea vindeca și că Cerul i-ar îngădui, poate, să-și vadă iarăși fiica, s-o strângă în brațe și să-i spună cât de mult o iubește și că niciodată nu și-a pierdut nădejdea s-o revadă într-o bună zi.

Dar cerul e pustiu. Nu-l străbate nicio stea, așa că leprosul își mută privirea de la cerul acesta de care se teme mai mult ca orice.

— Ți-e teamă să privești cerul? întreabă Iosua. Și totuși, ochii noștri sunt fărâme de cer.

— E limpede că nu vorbești ca un duh daiwe, dar nici ca un flăcău de vârsta ta, se miră iar leprosul.

— Cunoști floarea numită floare de vardah? întreabă Iosua, fără a aștepta un răspuns. E o floare mică, trandafirie, cu mireasmă minunată. O recunoști după albul curat al pistilului. Are viață scurtă, dar chiar și veștejită își dăruiește mai departe mireasma zile în șir. Unele flori din acestea cresc la mine acasă, în nordul regatului. Dar multe dintre ele se găsesc de-a lungul fluviului Iordan. Acolo cresc, acolo mor și renasc din neam în neam.

— Nimeni nu renaște niciodată, fiule, spune leprosul.

— Știi că un soldat lepros s-a scăldat de șapte ori în Iordan și a fost astfel izbăvit de boala lui?

— Cunosc scorneala asta și n-o cred, răspunde leprosul cu glas dârz, iar timpul pare să încremenească într-o tăcere zdrobitoare.

Iosua se simte dintr-odată singur.

Se simte departe de părinții lui, de verii lui, de satul lui.

Se ghemuiește de parcă ar vrea să țină pe loc durerea care-i urcă în trup și-l va gâtui iarăși.

Vrea să cânte un cântec îndrăgit, un cântec de leagăn care l-ar alina, i-ar aduce aminte de glasul maică-sii.

Așadar, cântă cu glasul de copil pe care și-l regăsește pe măsură ce-și amintește cuvintele cântecului de leagăn; Miriam i-l cânta în fiecare noapte ca să-l adoarmă, acum doi sau chiar trei ani; s-a scurs atâta vreme de atunci.

Iar cuvintele pe care le cântă își iau zborul spre cer, unul câte unul.

Până când vei plânge, plâns, în al beznei nor?
Până când te vei teme de noapte, temător?
Când, oare, de tristețe nu-ți va mai fi dor?

Pe obrajii săi de copil curge o lacrimă mare, diamant pe care luna îl face să strălucească, pentru nimeni.

— Am să dorm aici, spune Iosua.

— Ei, bine, eu am să te veghez în noaptea asta ca să nu-ți tulbure nimeni somnul, îi răspunde leprosul și se îndepărtează mai mult de Iosua. Și fiica mea iubită trebuie că doarme pe undeva, în Ierusalim, adaugă el, cu glas stins.

Iosua închide încet ochii, iar leprosul veghează asupra lui.

Deasupra lor trece un fluture de noapte, în zbor rotit.

I–17

Ca toți fluturii de noapte, fluturele acesta nu mai are mult timp.

Trebuie să-l folosească urmând parfumul ademenitor al unei mirese care-l așteaptă undeva, poate foarte aproape, sau chiar la celălalt capăt al Orașului Sfânt, într-un loc ales de ea ca să se împreuneze cu el, aripă lângă aripă, mireasmă lângă mireasmă, în văzduhul cald, mult prea cald pentru începutul de primăvară. Întreaga viață a acestui fluture de noapte e chiar noaptea aceasta unică: nu va trăi o alta.

Și întreaga sa viață e menită să dăruiască viața mai departe, înainte ca a lui să se sfârșească, odată cu prima geană de lumină a zorilor.

Singura sa grabă e dragostea, adică efemerul.

II

ZIUA A DOUA

O inimă bolnavă

II–1

Aflați în fruntea caravanei, părinții lui Iosua își fac griji. Unde e? Niciun părinte, niciunul dintre tovarășii de drum pe care-i tot întreabă încă din zori nu l-a văzut pe fiul lor.

Cu inimile strânse, Miriam și Iosif o iau îndărăt printre pelerini, întrebând neobosiți despre fiul lor când, după o cotitură stâncoasă, îl zăresc pe vărul Iohanan în mijlocul unui grup de tineri; bat din palme și din picioare, cântând niște cânturi, nu se știe dacă de mânie sau de bucurie, în care-i strigă Cerului să dezlănțuie sfârșitul lumii atât de așteptat.

Miriam se îndreaptă cu pas iute, mânios, către Iohanan:

— Unde este?

Bucuros să-și revadă mătușa, Iohanan o îndeamnă să sărbătorească ziua aceasta frumoasă care-i aduce mai aproape de sfârșitul lumii, în loc să-i răspundă la întrebarea care i se pare neînsemnată (pentru el, Iosua este de-acum bărbat și poate merge și sta de vorbă cu oricare dintre pelerini).

Dar lui Miriam nu-i arde să sărbătorească ceva, cu atât mai puțin sfârșitul lumii. I-o arată lui Iohanan printr-o privire întunecată:

— Unde este vărul tău?

Iohanan, umilit în proaspăta lui bărbăție (cu peste șase luni în urmă, a împlinit vârsta maturității religioase, prin urmare, a devenit bărbat în ochii Cerului), îi răspunde lui Miriam cu un glas ce devine deodată poruncitor:

— Femeie! îi spune el, săltându-și bărbia, ce vrei de la mine? Ți-o fi teamă de sfârșitul lumii? Află că sfârșitul lumii nu va fi nicidecum sfârșitul vieții, nu, va fi sfârșitul morții! Va fi începutul unei lumi noi, va fi...

— Iohanan! îl întrerupe Miriam, folosindu-se de numele lui ca de o piatră tăioasă. Ai fost însărcinat să-l veghezi, dar n-ai făcut-o. Taică-său și cu mine îl căutăm pretutindeni. Iosua nu mai este în caravană!

— Înseamnă că a vrut să mai zăbovească puțin la Ierusalim, răspunde Iohanan, la fel de trufaș. Se va întoarce cu următoarea caravană, asta-i tot!

Asta-i tot! De fapt, Miriam nu e prea mirată de purtarea nepotului său, închistat în noul său rol de fiu al Legii.

Ea știe că nimic nu l-ar putea schimba.

A văzut asta de atâtea ori, la copiii din sat: tuturor flăcăilor care împlinesc cei doisprezece ani hotărâți de soartă, femeile, care până în acea zi le-au fost mame și mătuși iubitoare, surori de nădejde, verișoare de taină, le datorează de atunci înainte supunere totală. Cele care nu se supun sunt dușmănite pe față și toate sunt privite ca niște ființe neînsemnate.

Oare se tem bărbații într-atât de cele care dăruiesc viață, care hrănesc, alină, ocrotesc, de cele care-și

prețuiesc copilul așa cum nici cel mai destoinic tată nu poate s-o facă, încât să le impună atât de devreme, de grabnic și de aspru această abjectă, falsă, nedemnă, monstruoasă superioritate? Este o întrebare pe care și-o pune oricine-l vede pe Iohanan care, cu un aer semeț și stăpânitor, își urmează discursul doct, spunând că „Iosua a împlinit vârsta când poate săvârși fapte mărețe. Are chiar vârsta la care regele Solomon s-a urcat pe tron".

— Fapte mărețe? Vârsta lui Solomon? Despre ce vorbești? izbucnește Miriam, cu lacrimi în ochi. Vai ție, Iohanan, dacă ai sădit în mintea copilului meu vreo cugetare nesănătoasă de-a ta! îl previne ea, ca să alunge ceea ce orice mamă, veşnic îndrăgostită de odraslele ei, percepe ca pe o trădare insuportabilă: răzvrătirea puilor săi.

Iosif, tatăl lui Iosua, a stat deoparte în răstimpul cât s-a petrecut această discuție aprinsă. N-a spus nimic. N-a îndrăznit să facă nimic ca să-i ceară respect lui Iohanan.

Se simte de trei ori vinovat: ca un unchi nevrednic, ca un soț nevrednic și ca un tată nevrednic.

Nu primește niciun dram de ascultare de la nepotul lui și, cu atât mai puțin, de la fiul lui: flăcăul acela atât de liber, atât de îndrăzneț, atât de răzvrătit nu face decât cum îl taie capul și îl umileşte în fața femeii iubite. Căci Iosif n-are nicio îndoială: Iosua a fugit.

„Ce fel de bărbat sunt eu, care n-am zămislit?", se întreabă el, ridicând ochii către nori. „Ce fel de tată sunt, fără a fi tată? Ar fi trebuit să mă port altfel cu Iosua", își spune el. „Ar fi trebuit să-i vorbesc altfel încă de la început, de când a făcut primii pași, căci copilul acesta nu-i ca ceilalți copii. Și ar fi trebuit să-mi iau inima-n dinți și să-i dezvălui chiar eu taina lui; da, ar fi trebuit, ca tată. Aş

fi impus astfel adevărul. Aş fi impus legea mea. Nu e oare menirea unui tată să pună o stavilă între ce este îngăduit și ce nu este îngăduit? Ar fi trebuit să-i spun: Iosua, Cerul este tatăl tău fără îndoială, dar eu îți sunt tată pe Pământ, cel în grija căruia te afli, cel căruia trebuie să îi dai ascultare. Ar fi trebuit să țes o legătură cu el, o legătură făcută mai degrabă din teamă decât din iubire, totuși, o legătură. Dar vai, ce fel de legătură aș fi putut țese între mine și flăcăul acesta care oricum nu vrea să-i fiu tată? Care nu mă iubește pentru ceea ce sunt și nu vede că eu, Iosif, sunt un biet tâmplar din Nord, un om simplu, care nu dorește un destin tragic nici pentru soția lui, nici pentru copilul lui, nici pentru vreo altă ființă de pe lumea aceasta? Căci doar asta sunt, un lucrător în lemn care-și iubește meșteșugul, un soț care-și iubește soția, un tată care-și iubește fiul. Și aceasta e tot ce vreau: iubirea celor dragi, nimic mai mult, dar nimic mai puțin. În schimb, mi-a fost dat acest copil atât de neobișnuit, încât face din viața mea un zbucium neîncetat. Eu, care nu vreau să cuget, eu, care nu vreau să răspund la întrebări prea grele, sunt copleșit de gânduri îngrozitoare; zi și noapte, fără odihnă, vin și pleacă din mintea mea și nu pot vorbi cu nimeni despre ele. Atâta ni s-a tot spus, maică-sii și mie, că Iosua e altfel! Nu ne-a prevestit Simeon, bătrânul ierarh din Ierusalim, că Iosua va făptui lucruri atât de uimitoare, încât nu-l vom înțelege? Că-l vom lua drept smintit? Și că maică-sa va suferi, frângându-i-se inima? Și că pe mine, tatăl lui, mă va da la o parte fiindcă are un alt tată, un tată care a fost, este și va fi Cerul, Cerul însuși, Cerul de peste noi și de peste toate? Nu i-am dat crezare bătrânului Simeon, nu, nu i-am dat crezare fiindcă un fiu nu-și dă tatăl la o parte, nu e cu putință, nu s-a mai

văzut un fiu care nu-și iubește tatăl nici în regatul acesta, nici în altul. Dar uite că Iosua a împlinit doisprezece ani, iar eu am cincizeci de ani, uite-mă aproape de bătrânețe, iar el a ajuns bărbat, fiul meu care înseamnă totul pentru mine și care nu mă iubește, o, primesc, primesc, da, primesc, în ciuda suferinței mele părintești! Căci Cerul îmi este martor că-l iubesc pe acest copil care nu-mi seamănă, dar care e al meu! Așa cum e adevărat că nisipul vine din deșert, tot așa e adevărat că-l iubesc pe Iosua, că-l prețuiesc din toată inima pe flăcăul acesta al meu, încă din ziua binecuvântată în care s-a născut în fața ochilor mei încântați. Iar această dragoste părintească, menită a-mi da viață și mândrie și mulțumire, așa cum le dă tuturor taților din lume când se gândesc la copilul lor, această dragoste menită a-mi da viață lungă și dulce mă roade încetul cu încetul, de am ajuns să fiu un om nefericit și rătăcit. O, Cerule atotputernic, află că nu este suferință mai mare pentru un bărbat pe acest Pământ ca aceea de a fi un tată neiubit!"

În vreme ce Iosif e copleșit de aceste gânduri negre, înlănțuite precum niște șerpi într-un coș de nuiele, e nevoit să se ferească de privirea lui Miriam, care o caută pe a lui, ca să-și aline temerile ei.

Iosif știe că nu-i va spune lui Miriam nimic din ce-i trece prin minte.

Știe că va rămâne singur cu el însuși, după cum îi este obiceiul, paznic al temniței dinlăuntrul său.

Nu va mărturisi niciunul dintre gândurile groaznice care-i bântuie cugetul, dintre învinuirile pe care și le aduce, dintre chinurile pe care le îndură; nu va pomeni despre nopțile în care se scoală ca să-l vadă pe Iosua cum

doarme, nădăjduind că fiul lui se va trezi și-i va spune ceea ce nu-l va auzi spunând niciodată: Ce faci aici, tăicuțule? Mergi să te odihnești, tăicuțule, e noapte, așa că mergi să dormi, căci mâine ne așteaptă o zi grea, la tăiatul și lustruitul lemnului! Și noapte bună, tăicuțule, te iubesc din toată inima!

Iosif va ține toate acestea sub tăcere ca să n-o rănească pe Miriam.

Ca să n-o copleșească cu temeri și mai mari acum, când trebuie să-l găsească pe Iosua, pe care-l pândesc mari primejdii la Ierusalim.

Fără să-i mai arunce vreo privire lui Iohanan, care s-a alăturat caravanei, părinții lui Iosua hotărăsc să se întoarcă în Orașul Sfânt.

Îi sperie gândul că Iosua, de unul singur, îi face să întoarcă timpul înapoi.

II–2

În inima Orașului de Jos, leprosul se trezește lângă zidul de piatră. Vede că ciudatul flăcău de aseară a plecat și găsește lângă el o mică floare trandafirie. Pistilul dinăuntrul ei e alb strălucitor, iar mireasma ce învăluie aerul proaspăt al dimineții e minunată.

Leprosul privește acest dar cu un soi de dispreț. „Nu cumva ești o mică floare de vardah? Ce cauți așa departe de casă? Firește că n-ai să-mi răspunzi“, își spune el, înveselit la gândul că-i vorbește unei flori.

Deodată, leprosul aude, uluit, glasurile a doi bărbați care se sfădesc pentru floarea aceasta.

Se întoarce, cată cu privirea împrejur: nu e nimeni pe uliță. Dar cei doi bărbați nu pun capăt gâlcevii, ba chiar ridică glasurile.

Leprosul caută iarăși locul unde se ascund, apoi înțelege speriat că cei doi bărbați vorbesc în mintea lui: „Floarea aceasta e pe moarte, trebuie s-o salvăm, nu vezi oare că-i în suferință? spune unul. — Că-i în suferință? Să salvăm o floare? Iată două neghiobii! răspunde celălalt. — Ai fi hain s-o lași să se usuce aici, în colb. — Eu, hain? Totul e colb și totul se preface-n colb, aici sau

aiurea, ce-ți pasă? — Ar trebui înmormântată lângă Iordan, acolo unde ar renaște, după cum ți-a spus ieri flăcăul acela. — Dar nu-i decât o floare, o biată floare! Ce fel de om aș fi dacă m-aș îngriji de-un mărunțiș aflat pe moarte? — Și ce fel de om ai fi dacă nu te-ai îngriji tocmai de un mărunțiș aflat pe moarte?"

Leprosul își astupă urechile cu mâinile ca să nu-i mai audă pe demonii care se înfruntă înlăuntrul său, apoi se ridică dintr-odată, în vreme ce inima-i bate așa tare încât simte că-i plesnesc tâmplele, și spune, cu răsuflarea tăiată și obrajii tremurând, cu privirea pironită asupra florii de pe jos: „Fie, am să te duc lângă ai tăi, mică floare de vardah. Am să-ți fac un mormânt lângă Iordan, care te-a văzut cum te naști și, poate, o să te vadă cum te naști iarăși. Și poate că marele fluviu o să facă și pentru mine o minune", mai spune el, însuflețit deodată de nădejde.

Leprosul își ridică marginea îmbrăcămintii până deasupra gurii ca să nu-i tulbure pe trecătorii întâlniți în cale și, după ce a luat cu blândețe mica floare trandafirie în căușul palmelor, părăsește Ierusalimul, ținând mâinile împreunate de parcă s-ar ruga.

Merge către Est, către marele fluviu sfânt.

Merge acolo unde s-a scăldat un soldat de șapte ori și a fost vindecat de boala sa de piele.

Câteva minute mai târziu, iată-l ajuns la poalele Orașului Sfânt, de care se îndepărtează cu pas vioi.

În fața lui se ridică un vârtej de nisip, înalt și amenințător. S-ar zice că e degetul Cerului care-l oprește să meargă mai departe.

În fața acestui semn, leprosul se vede nevoit să se întoarcă din drum, mai ales că vârtejul crește. „O, Cerule

atotputernic, de ce vrei să fiu așa de slab în fața ta?", întreabă el și oftează.

Leprosul se întoarce la Ierusalim, fără să știe că acolo are iarăși loc o nenorocire și că un amărât va fi jertfit.

II–3

Pe ulița bătătorită, numită Ulița Setei, o mulțime de gură-cască se îndeasă dinaintea unei taverne unde se vinde vinul acela măsluit, amestec de grâu cu fructe uscate, care le place atât de mult soldaților Imperiului fiindcă îi îmbată la preț de nimic.

Se aud strigăte și amenințări.

Cu un preot alături, o slugă îl trage de păr pe micul Baraba, fiul sicarului pe care l-a întâlnit Iosua nu departe de aici, în Piața Gunoaielor.

Străjuit de doi soldați romani care-și țin sulițele drepte și privesc cu dispreț mulțimea, pe care o socotesc a fi nerușinată fiindcă îi plac gâlcevile publice, micul Baraba își strigă nevinovăția.

Priveliște de neînchipuit, care a devenit obișnuință pentru locuitorii Ierusalimului în vremurile acestea tulburi: un copil judecat fără proces, în mijlocul drumului.

— Haide, îi spune slujitorul lui Baraba, am găsit pumnalul acesta asupra ta! Ți l-a dat un sicar! Avem mărturia numitului Gesmah care te-a pârât, mai spune sluga, arătând spre un alt copil.

Iosua îl recunoaște pe Gesmah, vlăjganul în haină albă care s-a năpustit asupra lui Baraba.

Îl recunoaște și pe slujitorul lui Caiafa.

Și-l recunoaște, de asemenea, pe preotul hain întâlnit azi-dimineață pe o ulicioară în pantă.

— Ce hotărăști? întreabă respectuos slujitorul lui Caiafa. Copilul acesta merită să fie întemnițat, după cum cere Legea noastră.

— Nu! Legea nu cere una ca asta, spune Iosua, iar mulțimea se întoarce spre el.

— Cum? se miră slujitorul, văzându-l pe Iosua. Tu, care vorbești ca un țăran, cunoști oare Legea? adaugă el, mimând graiul câmpenesc al locuitorilor din Nord.

— Cunosc fiecare literă din Lege, până la cea mai mică, răspunde Iosua, făcând mulțimea să râdă fără voia sa, fără a şti dacă e din pricina accentului său, de care lumea-și bate joc, sau pentru că niciun copil nu poate cunoaște în întregime Legea Cerului.

— Ei, poftim! reia slujitorul. O căpățână bălaie, care nu știe să deosebească un miel de-un măgar, ne dă nouă lecții!

Caiafa, care n-a scos o vorbă, se apropie de Iosua.

— Te recunosc, îi spune preotul cu glas amenințător. Tu ești cel care a tulburat ordinea azi-dimineață. Te crezi mai erudit ca mine, eu, care voi fi curând ales Mare Preot? Știi oare că eu am citit Legea de atâtea ori, încât ar fi nevoie de o viață întreagă numai pentru a număra de câte ori am citit-o? Ei, bine, ce spune micul nostru înțelept?

— Spun că este foarte bine că ai citit Legea de multe ori... răspunde Iosua.

— Ah! spune Caiafa mulțumit, luând mulțimea ca martoră.

— ... Dar Legea, continuă Iosua, te-a citit ea oare?

***

Rănit la culme, Caiafa își mușcă buzele până se ivește un firișor de sânge, și hotărăște să-l supună pe neobrăzatul acesta unui interogatoriu savant ca să-l umilească.

— Flăcăul acesta se dă înțelept! spune preotul către mulțime. Dar știe oare dacă este îngăduit să mănânci un ou în dimineața următoare, după ziua odihnei sfinte?

— Nu este îngăduit, răspunde Iosua. Căci alcătuirea oului în burta găinii a fost o muncă, iar munca asta nu s-a încheiat în ziua odihnei sfinte...

— E adevărat, nu este îngăduit! recunoaște Caiafa cu asprime.

— ... Însă dacă nu ai decât oul acesta, lămurește Iosua, și îți este foame, atunci poți să-l mănânci.

Mânios, Caiafa își dă ochii peste cap.

Mulțimea e uluită, de acum nimeni dintre cei de față nu se mai îndoiește de învățătura acestui flăcău, nici de îndrăzneala lui de necrezut.

Preotul e străbătut de un fior atât de groaznic, încât freamătă și slujitorul de lângă el. Soldații sunt nerăbdători.

— Trebuie oare să-i spui miresei că e frumoasă în ziua nunții, chiar dacă nu-i frumoasă? purcede Caiafa, aruncându-i o privire întunecată lui Iosua.

— E fără rost, spune Iosua.

— Fără rost? De ce fără rost? se mânie preotul, care se teme iar de un răspuns adevărat.

— Fiindcă mireasa este întotdeauna frumoasă în ziua când e luată de soție, răspunde flăcăul.

Mulțimea, care scoate un murmur de admirație, nu știe ce să facă: să se teamă pentru viața acestui tânăr îndrăzneț cu plete bălaie sau să se bucure de spectacol, despre care va povesti mai departe în zilele ce urmează?

— Spune-ne, poruncește Caiafa, dacă un copil este scutit să vină de sărbători la Marele Templu!

— Da, este, răspunde Iosua. Până în ziua în care va putea urca singur drumul abrupt care duce acolo, dându-i mâna tatălui său.

— Și de ce nu s-ar putea urca în spinarea tatălui? se răstește Caiafa. Ar fi o soluție bună, nu-i așa?

— O soluție cât se poate de potrivită, îi ține slujitorul isonul.

— Nu, căci i-ar cere prea multă trudă tatălui său, răspunde Iosua.

— De unde știi lucrurile astea? întreabă preotul, înfierbântat.

— Marele înțelept Hillel a rostit aceste cuvinte chibzuite chiar aici, la Ierusalim, răspunde Iosua. Cuvintele lui Hillel au călătorit către satele din provincia mea, unde țăranii ca mine le ascultă, căci urechile noastre știu să asculte.

— Vrei să spui că urechile cinstitului Caiafa sunt astupate? se oțărăște slujitorul, pregătindu-se să-l lovească pe Iosua peste obraz cu bâta.

— Tu spui asta, îi răspunde Iosua slujitorului.

Mulțimea face un pas îndărăt, de teamă să nu înainteze fără voie și să fie amestecată în sfada aceasta.

Căci împrejurarea a luat o cale neașteptată.

Slujitorul așteaptă de la Caiafa o sentință aspră pentru această înfruntare. Dar Caiafa, altfel ca de obicei, s-a cufundat într-o cugetare adâncă.

El, care nu s-a îndoit niciodată, se îndoiește cum nu se poate mai mult: „Înfruntarea unui preot al Templului este aspru pedepsită", își spune el. „Am puterea să-l arunc pe acest flăcău în temniță și chiar să pun să se arunce cu

pietre în el. Pedepsirea lui ar însemna răul cel mai mic. Pot de asemenea să-l cruț, iar astfel, aș arăta o purtare neașteptată, care ar adânci teama pe care trebuie să le-o stârnesc tuturor. Și totuși, iertarea ar fi un fapt nemaiîntâlnit, ce poate servi ca pildă supărătoare."

— Ce hotărăști? întreabă sluga lui Caiafa.

Preotul se pregătește să vorbească.

Mulțimea așteaptă cu răsuflarea tăiată.

Cele câteva femei care au fost de față se îndepărtează cu inima strânsă, cu pumnii strânși, cu ochii încețoșați de lacrimi: nu vor să audă sentința blestematului Caiafa, care nu are milă pentru nimeni, nici măcar pentru copii.

Dar iată că Iosua vorbește înaintea preotului, adăugând sfidare înfruntării:

— Flăcăul acesta e nevinovat! îi spune el lui Caiafa, arătând spre Baraba. Nu este sicar.

— Chiar așa? Și la ce-i slujește pumnalul pe care-l are asupra lui? spune Caiafa, arătând arma cea tăioasă.

— La tăiat de pepeni, răspunde Iosua.

Preotul și slujitorul se privesc năuciți, în vreme ce din mulțime se ivește un bărbat care-l arată cu degetul pe Baraba.

Cu păr negru și lins, ochi negri, barbă neagră, veșmânt negru cu mâneci lungi, este bărbatul cu pumnal îndoit, cu gura plină de sudălmi și cu purtare drăgăstoasă. Este sicarul, tatăl lui Baraba.

— Fiul meu n-a făcut nimic, spune el, mergând spre Baraba. Acesta e pumnalul meu, cu el am ucis soldați și trădători care, la fel ca tine, Caiafa, și-au vândut sufletele stăpânitorilor! Micuțul meu n-a făcut nimic. Așadar, luați-l pe cel vinovat și lăsați-l pe cel nevinovat.

Soldații, care și-au pierdut răbdarea, îi cer preotului să hotărască pe dată.

— Trebuie să-l luăm pe acela cu păr bălai care a tulburat liniștea, sau pe sicar, ori mai bine pe fiul lui? întreabă unul dintre ei. Sau să-i luăm pe toți trei?

Caiafa nu mai șovăie, prada e prea de preț. „Cu arestarea acestui bandit, îmi voi spori faima în ochii stăpânitorului, ai regelui însuși și, mai cu seamă, în ai celor asemenea mie, ai preoților", își spune preotul în șoaptă, iar privirea lui scăpărătoare trădează acea mulțumire mai mare ca oricând, pe care o are un om al puterii când știe că puterea îi va spori.

— Luați-l pe omul acesta! poruncește el, arătând hotărât spre tatăl lui Baraba.

Soldații îl iau pe sicar.

Baraba se aruncă la picioarele tatălui său.

— Nu, nu! Milă, milă, nu faceți asta! strigă el cu glasul lui de copil și se agață cu toate puterile de cel pe care-l iubește din toată inima.

— Înainte! le poruncește slujitorul soldaților.

— Nu! Lăsați-mi-l! Lăsați-mi-l! țipă micul Baraba. Lăsați-mi tatăl! Vă implor, nu-l am decât pe el și el nu mă are decât pe mine! Lăsați-mi tatăl!...

Mulțimea, care ba râdea, ba se mira, nu mai râde și nu se mai miră: câțiva bărbați își șterg o lacrimă auzind strigătele sfâșietoare ale lui Baraba. Chiar și soldații sunt tulburați, unul mai tare ca altul: oare se gândește acest legionar necioplit la fiul său care crește atât de departe de țara aceasta aspră și de care i s-a făcut deodată dor?

Sicarul îngenunchează în fața lui Baraba, care de îndată mângâie pletele tatălui său, strângându-l în brațe și plângând cu suspine.

— Te privesc, Baraba, privește-mă, îi spune tatăl fiului său, după un ritual pe care-l ştie ultimul. Privește-mă, Baraba, căci ce ți-au văzut ochii s-a dus pentru totdeauna. Dar ce-ți văd ochii acum e pentru totdeauna.

Soldații îi despart și-l duc pe sicar.

— De ce mă părăsești, tată? strigă Baraba către cel pe care-l credea mai puternic decât preoții, mai puternic decât soldații Imperiului, mai puternic decât moartea însăși.

În aceste clipe nemiloase când i se ia singura ființă iubită, Baraba, puştiul hoinar, îndrăgit de toți în Orașul de Jos fiindcă e de partea nădejdii și a vieții, Baraba, micul binevoitor care-i alină pe copii și împarte întotdeauna puținul avut, hotărăște cu inima plină de mânie că, pentru a nu-și părăsi tatăl, va fi ceea ce este tatăl său: un luptător. Un ucigaș. Un sicar. Scânteia care-i strălucea în suflet s-a stins pe vecie.

Astfel se pot transmite macabre vocații, dacă sunt purtate de acel simțământ unic care este iubirea, revers luminos al unei medalii a cărei față opusă, întunecată, este ura.

Slujitorul lui Caiafa împrăștie mulțimea cu lovituri de bâtă, însă cei loviți abia dacă se mișcă. Nedreptatea atât de vădită șterge orice durere.

— Tu, cel care tulburi ordinea! strigă Caiafa, apropiindu-se de Iosua. Aș putea pune să fii lovit cu pietre pentru ce ai spus. Data viitoare când ne vom întâlni, nu voi fi atât de milos cu tine și vei vedea, adaugă Caiafa cu un râs răutăcios, cum urmez eu Legea pe care o cunoști atât de bine.

***

Chiar în spatele lui Caiafa se ivește dintr-odată un tânăr înveșmântat în mătase și catifea albastră. Portul îi este de o noblețe nemaivăzută, iar chipul său, plin de grație. S-ar spune că este un prinț.

Un pierde-vară îl recunoaște: „E Gamaliel, nepotul marelui înțelept Hillel! Ce-o căuta aici?", strigă vagabondul, cu admirație în glas.

Bogătașul cel tânăr îl cercetează pe Iosua din cap până-n picioare.

Vrea să înțeleagă taina omenească pe care tocmai a descoperit-o, căci Iosua a rostit, cu o forță ieşită din comun, vorbele ilustrului său bunic.

Gamaliel face un pas șovăielnic către Iosua, însă acesta își lasă cu tristețe ochii în pământ; văzându-l pe Caiafa cum se îndepărtează râzând, Gamaliel cugetă la o altă vorbă înțeleaptă învățată de la bunicul său: la sfârșitul lumii, un copil trist va înfrunta o armată de oameni răi care râd.

Deasupra Ierusalimului, întregul cer se înnegrește.

Se apropie furtuna.

Iosua urcă mai departe spre Oraşul de Sus. „Am să vorbesc cu tatăl meu", își spune el, cu glas stins. „Templul nu mai e aşa departe."

II–4

În mulțimea ce se risipește, se află un bărbat cu părul brun; are în jur de treizeci de ani, poate mai puțin; înfățișarea lui trădează bunăstarea unui funcționar regal sau a unui scrib al Marelui Templu. De fapt, este un preot foarte tânăr, pe nume Nicodim.

Crescut de părinții săi într-o credință tolerantă, Nicodim e vorbăreț din fire și atât de curios, că pune mereu întrebări, părând că e veșnic mirat; de aceea, tovarășii lui l-au onorat cu porecla Neștiutorul.

După plecarea lui Iosua prin labirintul ulițelor, lui Nicodim, zis Neștiutorul, i se alătură un alt bărbat mai în vârstă, pe nume Iosi, negustor de felul său și tovarăș de multă vreme al tânărului preot.

Cu glas uimit, Neștiutorul îi spune lui Iosi:

— Îți jur că l-am văzut pe copilul acesta bălai cum îi vorbea atât de drept lui Caiafa, încât îl înfrunta. Da, Caiafa, acest neam de viperă, s-a temut de copilul bălai! Însă am văzut și mai mult decât minunea aceasta. Lângă mine se afla sicarul despre care știam că este tatăl micului Baraba. Știi, Iosi, că sicarii fac legământ să stea deoparte dacă sunt prinși ai lor; ei, bine, și acesta și-a ținut legământul, își

privea fiul ca pe un străin! Atunci l-am văzut pe copilul cel bălai pironindu-l cu privirea pe sicar, iar acesta a ridicat pe loc ochii spre el. Atâta îți spun, Iosi: privirea copilului cel bălai era atât de blândă, atât de nemaivăzut de blândă, că părea să-i pătrundă sicarului în suflet precum pătrunde apa vie în pământul uscat! Sicarul s-a străduit să înfrunte privirea aceea, însă nu i-a fost cu putință; îi tremurau mâinile, îi tremura întregul trup, cred că până și ochii lui se luptau să nu plângă. L-am văzut atunci pe sicar rugându-se ca Cerul să-l oprească să-și calce legământul. Pe urmă, cum Cel Atotputernic nu i-a îndeplinit ruga, și-a croit drum prin mulțime, și-a mărturisit vina și și-a salvat fiul. Iată întrebarea mea, Iosi: cine de pe acest Pământ poate înmuia inima unui om cu o simplă privire?

Pe Iosi îl înspăimântă în așa măsură întrebarea, știindu-l pe Neștiutor mereu prea vorbăreț, încât îi răspunde cu asprime:

— Pace ție, Neștiutorule, mă întorc în satul meu din Arimateea. Spre binele tău, nu vorbi cu nimeni despre flăcăul acesta când te vei afla în Templu.

Și cei doi se despart, umblând fiecare în cuget cu această întrebare care e atât de stăruitoare, încât pare să fie chiar răspunsul.

II–5

Iosua se află foarte aproape de Orașul de Sus, despărțit de Orașul de Jos printr-un hotar alcătuit din sunete, culori și mirosuri lesne de recunoscut dintr-o mie: cele ale marilor piețe de pește și vite, pe care le străbate până să ajungă în piața măcelarilor, apoi în cea a lânarilor.

Pătrunde în cele din urmă în bazarul cu stofe, apoi, într-al cazangiilor și olarilor.

Îi vede pe meșteșugari cum își laudă în amănunt mărfurile cu care se mândresc cel mai tare și pe mușterii cum se apropie, mânați de o curiozitate leneșă, gata să se târguiască pentru prețul pe care-l consideră prea ridicat, chiar înainte să-l cunoască măcar.

Aude cum niște bărbați răcoresc ceaiul fierbinte, sorbindu-l din vârful buzelor.

Simte mireasma mirodeniilor, cardamom și ardei iute, care nu se asortează cu parfumul suav al uleiului de măsline ce răzbate din șiruri lungi de vase din argilă.

Iosua vede, aude, simte toate acestea.

Dar nimic din toate acestea nu are însemnătate pentru el.

***

Se așază la colțul unei ulițe.
Îi este cald. Îi este sete și foame.
Îl dor picioarele, îl doare capul, îl doare inima.
E istovit.
Se simte însingurat, murdar, hâd, neînsemnat.
Se disprețuiește și, dintr-odată, se teme de toate cele.
Nu mai știe de ce se află aici, la Ierusalim.
Ar vrea să se întoarcă acasă.

Apoi, închide ochii și, în vreme ce cugetul îi e cuprins de toropeală, o voce surdă, aproape de neauzit din pricina unei pale de vânt ce se rotește deasupra lui, îi vorbește la ureche. Vorbește cu o blândețe cunoscută, așa cum vocea pădurii îi vorbește copacului când bate vânt de vijelie.

„Iosua, nu trebuie oare să faci ceea ce trebuie să faci?", îi șoptește vocea. „Nu trebuie oare ca, atunci când tinerețea ta se va trece, iar părul tău va începe să încărunțească, să le dezvălui oamenilor taina adevărată a fericirii?"

Se înviorează pe dată, deschide ochii, cercetează ulița să-l vadă pe cel care i-a vorbit, dar ulița e pustie. „Ce? Ce trebuie să fac?", întreabă el, ridicând ochii către Cer. „Să dezvălui taina adevărată a fericirii? Dar care e taina aceasta? N-o cunosc, vorbește-mi!"

Dar vocea a tăcut, iar cerul se acoperă dintr-odată cu nori întunecați.

Iosua se gândește la vărul său, Iohanan.

Ar dori să-l vadă și să-i povestească.

Iohanan l-ar asculta, căci doar el îi cunoaște mânia zăvorâtă în inimă. Doar el îi înțelege nefericirea de a trăi și năzuința aprigă după fericire pe Pământ.

***

Iosua se ridică în picioare, coboară ulița și intră în piața mare de legume și fructe unde negustorii se întrec în chemări ca să-i ademenească pe mușteriii șovăielnici.

Din spatele unei tarabe împodobite în culori vii, tânăra cea frumoasă cu păr arămiu, pe care a dojenit-o în ajun, îl recunoaște pe dată.

Elișeba, căci ea este, vede, după felul cum merge și după cât este de palid la față, că lui Iosua nu-i e bine.

Îi face semn să se apropie.

Cu încuviințarea stăpânului, un bărbat voinic, domol din fire, care a tocmit-o ca negustoreasă chiar în dimineața aceasta, frumoasa Elișeba îi întinde lui Iosua un blid cu lapte de migdale pe care i-l așază în palme ca semn de recunoștință.

— Îți mulțumesc, spune ea. Am ales altă uliță. Aveai dreptate, a fost foarte ușor să plec pe altă cale. Ești adorabil, știi? Adorabil! adaugă ea, stăruind asupra acestui cuvânt, rostit în acele vremuri îndepărtate în înțelesul său primar: este adorabil cel ce nu poate fi decât adorat.

— Eu, care sunt copleșit de griji, laud Cerul care mi-a trimis o asemenea femeie în ajutor, îi mărturisește stăpânul ei lui Iosua, luându-l drept văr sau frate al Elișebei. Mușteriii vin către ființa aceasta încântătoare precum vin albinele la sucul de coacăze!

— Înflorește adevărul, spune tânăra, în vreme ce Iosua îi înapoiază blidul pe care l-a golit dintr-o sorbitură și strânge din pleoape, așa cum fac pisicile ca să spună că sunt mulțumite.

— Vezi tu, îi spune Iosua Elișebei, când faci un lucru anevoios pentru prima oară, e adesea foarte lesne. Dar când îl faci a doua oară, devine mai greu. Așa că trebuie

să-l faci a doua oară. Altfel, n-ai să mai izbutești niciodată.

— Nu înțeleg, spune Elișeba, vărsându-i fistic din belșug în căușul palmei.

— Trebuie să-l faci a doua oară, repetă Iosua.

— Mănâncă... îl îndeamnă femeia, apoi se întoarce către o târguitoare care cere nerăbdătoare să fie servită cu fructe de cactus și se plânge că nu o bagă nimeni în seamă, tocmai când ploaia și grindina vor cădea fără îndoială dintr-o clipă în alta!

— Sluga dumitale, îi spune Elișeba și surâde, în vreme ce privirea i se întunecă: dintre tarabe s-a ivit un bărbat hirsut, care se aruncă asupra ei asemenea unui animal de pradă, o trântește la pământ și începe s-o lovească printre fructele care se rostogolesc, se strivesc și pocnesc în toate părțile.

În fața acestei sălbăticii de necrezut, stăpânul tarabei ia pe dată apărarea slujbașei sale, opintindu-se cu întreaga sa trupeșie între femeie și ticălosul care și-a apucat prada de una dintre cozile ei lungi, împletite.

Însă când află de la bărbatul cel hirsut că până ieri, femeia aceasta își vindea trupul pe Ulița Păcătoaselor și că el e stăpânul ei de drept, jupânul tarabei îi spune Elișebei să plece înainte ca el să fie pedepsit de Cer fiindcă s-a apropiat de o ființă mai josnică chiar decât o leproasă: de o femeie ușoară.

Astfel, de cum a fost încălcată Legea, toți cei de față își schimbă pe loc purtarea, trecând de la cea mai sinceră bunăvoință, la cel mai profund dispreț.

Înlăcrimată, târâtă aproape pe pământ asemenea unui animal rănit, Elișeba se întoarce la viața ei de pierzanie.

Iosua o ia pe urmele bărbatului hirsut, îi aruncă în ceafă fisticul pe care-l strângea în pumn și îi strigă:

— Dă-i drumul!

Bărbatul nu-i răspunde; merge mai departe, de parcă nu s-a petrecut nimic.

— Dă-i drumul, repetă Iosua. Dacă nu...

De astă dată, bărbatul cel hirsut se întoarce (căci felul acesta de om nu îngăduie să fie amenințat) și-l împinge pe flăcău la pământ, cu un braț puternic.

— Dacă nu, ce? spune el. Târfa asta o fi cumva a ta? Nu, așa că îmi iau înapoi ce-i al meu și nu-i al tău.

— Scapă-ți pielea! strigă Iosua către bărbatul hirsut, arătându-l dușmănos cu degetul.

— Eu să-mi scap pielea?! Drept cine se crede ăsta? Mai bine scapă-ți tu pielea până nu mă înrăiesc! îi răspunde bărbatul și se îndepărtează, ducând-o pe Elișeba.

Iosua se ridică, apucă un capăt de sfoară ce zace pe jos lângă o poiată de găini și plesnește din sfoară ca dintr-un bici, chiar lângă bărbatul cel hirsut. Acesta se răsucește mânios și îi trage lui Iosua o palmă năprasnică.

Amândoi sunt pe dată înconjurați de o mulțime dornică de plăcere. Dar în loc să-și lase capul în pământ, Iosua își saltă bărbia cât mai sus, ca pentru a-și supune din nou chipul loviturilor călăului Elișebei.

— Mai lovește-mă! urlă el, scuturându-și coama bălaie.

— Vrea să ia bătaie de două ori la rând? Iertați-l, nu știe ce spune! strigă râzând zgomotos bărbatul cel hirsut către mulțime, pe care o ia drept martoră, căci e încă uimit de vorbele acestui flăcău neobișnuit.

Iosua nu și-a înălțat fața ca să fie lovit din nou, ci ca să se ferească de a doua lovitură. Căci a descoperit

puterea pe care-o capătă când nu se apără. Când nu-i dă cotropitorului ceea ce-l liniștește și-l întărește.

Bărbatul cel hirsut scuipă în colb și se îndepărtează împreună cu Elișeba, care-i aruncă lui Iosua cea mai învinuitoare dintre priviri, cea a resemnării.

II–6

Înarmat cu un băț pentru sprijin la umblat, Iosif merge în fața soției sale, ca și cum, deschizându-i drumul care duce înapoi la Ierusalim, o va adăposti de primejdiile pe care le va vedea înaintea ei: cei doi soți străbat acum ținutul Samaria, unde bântuie zi și noapte răufăcători și tâlhari de tot felul care-i pradă pe călătorii aflați în număr mic.

Chiar dacă nu vorbește despre aceasta, Miriam se simte ocrotită de bărbatul ei încărunțit de ani.

Se simte ocrotită de el încă de când s-au văzut pentru prima oară, de când au fost înfățișați unul altuia într-o zi de sărbătoare, în fața templului din sat: ea era o fetișcană sfioasă și gingașă, iar el, un bărbat copt ca vârstă și foarte cucernic.

Miriam a știut pe dată că acest bărbat cinstit îl va îndrăgi pe Iosua, că-l va socoti a fi propriul său copil și că-l va crește ferindu-l de clevetelile ce n-ar fi lipsit după nașterea fiului lor, care avea să se petreacă la foarte scurtă vreme după nuntă.

Nu va uita nicicând privirea ocrotitoare a lui Iosif în fața preotului din sat, în vreme ce oficia cu inima îndoită

nunta lor grăbită: „Spuneți-mi, prin ce fel de vrăjitorie s-a întâmplat că doi părinți cu părul negru ca pana corbului au putut da viață unui copil bălai?", îi învinovățise preotul.

Dacă Miriam ar fi putut zugrăvi privirea lui Iosif, aceasta ar fi luat forma unui scut puternic ce n-a încetat s-o apere de atunci.

Ca și cum a simțit că este observat în vreme ce înaintează, scrutând împrejurimile, Iosif se întoarce spre soția lui: ea îi zâmbește.

Îi zâmbește cu prețuire fiindcă vede în Iosif virtutea însăși. Virtutea ce răzbate din ochii lui mari, de un albastru atât de șters, încât sunt aproape albi.

— Să n-ai grijă, o să-l găsim, îi spune Iosif, a cărui privire se tulbură la vederea pâlcurilor de nori întunecați care umplu cerul.

II–7

În Oraşul de Jos al Ierusalimului, la un colț de uliță înțesată de trecători grăbiți să se întoarcă acasă înainte să se stârnească furtuna, Iosua o întâlnește pe prințesa sărăciei, ca din întâmplare.

Micuța Miriam e îngenuncheată în fața bunicii ei, care-și trăiește ultimele clipe, lungită pe jos.

Iosua se apropie, în vreme ce fetița se roagă să vină un tămăduitor. Dar nu-i răspunde nimeni și, de altfel, tămăduitorii lucrează acolo unde sunt plătiți, adică în Oraşul de Sus.

Trecătorii își văd de drum.

De ce și-ar face griji pentru un lucru neînsemnat: o femeie bătrână și sărmană trage să moară pe uliță, și sufletul ei nu poate fi oprit să plece către Sălașul Morților, care-i așteaptă întotdeauna pe săraci mai curând decât pe bogați.

Fetița îi murmură cuvinte de alin bunicii, care-i arată cel mai înduioșător dintre surâsuri, cel de la capătul vieții.

Bătrâna vrea să-i vorbească micii ei prințese.

Opintindu-se din tot trupul, se ridică puțin și spune cu un glas din care a rămas doar o boare:

— Rămas bun, copila mea... rămas bun, minunea mea, mă cheamă moartea, rămas bun, frumoasa mea, rămas bun, ne vom regăsi...

Și bătrâna istovită adoarme pe vecie.

Fetița se repede lângă obrazul bunicii și, de îndată, Iosua îndeplinește ritualul pe care l-a văzut în asemenea împrejurări: închide ochii și gura bătrânei, îi acoperă fața cu vălul pe care-l purta. Întinde brațele defunctei de-a lungul trupului, lăsându-i palmele deschise. Apoi, rostește rugăciunea de doliu numită Kadiș, pe care o știe de la cea mai fragedă vârstă. Și spune „Amin", ceea ce înseamnă că rugăciunea s-a sfârșit, iar Miriam spune la rândul ei „Amin" și își așază mânuța ei mică în cea a bunicii.

Un bărbat inimos care trece pe lângă ei le spune că va căuta pe un tovarăș de-al lui ca s-o ducă pe bătrână la cimitirul nevoiașilor, iar micuța Miriam dă glas mâniei:

— De ce nu poate fi tămăduită moartea? Cine are să mă iubească acum? Cine are să m-ajute? O, vreau să mor și eu! strigă ea, printre suspine sfâșietoare. Și tu? îi vorbește ea lui Iosua. Ce stai aici, încremenit ca un curmal? Dacă nu poți face nimic pentru mine, pleacă!

Atunci, Iosua își aduce aminte de regele Solomon care putea lecui bolnavii doar punându-și mâna asupra lor.

Ar vrea s-o aline pe fetișcană. Ar vrea s-o ia de mână, să-i ceară să se scoale în picioare și s-o pornească spre viața care o așteaptă. Dar știe că nu va face nimic din toate acestea, fiindcă e neputincios.

Se așază ceva mai departe, chiar în mijlocul uliței, copleșit de neputința lui.

Și, în vreme ce trecătorii îl ocolesc, e ca și cum pătrund în el toate lacrimile și toată deznădejdea lumii:

lacrimile micuței Miriam sunt acum lacrimile lui, deznădejdea copilei e cu totul durerea lui.

Iosua aruncă un strigăt grozav către Cerul nedreptății, învăluit într-o nesfârșită mantie de întuneric.

„Spui că ești drept cu cei drepți! Spui că ești nemilos cu cei vinovați!", urlă el din răsputeri, privind nemărginirea ce se întinde deasupra lui. „Spui că-i ocrotești pe cei neprihăniți! Spui că ne iubești, dar în ce fel ne iubești? Și de ce ne dai năzuința spre fericire, doar pentru a fi nefericiți?"

În chip de răspuns se aude doar un vuiet îngrozitor dinspre nori, complici fideli ai Cerului, la bine și la greu.

II–8

La câteva ulițe depărtare, Iehuda, sacagiul, își face loc de odihnă sub un adăpost din frunziş.

Tânărul orfan a alergat toată ziua, mânat de vorbele lui Iosua. Sunt într-atât de puternice dorința lui de răzbunare, ura lui împotriva asupritorilor, a regelui, a Imperiului, nevoia lui de dreptate, încât au stârnit înlăuntrul lui un foc ce nu se va mai stinge.

Iehuda e încredințat că focul care arde în trupul său e focul libertății.

— Toate trebuie să se schimbe! strigă el către un bătrân olog care trece pe acolo, trăgând după el o căruță în care duce o piatră mare de forma unui dreptunghi. Da, toate s-or schimba! Cei bogați vor sărăci, iar săracii se vor îmbogăți!

— Biet zănatic... îi răspunde ologul, toate s-or schimba în ziua când un sărac o să mănânce lăcuste fripte cu miere la masa unui bogat! Și ziua aceea n-are să vină niciodată!

— Atunci, trebuie să ne răzvrătim! răspunde Iehuda, care se scoală pe dată și, nemaiputând îndura, hotărăște să fugă mai departe.

Acum, vrea să străbată întregul oraș.

Vrea să fugă până la fortăreața militară Antonia, așezată pe culmea Orașului de Sus, ca să arunce cu pietre în soldații care ies de acolo.

Vrea să fugă până la Muntele Măslinilor, unde va predica în fața miilor de pelerini aflați încă în acel loc.

De acolo, le va porunci trupelor sale să vină și să lupte împotriva vrăjmașilor regatului și să smulgă chiar în noaptea aceasta Ierusalimul din ghearele tiranilor! Căci Iehuda a hotărât: va conduce bătălia împotriva regelui și a Imperiului, fără să-i crute pe preoți și pe slugile lor care li se supun asupritorilor.

Iehuda vrea să-și mântuiască poporul.

Vrea să se facă sicar.

„Nu, nu," se răzgândește el de îndată. „Sunt deja sicar! Sunt Iehuda, sicarul! Am nevoie de un pumnal și de un vrăjmaș pe care să-l nimicesc și voi fi cel mai aprig dintre sicari!"

Și Iehuda sicarul fuge mai departe.

Fuge atât de repede, încât i se pare că-și ia avânt să sară până la cer.

Înțelege, în cuget și-n trup, bucuria nespusă de a se fi născut cu o menire mult mai frumoasă și mai măreață decât ființa lui.

Mânat de vâlvătaia aceasta care crește tot mai mult în el, înțelege că toți oamenii merită să-și ducă, ținând capul sus, traiul ce le-a fost hărăzit.

Chiar și cu prețul morții.

Iar el este pregătit să moară.

„Astfel, prin jertfa mea, lumea își va aduce aminte de Iehuda, sacagiul, ca de neînfricarea devenită om, iar numele meu va dăinui de-a lungul sutelor de ani!", își spune el. „Se va cânta în temple: Iehuda, martirul!

Iehuda, cutezătorul! Iehuda, regele nevoiașilor! Iehuda, apărătorul libertății!

Chiar așa, pe lângă mine, pildă de neîntrecut, cea mai dreaptă și mai cinstită ființă omenească va părea cel mai groaznic trădător."

II–9

Ajuns în inima Oraşului de Sus, locul cel mai bogat al Ierusalimului, Iosua vede ceea ce nu văd oamenii nevoiași.

Vede turnurile falnice și zidurile din piatră cenușie sau trandafirie împodobite cu pilaștri și arcade, care încercuiesc maiestuos orașul milenar; vede străzile late, unele pietruite, frumoase și curate, prin care se înghesuie către marile piețe mulțimi cu veșminte bogate, într-o zarvă sporită de cacofonia oilor, a caprelor și a vițeilor care urcă spre Marele Templu, spre sacrificiul lor de foc și sânge — sacrificiu ticălos, cugetă Iosua, zărind un copilandru care duce un miel în brațe. O priveliște cutremurătoare: neprihănirea, ducând călăului neprihănirea.

Vede palatul somptuos al regelui Arhelaus, în jurul căruia trudesc legiuni întregi de slugi, și mai vede grădini mărețe ce mărginesc palatul, încărcate de florile care-i sunt atât de dragi și pe care le recunoaște dintr-o privire: lauri, bujori, iriși, anemone, violete persane, salvie, zambile — și își spune, în vreme ce-și desfată privirea, că ele suferă din pricina arșiței.

Vede perceptorii care socotesc taxele sub verande; îi vede pe negustorii bogați cum se plâng că negoțul care merge bine nu merge destul de bine — oameni împătimiți după bani, care nu se satură niciodată să-și adune prada, gândește Iosua, privindu-i cu asprime.

Vede bărbați însurați ridicând ochii la femeile acelea care bat cu înțeles din gene pe sub văluri; vede discuțiile fără de sfârșit ale preoților mai mărunți, care-și irosesc timpul căutând înțelesul ascuns al unei litere din Lege, în vreme ce soldații Imperiului se uită cu dispreț la bigoții aceștia, ale căror convingeri li se par atât prostești, cât și caraghioase.

Îi vede pe cei care se roagă în piețe ca să fie văzuți de lume; pe ologii prefăcuți care cerșesc și pe orbii prefăcuți care cer de pomană.

Vede și marea arenă de nisip unde se înfruntă gladiatori veniți din cele patru zări ale Imperiului, în aplauzele unei mulțimi urâcioase.

Și Iosua merge mai departe.

Merge fără oprire.

Ceasuri întregi.

Merge fără să-i pese de frumusețea statuilor ridicate în cinstea împăratului, de fastul caselor din marmură albă care arborează pe frontoane sfeșnice cu șapte brațe, sculptate cu cea mai mare măiestrie.

Nu se mai gândește decât la cei pe care-i știe părăsiți.

Se gândește la toate acele vieți lipsite de țeluri și nădejde ce sunt trăite departe de aici, în lumea amărâtă, grație căreia lumea bogaților e bogată. Căci, până la urmă, ceea ce se dobândește în viața aceasta a fost luat de la cei mai slabi.

Iosua merge mai departe până simte că trupul îi e atât de ostenit, încât lasă cugetul să se cufunde în neștirea atotcuprinzătoare, care este celălalt nume al nebuniei.

Îl chinuie neîncetat o întrebare.

O întrebare pe care n-o aștepta și căreia nu-i află răspuns: de ce oare acești oameni bogați, acești oameni atât de sănătoși, acești oameni care nu-și fac griji nici pentru mâine, nici pentru poimâine, acești oameni înstăriți care-și pregătesc viitorul, pentru ei și copiii lor, toți acești oameni care au bani, pasiuni, care au atâtea râvne și atâtea vise și care au, pe lângă toate acestea, timp, bogăția aceasta de preț pe care săracii nu o au, de ce oare sunt și toți acești oameni atât de nefericiți, atât de profund nefericiți, încât își înșală nefericirea cu plăceri de prisos și cu discuții neînsemnate?

De ce simt și ei că nu sunt stăpâni pe destinul lor, că viața lor e lipsită de înțeles, că libertatea lor e plăsmuită, că tot ce-i înconjoară, toată lumea aceasta beteagă, nu le este pe plac și că viața lor, căreia nu-i înțeleg nici noima, nici țelul, trece fără ca ei să simtă că o trăiesc cu adevărat? De ce oare toți acești oameni avuți își doresc și ei, cu atâta strădiună, să afle fericirea, adevărata fericire, cea care dăinuie dincolo de întâmplările zguduitoare, dincolo de dureri și suferințe?

Văzând noaptea cum se lasă peste Ierusalim, Iosua își spune că ziua sfintei odihne, ce se va încheia în seara următoare, trebuie să fi început nu mai demult de acum două ceasuri. Și îl supără faptul că oamenii sunt nevoiți să cinstească ziua aceasta sfântă, când Cerul nu-i cinstește pe oameni.

II–10

În vreme ce însoțea caravana Nordului, Iohanan a auzit un glas care-i vorbea; nu era al lui Andreos, tovarășul lui de călătorie.

Era *glasul*. Glasul acela lăuntric, puternic, arzător, care-i vorbește încă din copilărie.

De astă dată, i-a poruncit să li se alăture fără zăbavă celor din Yehad, obște de bărbați care se roagă zi și noapte ca să grăbească sfârșitul lumii.

Atunci, Iohanan a părăsit caravana, urmat pe dată de Andreos. Cei doi flăcăi și-au lăsat familiile și animalele de povară să purceadă pe drumul lor.

Au trecut cinci ceasuri. Soarele a dispărut în zare, iar Iohanan și Andreos merg către Est, căutând locul aflat între marele fluviu al Iordanului și satul numit Kumran, foarte aproape de Marea Sărată, unde se ascund cei din obștea Yehad.

Iohanan merge cu pas grăbit în penumbra ce pune stăpânire pe ținut. Andreos îl urmează după puterile lui, înfricoșat de zgomotele ciudate ale deșertului pietros în

care pătrund, în vreme ce luna se ivește din dosul unui deal arid.

— Ești încredințat că pe aici e drumul? se frământă Andreos.

— Corturile lor trebuie să fie foarte aproape. Sau, poate, locuiesc în peșteri, spune Iohanan.

— Nu știi nimic despre ei? Credeam că-i cunoști pe oamenii aceștia Yehad.

— Cum ai vrea să-i cunosc? Își duc traiul departe de lume!

Andreos cheamă Legea în ajutor ca să-l facă pe neînfricatul Iohanan să chibzuiască:

— A început ziua sfintei odihne. Oare n-ar trebui să ne oprim și să ne rugăm?

— Nu! strigă Iohanan. Nu suntem sclavii rugăciunii, ci rugăciunea este sclava noastră! Să mergem fără să privim către primejdii!

— Primejdii? Ce primejdii? se tulbură Andreos, care tresare când aude răsunetul propriului său glas.

— Uită-te în jur! Punctele acelea sclipitoare sunt ochii lucitori ai șacalilor! Cu balele scurse, așteaptă să domolim pasul ca să sară asupra noastră.

— Șacali? Sunt șacali aici?

— Să ne zorim, Andreos, altfel, or să ne înfulece cruzi, începând cu tine.

— De ce cu mine?!

— Fiindcă îl lovesc întotdeauna pe cel mai june.

— Dar eu sunt mai în vârstă ca tine, chiar dacă sunt mai mărunt la trup!

— Ei n-o știu, prietene! Așa că, să mergem. De mâine vom duce o viață nouă. O viață lipsită de vin și de ispite.

De mâine, vom fi liberi! Liberi să așteptăm venirea lumii noi...

— O viață lipsită de vin, spui? Vom putea bea măcar suc de struguri dulci?

II–11

Pe Caiafa l-a năucit vestea aflată: Marele Preot i-a poruncit să vină mâine la Templu, fără zăbavă.

La drept vorbind, a simțit mai întâi o teamă. N-a fost oare prea aspru și prea zelos zilele trecute, când i-a pedepsit pe sicari și pe tinerii lor ucenici? La ordinele lui, au fost executate douăzeci de pedepse prin lapidare și tot atâtea întemnițări, printre cei osândiți aflându-se și trei copii.

Apoi, Caiafa a avut un simțământ cu totul potrivnic celui dintâi, de care s-a convins singur: „Eu sunt preotul cel însemnat în Ierusalim", a cugetat el cu voce tare. „Îmi dau silința pentru binele tuturor: al regelui, al romanilor și al Marelui Preot însuși, care dorește să-mi mulțumească fiindcă îmi îndeplinesc atât de bine îndatoririle și care îmi va spori, poate, puterile".

II–12

Iosif freacă două lemne unul de altul peste un snop de ierburi uscate, pe care le-a sucit cu măiestrie și le-a așezat pe un rug de crengi rupte dintr-un arbust.

În noaptea aceasta, Miriam și cu el vor dormi în fața focului sărac pe care-l pregătește, având pământul drept culcuș și brațele lor îndoite drept pernă.

Iosif socotește că de-acum, după ce au trecut de satul Betel, vor mai avea mâine de mers doar cinci sau șase ceasuri până să ajungă la Ierusalim. Dar pentru aceasta, vor fi nevoiți să pornească la drum în mijlocul nopții.

Miriam nu se poate gândi decât la copilul ei rătăcit și nu și-l poate închipui decât trist. Tristețea aceea care-l cuprinde de fiecare dată când se îndepărtează de toți și se așază ca să deseneze cu degetul pe pământ forme și litere numai de el înțelese.

Și-ar putea aduce aminte de clipele senine, când îl vede pe Iosua vorbind cu verii lui, dându-le ghicitori înțelepte care-i nedumeresc și îi înveselesc totodată.

Și l-ar putea închipui umblând prin livezi de măslini și prin vii, după cum obișnuiește adesea, rostind cu ardoare cântări sfinte, cărora le schimbă cuvinte și rime, după cum îl îndeamnă inima.

Ar putea chiar să-l revadă ca prunc, în brațele ei, sugând cu poftă la sân și privind-o cu ochii lui mari, plini de iubire.

Dar gândurile ei sunt copleșite de tristețea lui Iosua. Tristețea în fața căreia e neputincioasă și care-i adâncește simțământul ce-o însoțește mereu: fiul său se îndepărtează de ea.

Prin singurătatea lui, prin îndrăzneală, prin frumusețea întristată pe care o răspândește împrejurul lui și care atrage atât priviri pizmașe, cât și încântate, prin trupul său care crește atât de grabnic, de parcă ar fi nerăbdător să-i stăpânească pe oameni, prin istețimea lui atât de ascuțită, încât s-ar putea întoarce împotriva lui într-o bună zi, prin toate însușirile lui nemăsurate care, pentru copiii obișnuiți, sunt luate drept cusururi, Miriam simte că Iosua se îndepărtează de ea încă de la naștere.

Nu-şi uşurează povara grijilor împărtăşind-o soțului ei, ci se lasă copleșită de mii de frământări: „Cum are să doarmă losua la noapte? I-o fi dat cineva vreun țol cu împrumut? S-o fi întâlnit cu oameni răi? A furat ca să aibă ce mânca? A rănit pe cineva, a zdruncinat cugete cu vorbele lui care-i ies din gură ca săgețile? Și dacă acele cugete s-au întors împotriva lui? Soldați, preoți, tâlhari — Iosua e în stare să le spună tuturor adevărul! Of, e vina mea, n-ar fi trebuit să-i spun că este fiul Cerului; taina aceasta e un blestem pentru el, Iosua nu se mai teme de nimeni și nimic; cum să te temi de cei muritori când ești fiul

Celui nemuritor? O să vrea oare să înfrunte moartea ca să afle dacă e muritor? Și dacă a fost prins, lovit, schingiuit, aruncat în temniță de soldații care ucid fără rost chiar și flăcăiandri, de care se tem ca de malarie în vremurile acestea de omoruri și răzmerițe?" Cuprinsă de temeri cumplite, Miriam își spune că micuțul ei a fost, poate, crucificat de soldații aceia înfiorători, apoi se liniștește singură: „Nu, copiii nu sunt uciși astfel. Ești smintită, biată Miriam, ești smintită, smintită!"

Iosif, care nu-și poate închipui cumplitele vorbe ce-i macină cugetul soației sale și care se ferește să-și asculte propriile gânduri ce-l macină, se pregătește să aprindă focul, când își amintește, cu o teamă nespusă, că a început vremea odihnei sfinte. Nu este îngăduit să se aprindă vreun foc. Este timpul pentru rugăciune.

Soțul și soața lui stau drepți în picioare și se întorc către Orașul Sfânt ce se înalță în depărtare peste regat. Se leagănă în față și-n spate, apoi dintr-o parte în alta. El, foarte repede, lovind cu pumnii în inimă în vreme ce rostește vorbele sfinte; ea, cu blândețe, așa cum ar legăna un prunc, așa cum l-ar legăna pe micul Iosua de care îi este atât de dor, încât abia mai poate răsufla.

Adânciți în rugăciunea lor, Miriam și Iosif nu văd zburând deasupra lor, foșnind ușor din aripi, porumbelul alb care a pornit din nordul ținutului.

Și porumbelul se îndreaptă către Ierusalim.

Fără să-i pese de cerul negru care-l înconjoară.

Știe, așa cum știu toate păsările din lume, că cerul este veşnic schimbător și veșnic statornic; și că, deasupra norilor, soarele strălucește neîncetat.

Și porumbelul cel frumos zboară încrezător.

Zboară acolo unde trebuie să zboare.

Face ceea ce trebuie să facă, atât de grabnic pe câtă îi este puterea din aripi.

Nu are de ce să se teamă și nu se teme de nimic.

Pentru el, totul este desăvârșit.

II–13

Drumul urcă pieptiș, iar Iosua trebuie să suie un deal în toată regula, așezat în mijlocul Orașului de Sus.

Pe culme, domnește o liniște profundă.

Iosua nu se miră că a aflat în sfârșit Marele Templu, ivit în fața lui asemenea unui giuvaier uriaș din marmură și aur.

Marele Templu al Ierusalimului: palat al rugăciunilor, zidit de oameni pentru Cer.

Casa tatălui său.

Iosua trage aer în piept din belșug.

Îi va vorbi Cerului.

Îi va pune toate întrebările sale.

Îi va spune despre toate greșelile sale, una câte una; și îi va cere să le îndrepte pe toate, una câte una.

Iosua îi va spune Cerului: Privește durerile noastre, privește chinurile noastre, vezi-ne deznădejdea, măsoară-ne suferința și lucrează! Reînscăunează dreptatea! Îndulcește soarta celor sărmani, tămăduiește copiii bolnavi, ferește-i pe bătrâni de tâlhari și pe femei de cei care le siluiesc, fă să fie judecați cei necinstiți, pârăște-i pe cei hapsâni, oprește brațul ucigașilor! Slobozește-i pe cei

bogați de închipuirile lor! Pe cei puternici, de puterea lor! Și alină-i pe cei necăjiți, înlătură din sminteala lumii acesteia, fă-o pe atât de frumoasă pe cât trebuie să fie, pe atât de pașnică pe cât ai vrut-o, poate. Fă-ți treaba ta cerească și schimbă viața! Fă ca oamenii să știe cum să-și înfrunte greutățile și să fie mai fericiți și, atunci, totul va fi mai bine.

Dar ca să-i vorbească Cerului, ca să-i spună toate acestea, Iosua va trebui mai întâi să intre în Marele Templu și să urce iar, căci Sfânta Sfintelor, încăperea tainică unde vine Cerul însuși la odihnă, se află în vârful Marelui Templu. Urcuș după urcuș, ceea ce înseamnă greutatea de a ajunge acolo unde nu se poate ajunge.

Așadar, Iosua va fi nevoit mai întâi să străbată acea întindere nemărginită ce găzduiește zi și noapte negustori, schimbători de bani și vânzători de dobitoace pentru jertfe.

De acolo, va pătrunde în Templu prin poarta numită Poarta Soarelui.

Apoi, va urca cele douăsprezece trepte ce duc la Curtea Femeilor. Va străbate Curtea Femeilor, fără a-și coborî privirea, așa cum fac ceilalți bărbați când trec prin fața celor pe care nu vor să le vadă urcând mai sus în Templu; el le va privi pe aceste femei și fetișcane care vin să se roage cu acea smerenie gingașă pentru care le-a îndrăgit dintotdeauna; iar când va trece pe lângă ele, își va spune: să vină vremea când ele vor fi egale cu bărbații, să vină vremea când nu vor mai fi oprite de la nimic! Să vină vremea când vorbele lor vor fi ascultate! Să vină vremea când Marele Preot însuși îi va lăsa locul său uneia dintre ele!

Apoi, Iosua va urca cincisprezece trepte până la Curtea Regatului, pe care o va străbate pe toată lungimea

sa; și suind o singură treaptă înaltă, va ajunge la Curtea Preoților, unde forfotesc zeci de credincioși cu fețe cucernice.

Din Curtea Preoților, se va îndrepta către altarul jertfelor, acolo unde se ucid capre, miei și porumbei. Și Iosua își va spune: să vină vremea când animalele acestea vor fi cruțate! Să vină vremea când oamenii vor opri faptele de cruzime împotriva acestor ființe fără apărare! Să fie blestemați cei care curmă vieți neprihănite în numele Cerului!

Și va urca încă douăsprezece trepte care-l vor duce în inima Templului, acolo unde țin slujbe Marele Preot și sacerdoții apropiați lui, ascunși privirilor de fumul de tămâie ce arde lângă ei.

Fără să se uite la bărbații aceștia care-și rostesc rugăciunile atât de grabnic, încât alungă toată frumusețea cuvintelor cuprinse în Lege, va înainta spre locul cel mai sacru al Templului, Sfânta Sfintelor.

Va fi foarte aproape de Marele Răspunzător.

De primul, de unicul vinovat.

Și cum nimeni nu-și va putea închipui că un copil ar îndrăzni să pătrundă în lăcașul cel mai sfânt din lume, ei bine, Iosua va pătrunde chiar acolo.

Va trece dincolo de draperia falnică și grea din in alb ce desparte Sfânta Sfintelor de restul omenirii.

Și se va afla în fața lui.

În fața tatălui său.

Într-o tăcere nespusă, își va aținti asupra Cerului privirea sa atât de blândă, încât Cerul, mirat, va fi nevoit să-l vadă.

Și chiar dacă inima îi va bate cu atâta mânie că va părea gata să plesnească, Iosua va începe să vorbească.

Cu glas tremurător, îi va spune Cerului: Sunt aici, vezi? Am venit. Ascultă-mă, tată. Sau, poate că va spune: ascultă-mă, tăicuță. Iar Cerul îl va asculta fiindcă-i este tată și fiindcă un tată nu poate decât să-și audă copilul.

Iar Cerul va auzi învinuirile, mâniile și necazurile copilului său. Îl va auzi spunându-i despre toate relele de pe acest Pământ: despre războaie, dușmănii, omoruri, despre pizmă, umilință, boli, foame, sărăcie.

Iosua îi va spune că viața nu este dreaptă cu nimeni, că nevoiașii suferă din pricina bogaților, iar bogații suferă din pricina bogăției lor.

Îi va spune de asemenea că el, Iosua, îndrăgește viața aceasta zămislită de Cer, ce poate fi atât de minunată.

Îi va spune și că nu poți îndrăgi pe deplin viața dacă tot ce-i minunat e trecător și nimic nu dăinuie aici, jos.

Și, după ce-l va fi ascultat, poate că Cerul va da dovadă de chibzuință: poate că-și va recunoaște cusururile, lipsurile, nepăsările, lipsa de vitejie. De ce? Fiindcă va vedea inima frământată a unui copil, a copilului său, a propriului său fiu, și va vedea că în inimioara aceasta omenească zace o mânie nesfârșită ce se aseamănă într-atât cu mânia sa cerească, pe care o simte ori de câte ori aruncă o privire asupra tristei înfățișări a lumii pe care a zidit-o.

Da, când Cerul va simți voința dârză a lui Iosua de a înțelege viața, de-a o iubi cât de mult poate fi iubită, când Cerul va fi înțeles că viața nu poate fi doar un simplu drum de la o durere la alta, când va recunoaște că oamenii vor să fie fericiți întreaga viață, nu doar de-a lungul unor clipe răzlețe, Cerul va dori să schimbe lucrurile; și poate că, în sfârșit, viața o va porni pe altă cale, o cale a păcii. O cale a fericirii trainice.

Și cum Cerul va înțelege că voința aceasta dârză este a unui copil de numai doisprezece ani, își va lăsa toate convingerile deoparte și își va regăsi avântul începuturilor, când a numit lumina ziuă, iar întunericul l-a numit noapte, și a văzut că este bine.

Atunci, Cerul va cădea în genunchi în fața fiului său și îi va vorbi lui Iosua și îi va spune cum să fie fericit.

II–14

În celălalt capăt al orașului, leprosul, care a regăsit zidul scund de piatră neșlefuită unde se va așterne de unul singur la somn, o altă noapte, ține în palma deschisă mica floare de vardah pe care a privit-o întreaga zi cum se veștejește și care a început acum să se usuce în întuneric.

„Iată-mă cuprins de remușcare fiindcă nu te-am dus la fluviul cel mare", îi vorbește el.

În vreme ce-și ridică ochii către cer aproape fără voia lui, doi nori negri se depărtează unul de altul, dezvelind albastrul adânc al cerului, pe care leprosul vede trecând una, apoi două, apoi trei stele căzătoare. Pe urmă, cerul se închide.

„Mâine!", spune el deodată, încrezător. „Da, mâine, micuță vardah! Mâine am să-mi țin făgăduiala, vom merge la Iordan."

Și leprosul adoarme, cu gândul la cea care-i stăpânește neîncetat cugetul, la fiica sa pierdută, pe care, poate, o va revedea, fiindcă în seara aceasta, Cerul arată atâtea semne bune.

II–15

În vreme ce înaintează printre câțiva pelerini noptatici către intrarea principală a Marelui Templu, Iosua aude un vaiet prelung ce sfâșie liniștea nopții.

„De unde vine plânsetul acesta? De undeva, de jos, dar de unde?", îi întreabă pe pelerinii din întuneric. Dar ei n-au auzit nimic. Cum, oare, să audă durerea altuia, când au venit să se roage ca să pună capăt propriei lor suferințe?

Iosua o ia din nou pe drum în jos.

Dă peste un loc de trecere strâmt. De acolo se aud vaietele.

Se apropie.

Strigătele sunt acum groaznice.

Un paznic al Marelui Templu lovește cu bâta, iar un altul, alături, ridică o torță ca să lumineze fărădelegea.

Aceștia doi sunt străjerii Marelui Templu, supuși Marelui Preot însuși.

Iar țipetele aprige nu sunt ale unui bărbat, ci ale unui flăcău.

Iosua înaintează.

Îl aude pe cel care bate spunând: „Patruzeci fără zece!", înainte să lovească o spinare plăpândă cu bâta. „Patruzeci fără unsprezece!" Altă lovitură. „Patruzeci fără douăsprezece!", iar vaietele flăcăului sunt tot mai sfâșietoare pe măsură ce se apropie Iosua.

Descoperind ce se petrece, groaza i se urcă în gâtlej și simte că se sufocă.

Cel asupra căruia se abat loviturile numărate, cel care țipă și plânge, copleșit de durerea de nesuportat, cel care suferă în fața lui este Iehuda, tânărul sacagiu, orfanul din Orașul de Jos.

Iosua simte o mare slăbiciune. „De ce?", strigă el, cu glasul frânt.

— Liniște! spune străjerul, care crede că Iehuda e cel care a vorbit.

— Nu! Destul! Fie-vă milă de el! strigă Iosua.

— Dacă nu taci, te lovesc și mai tare! răspunde străjerul, încredințat că cel care vorbește e cel pe care-l bate.

— Ce-a făcut? strigă Iosua, din cale-afară de mânios.

— Pleacă! urlă Iehuda, care-l recunoaște.

— Cine vorbește în întuneric? întreabă cel care ține torța.

— Eu! spune Iosua, arătându-și fața, iar străjerii se dau înapoi, uimiți să-l vadă atât de aproape de ei.

— Ce-a făcut? L-am găsit pe Muntele Măslinilor, cherchelit! răspunde cel cu bâta, care-i dă înainte cu socotitul lui îngrozitor. Renegatul ăsta cânta cânturi războinice și, pe lângă asta, a încălcat distanța de mers îngăduită într-o zi de odihnă sfântă... și ne-a spus vorbe de ocară... și a aruncat cu pietre-n noi! Patruzeci fără paisprezece!

— Ce distanță? întreabă rugător Iosua, căutând o greșeală de cunoaștere care l-ar putea scăpa pe Iehuda.

— Pleacă! Pleacă! urlă iar Iehuda către Iosua, care nu înțelege de ce vrea Iehuda ca el să plece.

— Două mii cinci sute de coți! răspunde străjerul, întețindu-și loviturile pe spinarea lui Iehuda. Vezi, cunosc Legea pe de rost.

— Ce-a spus? întreabă Iosua.

— A spus că noi, straja Templului, suntem trădătorii poporului nostru, și că poporul o să se răzvrătească în curând împotriva noastră, a Marelui Preot, a regelui, a soldaților, împotriva întregului Imperiu și că el, micul renegat, va fi în fruntea răscoalei!

— Nu e drept să puneți astfel în fapt Legea Cerului, spune Iosua.

— Legea Cerului nu se pune în fapt fiindcă e dreaptă, ci fiindcă e Legea. Acum, piei de-aici! îi poruncește lui Iosua cel cu torța, împingând-o în față ca pe o sabie.

Vaietele lui Iehuda și zgomotul surd al loviturilor se ridică peste locul cel strâmt de trecere, se izbesc de zidurile înalte ale Marelui Templu și răsună în tot Orașul Sfânt, amintindu-le locuitorilor Ierusalimului că abaterile de la Lege sunt pedepsite atât ziua, cât și noaptea.

Neputincios în a-i îndupleca pe acești oameni, Iosua ar vrea să se arunce asupra lor; ar vrea să le sfâșie obrajii cu unghiile, să le scoată ochii cu degetele, să-i arunce la pământ, să-i calce în picioare mânios și să le smulgă inimile până la măruntaie.

Doar că Iosua nu poate face nimic din toate acestea, căci valurile de înverșunare nemaipomenită ce-l cuprind

pentru prima oară nu sunt parte din ființa lui, nu-i seamănă.

O știe: este demonul care vrea să-i ia sufletul în stăpânire, nimeni altul decât demonul. Își opintește cugetul împotriva demonului, iar groaznicele închipuiri se risipesc.

Într-un avânt deznădăjduit, se aruncă la picioarele străjerilor și începe să se roage. Se roagă cu rugăciunea celor îndoliați, aceeași rugăciune Kadiș pe care a rostit-o pentru bunica micuței Miriam.

— Rugăciunea morților? se miră cel care lovește cu bâta. Haide, nu te ruga pentru renegatul ăsta, doar n-a murit!

— Nu mă rog pentru el, spune Iosua, mă rog pentru voi doi, străjeri ai Templului!

— De ce? Suntem morți? chicotește cel cu bâta, lovindu-l și mai tare pe Iehuda.

— Taci! Pleacă! îi strigă Iehuda lui Iosua. Nu-l ascultați, străjeri, vorbește aiurea!

Iosua se ridică în picioare și spune iar:

— Da, sunteți MORȚI amândoi!

— Ei bine, de ce-am fi morți? întreabă cel cu bâta, cumva neliniștit.

— Fiindcă voi călcați Legea în picioare făcând cea mai mare nelegiuire! Bateți un copil în ziua odihnei sfinte! Ce-ați putea păți dacă nu pedeapsa cerească? răspunde Iosua, aflat la capătul puterilor, frânt de slăbiciune și neputință.

Dovada neînduratoare, abătută odată cu ultima lovitură de bâtă, îi îngrozește pe străjeri.

Stăruind să pună Legea în fapt, au călcat-o în picioare.

Ca să pedepsească un păcat greu, au săvârșit un păcat mult mai greu în ochii Cerului.

Descumpăniți peste măsură, cei doi scapă bâta și torța pe jos și o iau la fugă în noapte, fiecare în drumul lui, fiecare pentru sine.

Tunetele din nori se apropie și furtuna izbucnește cu o înverșunare nemaivăzută.

Ploaia caldă se abate zgomotoasă asupra Ierusalimului, ridicând fuioare cenușii de fum din pământ.

Iehuda plânge, lungit pe pământul lucios.

Iosua se apropie de el.

— Te-am auzit, vorbești bine..., îi spune Iehuda, mânios. Ești plin de vorbe frumoase, nu-i așa?... Dar la ce slujesc vorbele tale frumoase? Ai văzut ce-ai făcut? De ce vorbeai, de aceea mă băteau mai tare pe spinare! Și la o adică, tu mi-ai strecurat în minte gândul să vreau să schimb lumea, să mă lupt cu întreaga lume, să-i înfrunt pe preoți, pe rege și pe soldați! Te blestem, prietene prefăcut! Da, te blestem pe tine, îi blestem și pe strămoșii tăi, și pe urmașii tăi, și pe tovarășii tăi, pe familia ta, pe tatăl tău, pe mama ta și pe toți cei care te îndrăgesc îi blestem, dar pe tine, fiu de viperă, te blestem de zece ori, de o sută de ori, de o mie de ori mai tare!

— Am vrut să te ajut... spune Iosua.

— Să mă ajuți? Ai vrut să mă ajuți? izbucnește Iehuda, ridicându-se cu greutate. Atunci, nu știi ce înseamnă să ajuți! Uită-te la spinarea mea, patruzeci de lovituri! Asta înseamnă să mă ajuți? Spui multe vorbe frumoase, dar nu știi nimic.

Iosua culege de pe jos burduful de piele și ulcica și i le întinde lui Iehuda, care le azvârle și se îndepărtează clătinându-se pe picioare și o apucă în sus, pe drum.

— Nu, nu m-ai ajutat! spune el, mergând cu spatele. Le-ai luat mințile câinilor ălora doi cu întrebările și cu zicerile tale înțelepte! Și și-au vărsat mânia asupra mea, de parcă eram un os, ăsta ți-a fost ajutorul! Vezi sângele de pe mine? E vina ta, vina ta cea mare! Ți-am dat să bei și să mănânci, trebuia să te las să mori! Da, să mori! Asta meriți, să fii șters de pe fața Pământului! Fie ca nimeni să nu se mai gândească la tine vreodată, să nu-și mai amintească de tine, să nu-ți mai vorbească! Când te-am întâlnit pe tine, am întâlnit un demon! Să nu te mai văd niciodată în calea mea! Niciodată! strigă tânărul orfan, ajuns la capătul drumului de trecere.

— Ulcica ta, burduful... spune Iosua.

— Păstrează-le, prietene prefăcut!

— Ai nevoie de ele... ca să trăiești...

— Să trăiesc? Ce știi tu despre viață? Nu vezi că noi, blestemații Pământului, nu trăim cu adevărat și putem doar să supraviețuim și să suferim? Nimeni n-ajută pe nimeni și nimeni nu e fericit, acesta e singurul adevăr, spune Iehuda și se pierde printre fuioarele de fum cenușii de parcă ar trece în altă lume.

Un tunet asurzitor răsună în văzduh și străpunge cerul cu fulgere orbitoare.

Iosua închide ochii ca să întunece întunericul.

Ar vrea să se facă nevăzut în prăpastia ce se cască în ființa lui.

Cu obrajii scăldați în lacrimi și cu trupul care tresaltă, își lasă capul în pământ și spune cu glas stins: „Viața nu înseamnă nimic. Viața nu se va schimba... Va rămâne nedreaptă fiindcă Cerul e prea crud ca să fie drept și prea mulțumit de sine. Face totul, desface totul, nimic nu-l supără, totul îi e pe plac, iar cei care suferă trebuie să tacă,

să-și plece capul, să tacă mai departe, să se dea bătuți, să lase de la ei și să plângă! Să plângă, să plângă neîncetat... Noi, cei vii, n-avem nicio putere împotriva Cerului. El câștigă întotdeauna, întotdeauna câștigă și nu ne vrea fericiți...".

Iosua se prăbușește, cu fața la pământ.

Vorbește de parcă și-ar da duhul:

„Și la ce bun sunt fiul tău, tăicuță, dacă nu pot ajuta pe nimeni?"

În chip de răspuns, răsună un tunet puternic.

Și toate vuiesc în jurul lui Iosua.

Toate urlă, toate zbiară, toate se luminează, toate se-ntunecă.

Totul este beznă albă și lumini negre, amestecate.

În mijlocul acestei învălmășeli, Iosua se ridică în genunchi, ca pentru a se ruga; dar nu se roagă, nu, nu mai cere nimic de la Cer. Se lasă purtat în neființă, iar cugetul lui se prăvălește într-o întindere necuprinsă unde domnește o mare liniște.

Iosua a leșinat.

Acum, Ierusalimul e nimicit de o furtună înghețată; vuiește pe fiecare stradă, pe fiecare uliță, răstoarnă și sfărâmă totul în cale, femei, copii, statui, copaci, fire de paie; preface stropii de ploaie în grindină mare cât oul, ce se abate de o mie și una de ori pe spinarea lui Iosua.

Ascuns de o pâclă groasă ce se risipește puțin câte puțin, Gamaliel, nepotul marelui înțelept Hillel, se ivește în josul uliței strâmte de trecere.

Lui Gamaliel nu i-a scăpat nimic din întâmplarea zguduitoare căreia i-a fost martor, chiar dacă furtuna a acoperit strigătele lui Iosua și pe ale lui Iehuda.

Doi slujitori îl feresc pe tânărul bogătaș de potop, întinzând deasupra lui un fel de pânză mare.

Dar lui Gamaliel nu-i pasă de potop.

Nu-i pasă că s-a udat din cap până-n picioare.

Aleargă către Iosua și, împreună cu slujitorii săi, îl duc spre Curtea Preoților.

II–16

Alăturată curții fruntașilor cetății și a marilor familii din Ierusalim, cea a preoților e una dintre cele mai bogate din Orașul Sfânt.

Zeci de case dichisite sunt așezate față-n față, toate sunt ale demnitarilor Marelui Templu.

Gamaliel și slujitorii săi care-l duc pe Iosua au intrat într-una dintre ele, una mult mai înaltă, mai albă și mult mai impunătoare, ce pare în întuneric o copie a Marelui Templu.

Dacă ridici ochii, vezi, ascunsă sub acoperișul acestei reședințe deosebite, o încăpere slab luminată.

În această încăpere înghesuită și foarte sărăcăcioasă, se află un pat din lemn aspru, așezat pe podea; lângă pat, un vas de băut, un altul pentru mâncat și, învelit într-un șal de rugăciune alb cu negru, un bătrân care se roagă în genunchi în fața unei lumânări.

Un bătrân care se roagă pentru nefericiții lumii.

Adâncit în meditare, își plimbă cugetul în sus, unde totul e desăvârșit, și-n jos, unde totul e dezordine.

***

Bătrânul acesta care se roagă așa cum nimeni nu mai știe să se roage este Hillel, marele înțelept Hillel, cinstit în întregul regat și dincolo de fruntariile sale, până în ținuturile babiloniene de unde s-a întors din exil, după ce a împlinit cincizeci de ani și a lăsat în urmă o viață anevoioasă ca tăietor de lemne.

Hillel s-a așezat atunci în Ierusalim, fără bani, fără familie, nici prieteni și, părăsindu-și meșteșugul de pe-o zi pe alta, s-a dedicat trup și suflet unicului țel pe care-l prețuia: a studiat Legea Cerului.

Înzestrat cu o cunoaștere nemaiîntâlnită a Scrierilor Sfinte, cu o fire pașnică și o înțelepciune a inimii mai mult decât a minții, omul acesta a devenit, curând, o autoritate morală.

Marele Preot de atunci, îndemnat de cei din jurul lui, a pus să fie căutat Hillel, care locuia într-o cocioabă din Orașul de Jos, și s-a oferit să-l facă preot, sub directa sa oblăduire. Însă Hillel n-a primit, spunându-i cu blândețe că nu-i trebuie nici onoruri, nici bani și că dorește să-i învețe mai departe pe copiii din vecinătate.

Au trecut douăzeci de ani. Faima lui Hillel a crescut într-atât, încât poporul a voit ca el să-i fie îndrumătorul spiritual care să le țină piept conducătorilor din regat, primul dintre ei fiind pe atunci regele Irod cel Mare.

Cu prilejul unei sărbători la Templul din Ierusalim, mii de credincioși au mers la palatul regal și au cerut ca venerabilul Hillel să fie numit Mare Preot, căci nu-i era încredințată nimănui atunci această îndatorire de mare cinste.

Urmându-și interesele (dacă-l numea pe Hillel în vârful ierarhiei preoțești, primea bunăvoința poporului),

regele a făcut el însuși cererea, trimițând un sol la marele învățat, însă a fost și el refuzat în mod cuviincios.

Insultat și uimit în aceeași măsură, regele, care nu putea îngădui să fie nesocotită o asemenea onoare, a cerut o lămurire scrisă din partea lui Hillel care să fie citită în fața poporului, pentru ca acesta să descopere disprețul nutrit de Hillel față de norod și de regele său, care doreau împreună ca el să le fie Mare Preot.

Hillel i-a trimis regelui lămurirea sa, astfel scrisă:

„Pe tine, cel numit Irod, care domnești pe Pământul acesta scurtă vreme de-acum încolo, căci, după cum știi, nimic nu dăinuie sub soare, te înștiințez că pietatea și smerenia sunt unul și același cuvânt, iar cercetarea Legii Cerului este un lucru nepotrivit cu favorurile unei caste preoțești supuse puterii date ție de Imperiu, fără s-o meriți nici prin fapte, nici prin vorbe.

Nu mi-aș dori ca, primind să faci din mine un Mare Preot, un om bogat, să întăresc ideea că opulența este semn al superiorității celor mai merituoși asupra celor slabi. Sărăcia este un blestem omenesc, nu unul ceresc. Cu cât suntem mai bogați, cu atât ne facem mai vinovați de acest blestem. De altfel, în acest mic regat, cel mai bogat dintre toți este chiar persoana ta regală.

Prin urmare, m-aș mulțumi să-mi dăruiesc sfaturile oricui dorește fără a cere ceva în schimb. Nu sunt înstărit și nici nu-mi doresc să fiu, dar sunt bogat în povețe și le dau cu mărinimie."

Felul în care Hillel și-a formulat refuzul către rege, departe de a dezamăgi credincioșii, a făcut din marele înțelept o ființă neprețuită, căci rămânea un om umil,

slobod, cinstit, după cum își dorea să fie, binevoind să-și dăruiască învățătura oricui i-ar fi cerut-o, atât preoților, cât și oamenilor simpli.

Irod a rămas tăcut în fața acestei lămuriri usturătoare, de parcă asprimea epistolei lui Hillel îl ocrotea pe cel care-o scrisese. Într-adevăr, regele nu trebuia să facă un martir dintr-un mare învățat.

În anii care au urmat, un scrib cobora zi de zi de la Marele Templu în Oraşul de Jos, ca să-i citească lui Hillel întrebările preoților care doreau să afle cum tălmăcea înțeleptul o anume parte anevoioasă din textul Legii, cum ar judeca o anume neînțelegere — o despărțire, un adulter, o moștenire. Și de fiecare dată, prin părerile și sfaturile sale, Hillel vorbea ca un om drept, arătându-se chibzuit, înțelegător, îngăduitor; căuta mereu să-i apere pe cei slabi și să le amintească de îndatoririle lor celor puternici.

Când a ajuns la vârsta de optzeci de ani, Hillel era mai mult decât un mare învățat: era conștiința vie a poporului. Și nu este primejdie mai mare pentru stăpânire decât o conștiință populară, mai ales dacă e vie, iar stăpânirea e în afara legii.

Pe Irod îl supăra tot mai tare faptul că un astfel de om, chiar și așa bătrân, trăia mai departe tocmai în locul de unde izbucneau răzmerițele și alte forme de răzvrătire.

Hain, dar și iscusit în aceeași măsură, regele l-a luat cu forța pe bătrân; i-a fost arsă vechea cocioabă, ca nu cumva să devină loc de cult sau de aducere aminte, iar Hillel a fost dus la Curtea Preoților, într-una din cele mai frumoase case ale Ierusalimului. De fapt, în cea mai frumoasă reședință a locului, după cea a Marelui Preot. În

felul acesta, Irod arăta că cel mai mare înțelept al regatului intrase în rândurile aristocrației și că orice om are un preț pe lumea aceasta.

Pentru ca bogăția lui Hillel să nu se vadă numai din afara noii sale reședințe, regele a pus ca aceasta să fie împodobită pe dinăuntru cu cel mai mare fast; cei care-i călcau pragul aveau să judece singuri traiul aurit pe care-l ducea așa-zisul lor înțelept!

Și, ca ultimă viclenie a palatului, s-a poruncit să i se dea lui Hillel o simbrie uimitor de mare în fiecare lună (câte 500 de talanți de aur), pentru ca el să fie și mai mult dezonorat.

Da, regele a crezut că l-a zăvorât într-o cușcă de aur pe Hillel, leul cel rebel.

Înainte de-a părăsi Orașul de Jos, Hillel a luat de suflet un orfan de tată și de mamă — pruncul avea vârsta de un an — ca să trăiască lângă el la curtea preoților.

L-a numit Gamaliel (ceea ce înseamnă Dar Ceresc) și l-a considerat ca pe-un nepot, înconjurându-l cu o afecțiune constantă, hrănindu-l răbdător cu învățături morale, în vreme ce servitorii și o dădacă devotată îl creșteau în viața de zi cu zi.

De cum a sosit, Hillel a hotărât, ca să rămână el însuși, să-și ducă traiul în singurătate, într-o încăpere sărăcăcioasă de sub acoperișul reședinței sale; din acest adăpost n-avea să coboare de atunci înainte decât ca să-și vadă nepotul mult iubit și să le dea binețe, pe rând, slujitorilor săi.

Marele înțelept a mai hotărât ca simbria primită de la rege să fie cheltuită în cele mai bune piețe din Orașul de Sus și ca toate cele târguite (pâine, fructe, legume, unelte) să le fie împărțite în fiecare dimineață celor aflați

în nevoie de către slujitorii lui Hillel, care aveau să coboare pe ulițele Oraşului de Jos. Marele înțelept țesea astfel un fir de aur între el și acea lume pe care n-o uita, lumea suferinței, a izolării și a abandonului.

Fiind foarte credincioși iubitului lor stăpân, slujitorii i-au înștiințat pe locuitorii Ierusalimului că bătrânul leu rebel se eliberase din cușca sa aurită chiar înăuntrul ei!

O minune ce n-a întârziat să ajungă la urechile lui Irod, umilit, insultat, neputincios, aproape învins.

Ca să desăvârșim portretul lui Hillel, să mai spunem că desăvârşirea morală a acestui bărbat fără pereche e însoțită de o mare frumusețe trupească.

Hillel este cu adevărat un bătrân foarte chipeș; e falnic cu statura lui înaltă și barba albă precum crinul, ce-i cuprinde ca un nimb chipul cu trăsături fine, cu fruntea armonios brăzdată de cute, ca urmare a unei vieți de cugetări sănătoase și adânci; și cum să nu amintim despre privirea sa, de un albastru atât de profund, încât pare că a împrumutat culoarea mării celei adânci.

Acum, marele înțelept, care s-a rugat întreaga zi, dorește a se odihni; poate că, deși nu doarme aproape niciodată, va izbuti să ațipească puțin, grație sunetului ploii furtunoase ce cade afară, asemenea notelor muzicale.

Se întinde pe pat și, cu glasul său plăcut și adânc, cere să fie binecuvântat numele Cerului. Apoi, închide ochii și spune: „Ție, care ești Cerul și care ești chiar viața, îți încredințez sufletul meu astăzi, dacă-l vrei, sau mâine."

La vârsta lui de optzeci de ani, ilustrul bătrân știe că a ajuns să-și trăiască ultimele ceasuri.

O vârstă pe care puțini ajung s-o împlinească în acele vremuri.

Este vârsta patriarhilor, acei oameni aleși de Cer ca să vorbească în numele său.

Iar bătrânul Hillel, care a vorbit îndelung, e pregătit să părăsească lumea aceasta.

II–17

Iehuda a rătăcit două ceasuri lungi sub ploaia vijelioasă, pe culmea Oraşului de Sus.

Cu spinarea aplecată, din pricina durerii ascuțite lăsate de cele patruzeci de lovituri de bâtă, a cutreierat, sătul de chin și de mânie, străzile late ce împânzesc Curtea Preoților.

Istovit, s-a prăbușit lângă un mic copac, numit arborele Iudei, cu niște crengi atât de viguroase, încât e adesea ales de către cei care vor să se spânzure ca să-și sfârșească viața.

Tânărul orfan se gândește la acel ciudat flăcău bălai, iar mânia lui nu se domolește: „Ce nătâng am fost când l-am urmat ca o umbră pe acest înfumurat al cărui nume nici nu-l cunosc măcar! Un țăran care crede că le știe pe toate! Un îngâmfat care-i judecă pe preoții noștri și se crede destul de însemnat încât să-i vorbească Cerului!"

Iehuda singuraticul se simte mai singur ca oricând: dacă ar fi un zid în fața lui, și-ar izbi fruntea de el până când l-ar dărâma; dacă ar fi un mormânt, ar coborî în el și n-ar mai ieși în veci.

Dintr-odată, ploaia se oprește, așa cum încetează un strigăt.

Noaptea nu mai este decât o liniște deasă, neagră.

Iehuda închide ochii peste ziua aceasta care nu s-a asemănat cu nicio altă zi și pe care vrea s-o uite cât mai grabnic.

Dar iată că, în cugetul lui, mânia se preface într-un simțământ cu totul opus, chiar acela pe care l-a avut pentru Iosua când l-a întâlnit prima oară. „Nu m-a făcut oare să privesc viața, așa cum trebuie și poate ea să fie, slobodă, mândră, cinstită?", își spune el acum, într-o izbucnire de veselie. „Nu mi-a arătat oare cum să curm nedreptatea? Nu mi-a arătat ce este libertatea?"

Pentru a înțelege această răsturnare fulgerătoare, trebuie să spunem ce s-a petrecut în inima lui Iehuda: s-a redeschis o rană.

E o rană adâncă, aproape o ruptură.

Rana aceasta se numește teamă. E teama de a fi părăsit, iar pentru orfan, e o teamă fără leac.

Teama aceasta nu e nicicând atât de ascuțită, atât de dureroasă pentru cel lipsit de părinți, ca atunci când cineva îi întinde mâna cu inima deschisă.

Temându-se de o sinceritate fățarnică, orfanul alege să fugă de încântare, către respingere. În spatele nevoii lui grozave de a fi iubit se ascunde teama, și mai grozavă, de a fi dat uitării.

Înțelegând acum întreaga purtare desăvârșită a lui Iosua, Iehuda simte o rușine nespusă: „Cum am putut să-l disprețuiesc pe flăcăul acesta care a vrut să mă ajute?", își spune el, cu glas istovit. „De ce l-am alungat, l-am insultat, l-am amenințat, l-am blestemat, când îl iubesc pe acest prieten al cărui nume nici măcar nu-l

cunosc? Da, îl iubesc pe acest prieten pe care, spre nefericirea mea, n-am să-l mai văd. Sunt un demon! Ca să-mi șterg greșeala, ar trebui să mă spânzur de pomul acesta!"

III

ZIUA A TREIA

O inimă împăcată

III–1

În bruma zorilor ce se nasc, ei înaintează pe o cărare străjuită de hățiș spinos.

Ierusalimul se află la doar câteva ceasuri depărtare.

N-au mâncat nimic, sculându-se în miez de noapte. Au deschis ochii nedormiți și s-au așternut la drum.

Teama i-a amuțit.

Iosif merge iar înainte. Nu s-a întors, să vadă dacă Miriam îi zâmbea.

Dacă ar fi făcut-o, ar fi văzut o tânără mamă rugându-se în tăcere ca Cerul să-i cruțe copilul.

Ar fi văzut de asemenea gingășia tainică a nevestei lui, pe care nu se satură s-o privească.

Înaltă, dar mai degrabă sprintenă decât fină, simplă și demnă, cu mișcări domoale, deși mersul îi este ager, Miriam are un chip frumos, cu o piele albă ce nu se teme de soare; are doi ochi mari, de culoarea perlei cenușii, încercuiți cu negru, un nas mic fermecător și o frunte frumos boltită ce adăpostește un cuget pașnic, ce se aprinde numai dacă se ia cineva de Iosif sau de Iosua.

Ca și maică-sa înaintea ei, Miriam îndrăgește lucrurile tainice, însă nu încearcă niciodată să le deslușească și, după ce cântă îndelung, rămâne îndelung tăcută.

Când se trezește, se roagă Cerului ca Iosua să aibă o viață frumoasă, iar când adoarme, se roagă ca Iosif să fie binecuvântat.

La masă, când Iosif își toarnă vin roșu, iar Iosua vrea și el să guste, ea râde văzându-l cum stăruie neîncetat.

Îi e drag când sunt toți trei împreună.

Când tatăl și fiul se duc să muncească în marele oraș Seforis, la două ceasuri de mers dinspre nordul satului, iar ea rămâne singură zile îndelungate, așteptându-i, simte o deznădejde nesfârșită.

Când se întorc, îi ia pe amândoi în brațe și-i ține strâns, ca să nu mai plece.

Căci îl iubește pe Iosif din toată inima și din tot sufletul; iar pe Iosua îl iubește chiar mai mult.

III–2

Ascuns sub o pătură groasă, losua se zbate înfierbântat într-un coșmar nesfârșit: vrea s-o vadă iar pe micuța Miriam, cea cu ochi verzi ca smaraldul. Pornește s-o caute în Orașul de Jos, o găsește la un colț de uliță întunecat; ea îl recunoaște, o ia la fugă, iar Iosua, care nu aleargă niciodată, fuge după ea; nu izbutește s-o prindă, însă nu se dă bătut, o caută mai departe peste tot; și iat-o pe micuța Miriam, șezând rătăcită și plânsă în mijlocul altei uliți, și mai întunecate. Vrea s-o ridice, dar mâna pe care o întinde nu poate ajunge la fetișcană, căci pământul tremură și vuiește dedesubtul ei; atunci, vrea s-o scape, vrea să fie pentru ea ceea ce n-a fost nimeni pentru el. Micuța Miriam îi spune: „Dacă ești fiul Cerului, iar Cerul te ajută, de ce n-ai ajutat-o pe bunica să trăiască?" Îi spune că se va duce lângă bunica ei, în Sălașul Morților, fiindcă viața nu e fericită pentru nimeni, iar moartea e mult mai bună. Iosua ar dori să-i răspundă, ar vrea s-o împiedice să se afunde în pământul care se deschide, dar nu poate vorbi, așa că urlă în

visul cel urât, urlă pe ulița întunecată din visul cel urât: „SCOALĂ-TE, FETIȚO!“ Dar prințesa sărăciei e înghițită de adâncurile pământului și piere puțin câte puțin din ochii lui Iosua.

III–3

Iată-l din nou pe lepros la poalele Orașului Sfânt, de care se îndepărtează. Credincios făgăduinței sale, duce între palme mica floare de vardah acasă, către Est, către Iordan.

Și, în fața lui, se întâmplă iar! Un vârtej înalt de nisip se ridică la doar câteva zeci de metri depărtare, mai amenințător ca în ajun.

Însă de astă dată, leprosul nu se mai întoarce din drum.

Înaintează spre vârtejul tot mai viguros și ocrotește cât poate mica vardah de nisipul și colbul ce zboară împrejur.

Înaintează cu ochii închiși, cu gândul la cea pe care n-o uită, cea pe care o iubește mai mult ca orice pe lume, cea de care îi este atâta dor, încât îi dă puterea să înfrunte chiar și Cerul.

Merge înainte până când, dintr-odată, vârtejul se risipește, apoi piere încetul cu încetul, de parcă voința leprosului, judecată acolo, sus, a fost declarată destul de puternică pentru a fi respectată.

III–4

Elișeba, tânăra și frumoasa curtezană cu păr arămiu împletit, a izbutit să scape de bărbatul hirsut care o ținea ferecată.

Cum a fugit? A ieșit din cort chiar după ce a mulțumit un mușteriu de dimineață și, trecând pe lângă suratele ei fără a le spune nimic, a mers până la capătul Uliței Păcătoaselor, apoi a luat-o la dreapta, pe o străduță întortocheată și a grăbit pasul, spunându-și întruna: „Nu te întoarce, Elișeba, dacă te vede, dacă te urmărește, s-a sfârșit."

Nu s-a întors, dar n-a văzut că temnicerul ei a privit-o cum pleacă fără a încerca s-o oprească.

Chiar dacă ea era cea mai ademenitoare pentru mușteriii lui, bărbatul cel hirsut a ales s-o vadă pe Elișeba îndepărtându-se de celelalte fete decât otrăvindu-le cu gândurile ei nestăpânite de răzvrătire.

Elișeba știe că nu se va mai întoarce la viața ei cea veche; o știe atât de bine, încât cugetul îi este frânt pe jumătate: întuneric și strălucire.

Fugind pe ulițele încâlcite, gândurile-i sunt tot mai drepte și mai luminoase; înfricoșată de viața aceasta

necunoscută care se deschide în fața ei, înaintează cu seninătate.

Pe măsură ce se pierde, se și regăsește. Iar inima ei eliberată îi bate în piept, temătoare.

Elișeba trăiește acel simțământ pur omenesc: a te îndrepta spre mai bine, rupându-ți legăturile și punând capăt supunerii, înseamnă o bucurie plină de teamă.

Iat-o cum pătrunde într-o curte pătrată și încetinește pașii.

Între doi nori cenușii, soarele aruncă o rază de lumină ce dezvăluie o fetișcană așezată lângă o casă dărăpănată.

E mica prințesă cu ochi verzi ca smaraldul, micuța Miriam.

— Ia spune, fetițo, ce ți s-a întâmplat? spune Elișeba, apropiindu-se.

— Nu mi s-a întâmplat nimic. Celor nefericiți nu li se întâmplă nimic, nu știi? răspunde fetișcana.

— Cum te numești?

— Miriam, spune fetișcana, ținându-și capul între genunchi. Pun prinsoare că și tu te numești Miriam!

— Nu, eu sunt Elișeba. De unde ești, Miriam?

— Sunt de nicăieri, spune fetița, care-și ridică ochii mari, triști, și descoperă frumusețea uimitoare a chipului care-i vorbește.

— Și eu sunt de nicăieri, spune Elișeba.

— A, bine, din care nicăieri? se miră fetișcana și adaugă, cu glas frânt: știi, bunica mea a murit ieri. Au îngropat-o în cimitirul săracilor și-mi lipsește așa de mult!

— Ce faci aici? întreabă Elișeba, luând-o de mână.

— Aștept moartea, nu vezi? răspunde fetița, iar glasul îi e ca un firicel subțire. Tu ești moartea?

— Nu, cum să fiu?!... Și ceasul tău n-a venit. Urmează-mă, îi spune Elișeba cu blândețe.

— Am să șed aici până când mă ia moartea; și e drept că ești mult prea frumoasă ca să fii moartea.

— Atunci, urmează-mă, spune Elișeba cu și mai multă blândețe.

— Nu! se mânie fetișcana, în vreme ce un glas adânc răsună în curtea pustie: „SCOALĂ-TE, FETIȚO!"

— Ai auzit? întreabă micuța Miriam, tremurând.

— Nu, ce să aud? Doar pe tine te aud, spune Elișeba.

— Ce trebuie să fac? întreabă fetița, întinzându-i amândouă mâinile.

— Scoală-te, frumoasa mea. Haide.

III–5

Hillel s-a așezat pe marginea patului său.

Marele înțelept n-a închis ochii toată noaptea. Însă pentru el, somnul este timp pierdut: însemnătate are doar timpul petrecut cu învățatul Legii. Restul e deșertăciune.

În vreme ce se uită pe ferestruică la priveliștea izbitoare a zidurilor înalte ce străjuiesc Marele Templu înveșmântat în aur și marmură, dogoarea care începe să urce îi aduce dimpotrivă aminte de ziua aceea de iarnă când ningea cu fulgi mari peste Orașul Sfânt.

Avea pe atunci nouă sau zece ani, iar Ierusalimul nu-i păruse nicicând atât de strălucitor, învelit aproape cu totul în mantia aceea albă.

Hillel venise din Babilonia cu părinții săi, la vremea unei mari sărbători, dar în anul acela rămăsese la Ierusalim o iarnă întreagă, înainte să se întoarcă în ținutul său de pribegie.

Prea sărac pentru ca părinții săi să-l înscrie la învățăturile pe care doi preoți renumiți, Avtalion și Șemaia, le dădeau într-un mic templu din vecinătate, Hillel suferea findcă era lipsit de această ucenicie de care are oricine mare trebuință.

În ajunul zilei de odihnă sfântă, frigul înțepător nu-l împiedicase să se urce, ca în fiecare seară, pe acoperișul templului, ca să asculte discuțiile învățăceilor cu cei doi dascăli, care-i stârneau un viu interes.

Ceasuri întregi, Hillel a auzit cel mai frumos lucru din lume: Legea Cerului, trecută din gură-n gură, din cuget în cuget, din inimă-n inimă, din suflet în suflet; legea rostită, tălmăcită, deslușită, cercetată, lămurită, transformată, adâncită!

Cei doi preoți l-au găsit a doua zi dimineață, căzut în nesimțire sub o pătură groasă de zăpadă.

Mișcați de acest flăcău gata să-și dea viața de dragul Legii, au încălcat regulile odihnei sfinte. Au aprins un foc, i-au dat să mănânce, scăpându-l astfel de o moarte sigură.

Aceste fapte au rămas atât de adânc întipărite în cugetul lui Hillel, încât până și azi bătrânul cu barbă lungă și albă își amintește de cei doi preoți binevoitori: „Dragul meu copil, setea ta de învățătură va face din tine un mare maestru înțelept“, îi prevestise Avtalion. Iar Șemaia îi întărise spusele: „Da, vei fi un înțelept pentru poporul nostru“.

„Sunt oare mai înțelept astăzi decât eram pe atunci?“, se întreabă bătrânul, ajuns cu adevărat ceea ce i-au prezis cei doi preoți. „Dar ce înseamnă înțelepciunea?“, se întreabă el mai departe. „Înseamnă să cunoaștem sensul vieții? Sensul vieții nu este pur și simplu acela de a trăi, iar pe urmă, de a muri atunci când suntem pregătiți? Și până la urmă, oare, viața merită trăită?“

La această întrebare, Hillel a răspuns cu hotărâre acum câțiva ani, chiar dacă nu pare să-și mai amintească — fapt neobișnuit.

Marele Preot al Ierusalimului îi trimisese un scrib ca să-l întrebe dacă ar fi fost mai bine ca Cerul să nu-l zămislească pe om, căci omul nu face decât să trăiască un șir de necazuri lipsite de însemnătate.

Așadar, omul trebuia să existe sau nu?

Aceasta era dilema cu care Marele Preot îl confrunta pe Hillel, nu fără răutate, căci întrebarea rămânea fără răspuns încă din negurile vremii.

Marele învățat a cugetat luni întregi.

Umblând roată în adăpostul lui de sub acoperiș, aproape că a uitat să bea, să mănânce și chiar să se roage.

Se spune că astfel a trecut un an și că, într-o seară, în ajunul celei de-a șaptea zi din săptămână, Hillel i-a cerut unuia dintre slujitorii lui să-i aducă un vas plin cu apă călduță.

Marele înțelept și-a spălat cu grijă fața, mâinile, picioarele, a îmbrăcat o haină albă garnisită cu ciucuri la cele patru colțuri și a chemat un scrib de la Templu, ca să-i trimită Marelui Preot răspunsul atât de așteptat.

Când scribul a urcat scara strâmtă de lemn care ducea spre încăpere, l-a găsit pe Hillel stând în fața lui, cu chipul luminat de un surâs fericit. Scribul, descumpănit, a crezut că vede un profet coborât din Cer.

— Iată răspunsul meu către Marele Preot, îi spuse Hillel, cu glasul lui frumos, adânc. Da, cred că e mai bine ca omul să existe.

III–6

O rază slabă de soare luminează un pat mare din lemn de cedru, în care capul bălai al lui Iosua pare a se pierde printre pernele înmiresmate cu floare de portocal. Flăcăul se trezește, încă nădușit după noaptea cu vise urâte, și iese din încăperea aceasta ciudată, pășind pe marmura rece a unei locuințe imense, adormite.

Străbate o încăpere mare, apoi o alta, atât de cuprinzătoare, că ar putea încăpea acolo o casă întreagă.

Își trece mâinile peste mobile din lemn rar și sfeșnice minunate din argint. Picioarele lui ating somptuoase covoare brodate. Dă cu ochii de vase gingașe, aurite, stivuite într-un dulap mare, deschis, sculptat în lemn minunat de cireș, apoi, Iosua se întoarce în încăperea lui și se așază gânditor pe marginea patului.

— Pacea fie cu tine! răsună deodată un glas subțire și vesel. Mă numesc Gamaliel.

— Iar eu, Iosua, spune Iosua, descoperind în fața lui pe tânărul înveșmântat ca un prinț.

— La masa de prânz, spune Gamaliel, vom mânca pește din lacul Ghenizaret sau lăcuste fripte în miere.

Iosua îl privește fără a-i răspunde.

— Așadar, ce alegi? întreabă Gamaliel. Peștele din lacul Ghenizaret este nemaipomenit, iar lăcustele fripte în miere sunt un deliciu. Casa mea e frumoasă, nu-i așa? Este a bunicului meu Hillel, ale cărui vorbe le-ai pomenit ieri. E foarte bătrân bunicul Hillel. Și e așa de înțelept, încât ai crede că e singurul de pe Pământ care înțelege ce căutăm noi aici. Încăperea lui e sus, sub acoperiș. Acolo își petrece zilele, rugându-se. Îmi iubesc bunicul din toată inima. Dacă lumea l-ar asculta, n-ar mai fi războaie. Mama a murit la nașterea mea, iar tata, chiar după moartea mamei mele. Bunicul m-a luat de suflet. Numai pe el îl am și-l iubesc nespus. Slujitorii mei sunt foarte cumsecade. Prin urmare, nu te uluiește toată bogăția aceasta? încheie Gamaliel, arătând spre frizele din lemn de pe tavan.

— Am să mănânc pește din lac, răspunde Iosua, care se gândește la Iehuda și simte o tulburare adâncă.

Slujitorii sosesc fără zgomot în casa cea mare. Sunt doisprezece la număr, foarte ordonați.

Deschid ferestrele, scutură fețele de masă brodate, fiecare ocupându-se de îndatoririle lui, la bucătărie, la etaj sau în pivniță, unde se află băile celor din casă.

Îl salută pe Gamaliel cu un zâmbet prietenos, iar pe Iosua, cu o indiferență cuviincioasă.

Unul dintre ei, mai-marele lor (i se spune Abad, nume predestinat, însemnând slujitor), îi aruncă lui Iosua o privire nemulțumită, văzând haina murdară și încălțările zdrențuite pe care le poartă.

— Vrei să te joci cu mine de-a învățatul Legii Cerului? îl întreabă Gamaliel pe Iosua, în vreme ce Abad îl întrerupe, supărat:

— Nu, Gamaliel, spune el, hotărât. Nu le poți face pe amândouă odată. Fie te joci, fie înveți.

— Ba da, învățatul e un joc! Chiar bunicul o spune! îl înfruntă Gamaliel, obișnuit să-i țină piept lui Abad, pe care-l cunoaște de la cea mai fragedă vârstă.

Un slujitor îi aduce lui Abad o haină de in albă ca neaua și o pereche de încălțări noi. I le arată lui Iosua, care le primește, spre marea ușurare a lui Abad.

— Nu trebuie cumva să mergi să înveți la Templu? întreabă un frumos glas adânc, ce răsună din capul unei scări strâmte din lemn, aproape ascunse.

Bătrânul ce-și are sălaș sub acoperiș se ivește falnic și împovărat de ani într-un fel minunat.

— Bunicule Hillel! strigă Gamaliel fugind către el și sărutându-i mâinile, în vreme ce slujitorii fac o plecăciune respectuoasă.

Iosua a rămas nemișcat în fața marelui învățat; îl cercetează cu privirea lui ce nu și-a pierdut din blândețe.

— Fă plecăciune! îi poruncește căpetenia slujitorilor.

Dar Iosua nu se pleacă.

— Tânărul acesta e lucrător în lemn! spune Hillel, învelindu-se cu un șal de rugăciune adus de Abad.

— Da, sunt tâmplar, spune Iosua.

— Cum de știi, bunicule? întreabă Gamaliel.

— Un lucrător în lemn nu se pleacă în fața nimănui, îl lămurește Hillel. Munca lui aleasă îl face egalul unui înțelept. Eu, care am fost tăietor de lemne în tinerețe, nu m-am plecat în fața nimănui. Nepotul meu mi-a vorbit ieri despre tine, tinere tâmplar. Așadar, îmi răspândești cuvintele pe stradă?

— Cel mai adesea, mă gândesc la cuvintele domniei voastre când merg.

— De ce când mergi? se miră Gamaliel.

— Fiindcă mersul ajută cel mai bine la gândit, îi răspunde Iosua lui Gamaliel, care dă din cap.

— Iată o isteţime care vine să ne lumineze ziua, îi spune Hillel, surâzător, lui Abad, care ridică din umeri şi se uită abătut la Iosua, în vreme ce ajută la pregătirile pentru masa de dimineaţă.

— Vrei să te joci de-a Pilpel cu noi, Iosua? întreabă Gamaliel.

— Ei, lasă, tânărul nostru Iosua abia s-a trezit, spune Hillel. Trebuie să mănânce ceva.

— Bunicul a născocit jocul Pilpel. Îl joacă toţi copiii din Ierusalim. Nu cunoşti jocul Pilpel? stăruie Gamaliel, în vreme ce slujitorii aşază pe o masă mare, ovală, tot ce şi-ar putea dori o burtă pofticioasă: într-un coş de nuiele, fructe proaspete (portocale, mere, struguri, rodii); în tigve mici, fructe uscate (fistic, smochine, alune, migdale şi nuci); în cupe de lut ars, terciuri de tot felul (din bob, linte, năut, vinete); pâini mici, cu forme deosebite, învelite în şervete aburinde; şi într-o cutie din lemn, dulciuri cu susan în formă de triunghiuri, numite *halvah*.

— Pilpel e cel mai frumos joc, purcede Gamaliel, învârtindu-se în jurul mesei, ca să-şi aleagă.

Iosua se aşază, ia o bucată de măr şi o înmoaie în miere.

Gamaliel înşfacă două bucăţi de halvah şi le înghite una după alta, înainte să mai ia încă una.

Abad i-o ia din mână, amintindu-i că e aşteptat la Templu şi că e în mare întârziere, după cum îi este obiceiul.

— Haide, mergi acum la învăţat, Gamaliel! îl îndeamnă Hillel, drăgăstos. Întoarce-te la prânz. După-masă, vom juca Pilpel cu noul nostru prieten.

— Să nu pleci, Iosua, făgăduiești? întreabă Gamaliel.

În chip de răspuns, Iosua îi întinde o altă bucată de halvah și se gândește iarăși la Iehuda.

Se simte vinovat fiindcă a înăsprit pedeapsa tânărului sacagiu.

III–7

Deși căpetenia obștei Yehad s-a autoproclamat „stăpân al dreptății", asta nu-l va împiedica pe Iohanan să-i spună cele patru adevăruri ale sale. Nu-l va opri nici Andreos, care–l roagă pe tovarășul lui să se potolească.

Au fost primiți cu răceală la intrarea unui cort mare, negru, ce adăpostește, foarte aproape de satul Kumran, douăzeci de credincioși zeloși, iar discuția s-a înveninat.

Căpetenia obștei este încredințată că numai oamenii care se roagă aici, alături de el, în acest loc din deșert, la jumătate de drum între Ierusalim, fluviul Iordan și Marea Sărată, vor fi mântuiți de judecata Cerească atunci când va veni sfârșitul lumii. Iar acest lucru nu-i este pe plac lui Iohanan, uluit de egoismul acestor credincioși, pe care-i credea plini de îngăduință.

— Nu sunteți și voi păcătoși, ca noi toți? întreabă el, fiindcă veni vorba.

— Ce cutezi să spui, fiu al întunericului? îi răspunde căpetenia obștei Yehad, încruntându-și sprâncenele negre și groase. Noi suntem drepți și desăvârșiți! Viețuim departe de lume pentru ca Cerul să ne găsească lesne atunci când va veni vremea să ne mântuiască. În afară

de noi, toți oamenii sunt păcătoși! Toți, desfrânați! Toți, lacomi după bani, după război, după vin și femei! Toți sunt tâlhari, vrăjitori și păgâni! Toți sunt prefăcuți și scuipători de minciuni!

— Ei, bine, spune Iohanan, cugetând cu voce tare, eu cred că toți oamenii sunt fără îndoială supuși greșelii, dar unii dintre ei și-ar putea răscumpăra greșelile dacă le mărturisesc la timp, fiind astfel mântuiți înainte să vină sfârșitul lumii. Chiar așa! adaugă el cu însuflețire. Dacă ne-am mărturisi păcatele, Cerul ne-ar cruța!

— Nimeni nu hotărăște în locul Cerului, răspunde aspru căpetenia Yehad. Nimeni nu devine vrednic după ce a fost netrebnic. Un om necurat rămâne necurat, un om rău rămâne rău, iar dacă săracii sunt săraci, dacă bolnavii sunt bolnavi, este fiindcă-și plătesc greșelile. Cum ar putea un om să-și șteargă păcatele?

— Nu știu nimic despre asta, răspunde Iohanan, cu privirea luminoasă, dar tovarășul meu Andreos, aici de față, și cu mine vom găsi o cale.

— Prea bine, duceți-vă să mântuiți omenirea! le întoarce vorba căpetenia Yehad.

— Așadar, nu iubiți pe nimeni? întreabă Iohanan, încrucișându-și brațele.

— Nu iubim decât Cerul!

— Mincinosule! spune Iohanan.

— Eu, mincinos? spune căpetenia obștii Yehad, arătându-i pumnul.

— Da, mincinos, fiindcă dacă voi nu iubiți oamenii pe care-i vedeți în fața voastră, cum ați putea iubi Cerul pe care nu-l vedeți?

— Ce fel de jivină ești tu, de-mi vorbești pe tonul ăsta? se mânie căpetenia Yehad.

— Sunt o căprioară! spune Iohanan, întinzându-și gâtul în glumă. Și asemenea căprioarei, mă întorc către marele fluviu!

Trăgându-l după el pe tovarășul său uluit de schimbarea aceasta pe cât de înverșunată, pe atât de comică, Iohanan se îndreaptă către Iordan de parcă ar merge la război, încrezător în el însuși, adică în destinul său.

De acum înainte, Iohanan va face ceea ce și-a dorit dintotdeauna în sinea lui.

Va face singurul lucru pe care vrea să-l facă: să-i prevină pe oameni că se apropie sfârșitul lumii și să le spună că-și pot repara greșelile, fiind astfel primiți în lumea cea nouă care va veni.

Încă nu știe cum se pot repara greșelile. Dar va afla, de asta e încredințat; atât de încredințat, încât, după cum îi spune lui Andreos, și-ar da mâna sau chiar capul la tăiere pentru asta.

III–8

În casa bogată a lui Gamaliel domnește o liniște plăcută, abia tulburată de lemnăria care pocnește când și când.

Abad, mai-marele slujitorilor, aranjează perne pe divanul de catifea roșie, pe care se așază Hillel, apoi îi propune un pahar cu ceai de mentă marelui înțelept, care-l primește bucuros, căci băutura pe placul lui e însoțită de cea mai plăcută gustare: câteva bucăți de nucă și de ierburi amare, adunate între două felii de pâine nedospită.

Iosua ia niște fistic, își părăsește locul la masă și vine să se așeze alături de marele înțelept fără a-i cere încuviințarea, făcându-l pe mai-marele slujitorilor să-și ridice ochii către tavan, în vreme ce se îndepărtează totuși.

Hillel își lasă privirea în ochii lui Iosua.

— De ce ești mânios? îl întreabă ilustrul bătrân pe Iosua, care e uimit de întrebarea aceasta ce-l dă în vileag.

Știe că se află în fața unui om care vorbește de la suflet la suflet și că nimic din ceea ce e însemnat nu-i poate fi ascuns. „Dar cum ar putea oare acest înțelept fără

seamăn să-mi audă taina, taina pe care niciun om n-ar îndura s-o audă?“, se întreabă el.

— Merg să-mi schimb hainele... răspunde Iosua, pornind spre încăperea sa, cu haina și încălțările cele noi în mâini.

— Și să faci o baie cu apă curată! adaugă Abad, care s-a întors fără a se face simțit, la fel cum plecase, și care pocnește din degete, astfel că doi slujitori îl însoțesc pe oaspete.

III–9

Leprosul merge cu pas iute.

Mergând, se uită la floarea de vardah.

Se întreabă din nou cum a putut ajunge la Ierusalim floarea aceasta mică, ce trăiește pe lângă Iordan sau alte ape mari precum lacul Ghenizaret, din nordul regatului.

Ținând în mâini această mică ființă moartă de-acum, își urmează drumul către fluviul cel mare care-l cheamă și care îi va reda, poate, viața florii pe care o privește întruna — nu-i vine să creadă că-și spune una ca asta și că-și închipuie că floarea ar putea renaște.

Se gândește iar la povestea cu soldatul tămăduit de lepră în apele Iordanului și se miră că simte încă mireasma minunată a micii vardah, dusă de pe lumea aceasta.

Se gândește și la fiica lui.

Ea nu-i părăsește nicicând gândurile.

III–10

Chemat la ivirea zorilor de Marele Preot (numele său este Khanan: Bunăvoința), Khaiffa sosește la Templu la ceasul poruncit.

I se dă ordin să aștepte până când Marele Preot îl va primi în niște încăperi doar ale lui, unde Khanan se retrage când dorește să studieze singur sau să primească oameni de vază.

Un străjer al Templului îl duce fără întârziere la Marele Preot, care i se înfățișează purtând un turban frumos și fastuoasa robă de in ce-l arată ca fiind stăpânul suprem al Templului.

— Khaiffa, îi spune Khanan, află că romanii vor să-l înlocuiască pe regele Arhelaus cu unul dintre guvernatorii lor. Prin urmare, de acum înainte, va trebui să răspundem întru totul cerințelor stăpânitorilor. După cum știi, ținem piept numeroșilor răzvrătiți care stârnesc neorânduială în regat, ca să nu mai vorbim de acei profeți închipuiți care predică pe străzile Ierusalimului și vor să ridice mulțimile împotriva soldaților, ceea ce ar însemna pieirea noastră, a tuturor. Astfel că am trebuință de un om ca tine, care știe să se facă temut. Îți cer să lucrezi alături de mine; vei

căpăta și mai multă putere și, cum ești dintr-un neam ales, îți dau mâna fiicei mele cele mai mari, cu care te vei uni în acest an. În felul acesta, când îndatoririle de Mare Preot vor fi prea apăsătoare pentru mine, vei fi urmașul și ginerele meu.

Khanan tace și așteaptă ca preotul Khaiffa, care se înfrânează să-și muște buzele, să spună că primește, ceea ce face pe dată, sărutând mâna Marelui Preot înainte de-a părăsi încăperile, încântat de încredințarea că va fi în curând cel care trebuie să fie.

Străbătând Curtea Femeilor, își amintește că a primit și să se însoare, însă acesta e un fapt neînsemnat din legenda vieții lui.

III–11

— Apă curată, glumeşti! Aici e plin de mâl, spune Andreos, intrând în apele fluviului ca să se împrospăteze după atâtea ceasuri de mers și de iritare.

— Apa Iordanului e binefăcătoare fiindcă e mâloasă, îl lămurește Iohanan. Mâlul e bogăția apei. Știi ce, adaugă el, prefăcându-se jignit, n-ai decât să te alături obștii Yehad, dacă vrei, sau chiar să te întorci în satul tău și să-ți arunci năvoadele ca să prinzi câțiva pești amărâți.

— Și tu ce ai să faci ca să rămâi în viață aici? Iarna e geroasă.

— Am să mă învelesc într-o haină din păr de cămilă.

— Și ce ai să mănânci?

— Rădăcini de copac, roșcove, miere sălbatică... Iar rugăciunile îmi vor hrăni sufletul!

— Atunci, rămân! spune Andreos, pe un ton glumeț. Cred în tine, Iohanan. Ești ca un profet pentru mine. Ba chiar mai mult ca un profet, ești un mântuitor! Ia stai, adaugă el, dintr-odată mișcat, nu cumva ești chiar Mântuitorul?

— Mântuitorul! râde Iohanan cu poftă. Nici pe departe, sunt doar un strigător, nimic mai mult! Nu știu să fac

altceva decât să strig! Oamenii strigă când vin pe lume, strigă când mor, eu strig când trăiesc! Strig că...

— Știu ce strigi, îi ia Andreos vorba din gură și se pune pe strigat la rândul lui: strigi că se apropie sfârșitul lumii!

În vreme ce tinerii râd din toată inima, nu văd că deasupra lor, foarte sus pe cer, zboară mii de grauri în rânduri strânse, se duc și se-ntorc cu iuțeală, într-un dans armonios de o misterioasă desăvârșire.

S-ar crede că acești caligrafi minunați scriu literele unui nume nedeslușit cu cerneala neagră a micilor aripi.

III–12

Prințesa sărăciei și ocrotitoarea ei cu păr arămiu au ajuns la una dintre porțile Ierusalimului, numită Poarta Izvorului.

Sub bolta umbroasă unde așteaptă amândouă, fără alt țel în afară de așteptare, micuța Miriam privește cu încântare cozile lungi, împletite, ale Elișebei și îi spune că și-ar dori și ea să-și pieptăne astfel părul.

III–13

La răscrucea dintre o potecă ce coboară dinspre Ierusalim și cea care duce către Est, părinții lui Iosua îl întâlnesc pe leprosul care-și urmează drumul spre marele fluviu.

Trecând prin dreptul lor, bărbatul are grijă să nu se apropie de ei.

Îl salută pe Iosif cu o mișcare scurtă.

Iosif îi răspunde dând din cap și ia seama fără voia lui ca cel necurat să nu-i privească soția.

Miriam vede că leprosul ține în palme o mică floare trandafirie, uscată.

Recunoaște floarea de vardah și se gândește la Iosua, care îndrăgește atât de mult florile acestea, încât acum câțiva ani s-a zăvorât în templul cel mic din sat ca să le ia apărarea.

Cine ar face una ca asta ca să împiedice culesul florilor? își spune ea cu un surâs, care-i piere de îndată ce își închipuie că pe copilul ei îl paște o primejdie.

III–14

Cei doi slujitori și-au întors cuviincios privirile, iar Iosua a ieșit din baie. Apoi, s-a uscat și a îmbrăcat haina cea nouă.

I-au întins încălțările noi și au descoperit blândețea din ochii acestui copil. Au fost așa de mirați, că și-au ciocnit capetele când s-au aplecat să culeagă de pe jos haina lui veche; dar n-au simțit nicio durere, ceea ce i-a mirat și mai tare.

Iosua e pregătit. Slujitorii îi varsă în palme câteva picături de ulei de măsline, iar flăcăul își unge părul, fața și gâtul.

Închide ochii și își spune că vărul său Iohanan s-a alăturat, poate, obștii Yehad, și că nu-l va revedea multă vreme pe cel care-i e ca un frate. Apoi, deschide ochii, își clătește mâinile și merge la Hillel, care-l așteaptă pe divan, în încăperea unde se ia masa.

Marele învățat lasă câteva clipe să treacă și reia discuția de unde s-a oprit.

— Cunoști și alți copii care duc în suflet mânia ta? întreabă Hillel, ajutându-l pe Iosua să vorbească despre sine pe ocolite.

— Da... Am un prieten care e astfel, răspunde el, folosindu-se de înlesnirea ce i-a fost dată.

— De ce e mânios prietenul tău?

— Din pricina unui vis de-ale lui... pe care mi l-a povestit.

— Ce vis?

— Prietenul meu visează noaptea că tatăl lui nu-i este adevăratul tată.

— Aha. Îşi cunoaşte adevăratul tată?

— Nu, sau, mai degrabă, da, l-a văzut. Îl vede zi de zi.

— Aha. Şi tatăl lui i-a vorbit?

— Nu încă. Dar prietenul meu a vorbit deja cu tatăl său.

— Va să zică, ştie unde sălăşluieşte tatăl lui cel adevărat, de vreme ce-l vede zi de zi şi îi vorbeşte, dar fără ca tatăl său să-i răspundă?

— Chiar aşa.

— Dar unde sălăşluieşte tatăl lui?

— În cer.

— În cer? se miră Hillel, care nu înţelege prea bine. Vrei să spui că a murit?

— Nu, nu poate muri, spune Iosua.

— Nu poate muri? răspunde Hillel, uluit.

— Vreau să spun că tatăl lui e...

— E?

— E întregul cer..., spune Iosua, străduindu-se să-şi înfrâneze tulburarea şi adaugă nevinovat: asta înseamnă că fiul lui e fiul Cerului.

— Înţeleg, spune Hillel, aşezându-şi mâinile pe genunchi. În visul lui, tatăl prietenului tău este Cerul, căci el este tatăl nostru, al tuturor. Iar prietenul tău e copilul său fiindcă toţi oamenii sunt copiii Cerului.

— Nu e chiar așa, lămurește Iosua, căci prietenul meu visează că este unicul fiu al Cerului.

— Unicul fiu al Cerului? strigă Hillel, cuprinzându-și obrajii cu mâinile.

— Da.

— Aha, spune iarăși marele învățat, atât de încurcat de aceste vorbe, încât își bea ceaiul de mentă dintr-o sorbitură, apoi cugetă cu voce tare: un copil al Cerului, da, asta e bine, e foarte bine. Dar unicul copil al Cerului, nu, asta nu e bine, asta nu e bine deloc.

Tulburat, după cum se vede, Hillel începe să-și scoată la iveală firea cea plină de bunăvoință și blândețe.

— Iosua, de ce este mânios prietenul tău? întreabă el din nou, rostind apăsat fiecare vorbă, ca pentru a-l scoate pe flăcău din ascunzătoare.

— De ce?! izbucnește Iosua, ei bine, fiindcă tatăl său îi nesocotește pe oameni!

— Ar face oare Cerul una ca asta?

— Da, căci Cerul e laș, egoist și crud! spune Iosua, ridicând glasul.

Abad, mai-marele slujitorilor, care s-a întors ca să fie de folos, pleacă pe dată, îngrozit de cele auzite, dar mai ales, de lipsa unui răspuns din partea înțeleptului în fața acestei batjocuri.

— Cerului nu-i pasă de necazurile noastre! urmează Iosua cu o furie ce-l lasă fără glas pe Hillel. În lumea aceasta, cel puternic se teme de cel slab, bogatul se teme de nevoiaș, cel sănătos se teme de moarte, iar bolnavii aleg moartea în locul suferinței! Oamenii sunt deznădăjduiți, se întreabă fiecare ce altă nenorocire îl mai pândește, iar Cerul nu spune nimic! Nu împiedică nimic!

Așa că prietenul meu se întreabă de ce și-a dorit Cerul să aibă un fiu, dacă fiul acesta nu e de niciun folos.

— Știi că Cerul îi lasă pe oameni să se socotească între ei? întreabă Hillel.

— Dar noi nu ne rugăm oare ca el să mijlocească totul? Cerul spune că este pretutindeni, în firul de iarbă și în steaua cea mai îndepărtată, Cerul spune că vede totul și că nu îngăduie nedreptatea. Atunci, de ce lasă un copil să moară?

— Un copil care moare este... de neîngăduit, răspunde Hillel, mișcat în străfundul inimii. Și pentru asta, am putea dojeni Cerul... Da, moartea unui copil e de neîngăduit... Dar e oare nedreaptă?

— Da, e nedreaptă, spune losua.

— Prin urmare, dacă o viață prea scurtă e nedreaptă, nu este la fel și o viață prea îndelungată? Oare boala și moartea ar trebui să-i cruțe pe copii și să-i lovească doar pe vârstnici? Și oare la ce vârstă ar trebui bătrânii să părăsească lumea aceasta? N-ar fi de dorit ca bunicii să se afle în preajma nepoților? Tămăduitorii noștri nu pot învinge toate bolile vremurilor acestora, însă va veni o zi când vor izbuti, iar copiii vor cunoaște bucuria de a avea străbunici... Cu toate acestea, se vor ivi alte boli fără leac. Ar fi mai bine ca oamenii să fie veșnici și, trăind claie peste grămadă, asemenea gâzelor, să prade comorile unui Pământ ce nu poate dărui mai mult decât are? Ce însemnătate ar avea viața noastră dacă n-ar înceta nicicând? Da, putem dojeni Cerul pentru suferința și moartea copiilor, adaugă Hillel, însă eu nu-l dojenesc.

— Eu îl dojenesc! răspunde Iosua.

— Atunci, ar trebui să dojenești Cerul și pentru că a pus atâta frumusețe în lumea aceasta. Ar trebui să-l dojenești

pentru ceasurile de veselie pe care le trăim în familie și pentru iubirea pe care o nutrim față de rude și prieteni. Ar trebui să-l dojenești pentru încântarea pe care o simțim când vedem natura, munții, pădurile, lacurile, florile, fluturii și luna. Ar trebui să-l dojenești pentru mulțumirea de-a mânca hrană gustoasă, de-a merge, de-a simți, de-a vorbi, de-a dansa, de-a râde, de-a născoci, de-a cugeta, de-a învăța... Ar trebui să dojenești Cerul fiindcă ne-a înzestrat cu toate însușirile care ne fac mai buni, precum umilința, hazul, blândețea, mila... Ar trebui să-l dojenești pentru năzuința noastră de-a alcătui lucrări mai mari decât noi, ce ne fac să vedem înțelepciunea și simțirea omenească. Ar trebui să-l dojenești pentru pornirea pe care o nutrim cu toții împotriva nedreptății. Ar trebui, de asemenea, să-l dojenești pentru dorința ce ne îndeamnă neîncetat să căutăm un țel în viață, și să-l dojenești pentru clipele de legătură trainică și seninătate adâncă pe care le simțim când suntem împăcați cu noi înșine, oricât de scurte ar fi acele clipe. La o adică, ar trebui să dojenești Cerul fiindcă a zămislit viața.

Iosua îl ascultă cu multă luare-aminte pe marele înțelept, încuviințând fără voia lui vorbele rostite de Hillel acum multă vreme: cel care ascultă este aici, cel care n-ascultă este dus de-acum.

Marele înțelept bea iar din ceai. Purcede cu frumosul lui glas adânc:

— Ce fac de fapt oamenii, Iosua? Se războiesc și se iau la întrecere pentru toate cele, își rănesc semenii pentru un da sau pentru un nu, cad pradă poftelor trupești, prefăcătoriei, trădării și atâtor alte păcate ce-i împing să facă rău ca să primească onoruri lipsite de însemnătate, bani

pe care-i vor pierde, putere care-i va duce la pieire... Și ce face Cerul în vremea asta pentru toate viețuitoarele? Face mai departe vântul să adie peste câmpiile întinse, face soarele să strălucească, face păsările să cânte pe ramurile de cireș, de pin și de cedru. Face mai departe apele să coboare din marile fluvii până-n cele mai întinse mări. Face mai departe ploaia să cadă asupra nelegiuitului și asupra nevinovatului, deopotrivă. Chiar așa, în ciuda păcatelor noastre, a fărădelegilor și a nimicniciilor, în ciuda tuturor relelor omenești, Cerul nu ostenește să ne dăruiască întruna ceea ce ne dăruiește de când lumea. Vezi tu, Iosua, eu cred că nedreptatea Cerului nu există, pe când nedreptatea oamenilor e foarte adevărată. Nedreptatea aceasta trebuie înfruntată dacă vrem să fim fericiți.

— Asta vrea toată lumea, să fim fericiți... spune losua încet, ca și cum ar rosti o rugăciune.

Se face iarăși o liniște adâncă.

— Ai să-i spui prietenului tău tot ce am vorbit aici? întreabă Hillel.

— Da, va auzi vorbele înțelepte pe care le-ați rostit, răspunde Iosua, ștergându-și cu mâna o lacrimă ce-i curge pe obraz.

— O, dar tu ești înțeleptul, spune Hillel cu blândețe. Ai putea fi maestrul meu înțelept!

Auzind aceste vorbe, mai-marele slujitorilor, venit din nou ca să se facă de folos, simte cum îi fuge pământul de sub picioare și, împiedicându-se în covor, se prăbușește cât e de lung în fața lui Iosua.

— Stăpâne Hillel, nu se găsește... nu se găsește înțelept mai mare pe lume ca înălțimea voastră! strigă Abad, bâlbâindu-se dintr-odată.

— Sunt într-adevăr singurul din generația mea care a primit cinstea de a tălmăci Legea, răspunde Hillel, cu haz. Însă am petrecut mulți ani de învățătură pentru ca vorbele mele să fie auzite. Copilul acesta n-a învățat nici măcar a zecea parte din cât am învățat eu și uite că-l ascult de cum vorbește. Iar tu, credinciosul meu Abad, care nici măcar nu-l asculți, te prosternezi încă de pe-acum la picioarele lui!

III–15

Sub bolta umbroasă a Porții Izvorului, mica Miriam are de-acum cozi frumoase, împletite, ca cele ale Elișebei.

Iată o pisicuță albă cum vine să se joace în fața lor.

Fugărește o albină, iar albina scapă, zburând în linii frânte prin văzduh. Sare ca să prindă o pană, iar pana își ia zborul. Găsește o bucată de sfoară, bucuria ei se dezlănțuie.

Elișeba și cu Miriam trag învățăminte din lecția de viață dată de animalul acesta mic ce le încântă clipa.

— N-ar trebui oare să trăim precum pisica aceasta? spune un bărbat în vârstă care trece pe acolo cu soția lui, urmați de doi măgari încărcați cu multe poveri. Fără doar și poate, purcede el, pisicii nu-i pasă nici de ziua de ieri, nici de cea de mâine. Nu, se joacă! Cine n-ar vrea să fie la fel de nepăsător ca ea? încheie bărbatul, cu un zâmbet sincer către Miriam.

— Haide, plictisești lumea, îi răspunde soția lui, cu o blândă nerăbdare în glas. Iertați-l pe soțul meu, e un bătrânel palavragiu, numai bătrânii lui măgari îl ascultă, nu-i așa, prieteni?

Cei doi măgari încuviințează spusele ei cu un răget vesel, care o face pe micuța Miriam să se apropie de ei.

Unul dintre măgari e împovărat cu hrană și vase; celălalt duce zeci de haine pe care cei doi le-au târguit din oraș, fără îndoială pentru vecini de-ai lor, care au cerut pânzeturile acestea de mare preț ce nu pot fi găsite decât la Ierusalim.

Mica Miriam cercetează cu o privire încântată stofele în culori strălucitoare.

— Încotro mergeți? îl întreabă ea pe bărbat.

— Ne întoarcem acasă, în Nord, răspunde el, într-un sat de lângă lacul Ghenizaret.

— Oamenii din satul tău sunt fericiți? purcede fetița.

— Pe cinstea mea, sunt la fel de nefericiți ca în alte părți; chiar dacă la noi pășunile sunt mai verzi, iar cerul e mai albastru, Atotputernicul nu-și pierde mai mult timp ca aici să se aplece asupra grijilor noastre, bieți viermi ce suntem.

Miriam dezmiardă o haină mică și mătăsoasă, de culoarea liliacului.

— Fetițo, haina aceasta e a ta, îi spune femeia, întinzându-i prețioasa pânză. Are să se potrivească tare bine cu părul tău frumos, împletit cu atâta dibăcie.

— Cu adevărat a mea?

— A nimănui altcuiva, răspunde femeia.

— Cum se numește satul tău? o întreabă Miriam.

— Magdala, răspunde femeia.

— Îmi place numele acesta, spune Miriam. S-ar zice că e numele unei copturi dulci.

— Dacă tot vorbim de mâncare, rodiile astea sunt pentru voi două. Luați! le spune bărbatul Elișebei și lui Miriam.

— Sunteți oameni cumsecade, spune Elișeba.

— Și se mai spune că din nordul regatului vin numai rele! spune bărbatul, zâmbind din toată inima.

— Oare am putea locui la Magdala? o întreabă Miriam deodată pe Elișeba.

— Din păcate, n-avem bani, îi răspunde Elișeba, luată pe nepregătite de această întrebare.

— Soțul meu și cu mine avem la Magdala o casă umilă, dar foarte plăcută, spune femeia. Are două încăperi goale, care abia așteaptă să găzduiască suflete tinere, așa ca voi. Ați trăi printre noi, dacă nu vă ține nimic la Ierusalim? întreabă ea pe dată, cu încuviințarea plină de speranță și uimire a soțului ei.

III–16

Pe malul Iordanului, așezat la umbra unui smochin uriaș ce-și implântă rădăcinile dedesubtul unui covor vesel de iarbă, presărat cu sute de mici flori vardah, Iohanan și Andreos așteaptă, toropiți, să se usuce în adierea vântului.

Se aud trilurile armonioase ale păsărilor și sunetul tihnit al apei ce mătură malul în valuri mici.

În depărtare se ivește leprosul care-și încheie drumul cel lung pe o arșiță înăbușitoare.

Razele soarelui care-i ard, prin tunică, pielea chinuită trezesc durerile îndurate de cei suferinzi de boala aceasta: fierbințeală, amețeli și o mare osteneală trupească.

Leprosul se oprește o clipă ca să-şi tragă suflarea.

III–17

Ceasurile dimineții au trecut pe nesimțite. Gamaliel se întoarce de la învățătură, așa de încântat să-l revadă pe Iosua, încât sare de bucurie precum un ied, mâniindu-l pe mai-marele slujitorilor.

— Ordine și rânduială! strigă Abad, care le cere copiilor să șadă, în vreme ce le sunt clătite și apoi șterse mâinile de către el însuşi și de unul dintre subordonați.

La masă, Hillel rupe pâinea. Iosua trage aer în piept cu nesaț. Gamaliel se uită la Iosua și gândește că e fericit aici, în casa aceasta frumoasă.

— Până la urmă, bogăția își are foloasele ei, spune Gamaliel.

— Vorbești prea mult, copilul meu, răspunde cu blândețe Hillel, care se mulțumește doar cu o turtă de pâine umezită cu puțin ulei de măsline și presărată cu cimbru mărunțit.

Bătrânul îi cercetează cu drag pe cei doi flăcăi.

Pe urmă, își îndreaptă atenția către Iosua.

Se întreabă cum de poate inima acestui tânăr să cuprindă o mânie așa de mare și cât chin înseamnă să țină în el o asemenea taină, o taină de necrezut: unicul fiu al

Cerului! „Oare cine l-a făcut pe copilul acesta să creadă așa ceva?", se întreabă Hillel. „De ce crede cu atâta tărie? Și, mai presus de toate, de ce mă tulbură într-atât?"

Hillel simte un soi de neînțelegere de neînvins, un simțământ neobișnuit pentru un cuget deprins să străpungă numeroase taine.

Neînțelegerea se adâncește când vede privirea atât de blândă a lui Iosua; nici această nepotrivire n-o poate lămuri.

„Și totuși, ochii ne sunt oglinda inimii", își spune bătrânul cu glas tare, fapt ce nu-i miră pe meseni. „Ceea ce e adevărat pentru toți n-o fi oare adevărat și pentru acest copil?"

— Vorbești cu un înger, bunicule? întreabă Gamaliel, făcându-i jucăuș cu ochiul lui Iosua.

Hillel se simte ostenit și merge să se odihnească într-o încăpere alăturată celei în care se ia masa. Făgăduiește să joace Pilpel după ce doarme un pic.

Cei doi flăcăi se folósesc de acest răgaz ca să cutreiere în liniște prin casa cea mare.

Gamaliel dă lămuriri despre originea mobilelor străvechi și a odoarelor. Spune că tovarășii lui de învățătură de la Templu vin adesea să-i vadă casa și sunt întotdeauna încântați. Lămurește, ca să fie cinstit, că niciunul dintre lucrurile și mobilele acestea nu se ridică, bineînțeles, la valoarea celui mai umil odor ce împodobește palatul regelui, ca să nu mai vorbim de odoarele împăratului de la Roma, ale cărui comori sunt mai bogate ca toate comorile lumii.

Gamaliel nădăjduiește să primească un răspuns din partea lui losua, dar acesta se gândește la Iehuda; se

gândește de asemenea la Iosif și la Miriam; se gândește la Iohanan, ca și la micuța Miriam și la bunica ei. Se gândește la Elișeba, la lepros și la toți acei oameni sărmani și bogați pe care i-a întâlnit aici în trei zile, și se gândește la Hillel care i-a vorbit așa de frumos acum câteva clipe.

Se întreabă: „Cum s-ar putea risipi mânia din inima mea? De ce râvnim cu toții la fericire dacă nu ne este niciodată cu putință?"

Iosua se simte rătăcit.

Gamaliel e atât de stânjenit de tăcerea lui Iosua, încât îi vine un gând uimitor: bogăția n-aduce niciun folos. „O!", strigă el încet, parcă luat prin surprindere, fără a înțelege că în mintea lui s-a deschis o cale îngustă, prin care pătrunde o rază de lumină.

— Iosua, tocmai am avut un gând ciudat, spune Gamaliel, făcând ochii mari. Am gândit că bogăția n-aduce niciun folos! E o neghiobie, nu-i așa? Îi urăşti pe bogați, Iosua?

— Înainte, îi disprețuiam pe bogați, dar și sărăcia. Acum, detest sărăcia.

— Cum e să fii sărac? întreabă Gamaliel cu o curiozitate neprefăcută. Ți-am spus, am venit pe lume în Oraşul de Jos, iar părinții mei erau foarte sărmani, dar, vai, eu nu știu cum e să fii sărac. Cum e? stăruie Gamaliel, dornic să afle ce n-ar fi vrut să știe cu câteva clipe mai înainte.

„Ce să-i răspund?" se întreabă Iosua. „Sărăcia nu face nimic, ea doar desface. Desface totul. Chiar așa, desface legăturile dintre sine și ceilalți, apoi, desface legătura ce înlănțuie fiecare ființă de ea însăși".

— Când ești sărac, spune Iosua, ți se pare că ești lăsat deoparte. Ești îndepărtat de cei care au totul și nu-ți dau

nimic, nici măcar o privire. Nu trăiești, te uiți la viața care nu e a ta. Ceilalți se bucură de viață, iar tu te afli în afara ei.

Gamaliel e năucit de felul acesta neobișnuit în care vorbește Iosua. Dar nu-i mai pune întrebări, ci îl îndeamnă să meargă până la intrarea casei, căci acolo îi așteaptă două lucruri încântătoare.

Cei doi flăcăi străbat o tindă lungă, întunecată și răcoroasă; de acolo, trec într-o sală mare, prin care pătrunde o lumină puternică ce coboară dintr-un acoperiș deschis spre cer.

Acolo e sădit un mic arbore al Iudei minunat, cu frunzele sale purpurii ce cresc din trunchi.

În jurul arborelui poate fi admirat un impozant mozaic circular.

Pe sute de frânturi din piatră și marmură, pictate în culori vii, se vede un elefant, semn al înțelepciunii în deplinătatea ei, ce luptă cu un vultur, simbol al nedreptății ce amenință omenirea.

Gamaliel vorbește mai departe, dar ceva mai puțin și ceva mai bine.

Povestește că mozaicul acesta este lucrarea a treizeci de muncitori veniți din toate provinciile regatului; că le-au trebuit patru luni de trudă, aproape zi și noapte; spune că bunicul său n-a dorit mozaicul acesta mare, însă regele însuși a stăruit să fie alcătuit aici, iar Gamaliel mai spune că va merge curând să le ducă de mâncare săracilor, că va merge curând să-i vadă în Orașul de Jos, că le va dărui îmbrăcăminte, se jură pe Legea Cerului.

Nici măcar nu știe de ce se jură, căci e încredințat că va face toate acestea.

— Crezi că, dacă bogații le-ar da săracilor tot avutul lor, lumea ar fi mai dreaptă? întreabă Gamaliel. Nu, răspunde el de îndată, căci săracii ar avea totul, iar bogații n-ar mai avea nimic, iar Oraşul de Jos s-ar preface în Oraşul de Sus: toate ar fi de-a-ndoaselea și nu s-ar schimba nimic. Ce se poate face pentru ca lumea să fie mai bună și toți să fie fericiți?

Iosua se învârte în jurul marelui mozaic și, ridicând privirea către frumosul arbore al Iudei, zăvorât de atâția ani în casa aceasta, se gândește la Iehuda și se întristează iar atât de tare, încât i se strânge gâtlejul, mai să-l înăbușe.

În scurtă vreme, cei doi flăcăi se întorc în încăperea unde se ia masa.

Hillel se află acolo, pregătit pentru jocul Pilpel.

Stând în picioare, în fața divanului pe care se așază Hillel și cei doi flăcăiandri, slujitorii îi îndeamnă cu prăjituri din aluat fraged, ceai de mentă și suc de fructe.

— Pilpel e un joc foarte simplu! spune Gamaliel, care și-a regăsit însuflețirea. Bunicul va spune o vorbă de duh, iar noi, eu și cu tine, va trebui s-o întregim sau s-o întrecem, lucru care-i dă voie gândului să înainteze și să se apropie mereu mai mult de adevăr, ceea ce e chiar țelul vieții, cum spune bunicul. Iosua și cu mine suntem pregătiți, stăpâne Hillel, adaugă glumeț Gamaliel.

Marele înțelept își mângâie lunga barbă albă și spune prima vorbă de duh:

— Ceea ce urcă?...

— Ușor! răspunde pe dată Gamaliel. „Ceea ce urcă va trebui să coboare!"

— Foarte bine, spune Hillel, care le înfățișează a doua vorbă de duh: „Ucenicul sfios nu învață nimic...

— ... iar dascălul mânios ține lecții proaste", răspunde Gamaliel fără șovăială.

— Foarte bine, spune Hillel. „Cel ce nu adaugă nimic cunoştințelor sale?...

— ... se abate de la cunoaştere!", răspunde Gamaliel, cu bucuria vădită a copiilor care știu lecția pe de rost.

Hillel spune a patra vorbă de duh: „Cel care nu vede cu ochii..."

Gamaliel caută și găsește:

— „Cel care nu vede cu ochii, născocește cu gura!", răspunde el, la fel de mulțumit de sine.

Iosua pare dus cu mintea aiurea.

— Tu nu joci? îl întreabă Gamaliel.

Nu, Iosua nu joacă, nici n-a gândit vreo clipă că ar trebui să joace aceste exerciții curioase ale minții.

Alege să fie un simplu privitor al acestui duel de cuvinte, căci cugetul său e deodată copleșit de propriile vorbe, care-i vin cu zecile, cu sutele, și pe care le vede trecându-i prin față asemenea unui stol de păsări ce străbate cerul.

Prinde din zbor una dintre aceste vorbe și o spune cu glas tare:

— „Cel care trăiește cu un pumnal... e răpus de pumnal."

Uluit de asprimea, dar și de dreptatea acestor vorbe, Hillel îl întreabă de unde-i vin.

Iosua răspunde că nu știe, că a văzut vorbele acestea în minte și că le-a spus fără să gândească.

Gamaliel dă din cap.

Atunci, Iosua spune o altă vorbă de duh:

— „Celui ce are i se va mai da. Iar săracului, care n-are nimic, i se va lua și ce n-are."

Marele înțelept este iarăși uluit, iar slujitorii, descumpăniți, se îndepărtează, în afară de Abad care scoate un oftat furios în fața acestui flăcăiandru care încalcă regulile jocului, nutrind gânduri de negândit pentru oamenii copți la minte.

— Nu-i poți lua săracului ce n-are, de vreme ce n-are nimic..., bodogăne Abad, săltând din sprâncene.

Nelămurit, Gamaliel dă întruna din cap și, văzându-l astfel, cineva s-ar putea întreba ce simte un copil, văzând un alt copil mai isteț ca el. Dacă a fost prost educat, simte o fărâmă de admirație și multă pizmă. Însă dacă a fost crescut precum Gamaliel, cu răbdare și blândețe, își spune, poate, că cel cu mintea strălucită e smintit sau că el, cel mai încet la minte, e cel smintit.

Hillel pricepe tulburarea nepotului său, iar asta nu-i e pe plac. Marele înțelept începe iar să vorbească, pentru ca Gamaliel să se întoarcă la joc; spune o vorbă de duh pe care acesta o cunoaște fără îndoială: „Dacă nu fac nimic ca să nu greșesc, atunci...

— Atunci... fac cea mai mare greșeală!", răspunde Gamaliel, găsindu-și iar însuflețirea, o binefacere pentru copilărie, când poți zbura într-o clipă de la dezamăgire, la o mare bucurie.

Hillel urmează cu o altă vorbă de duh, pe care a născocit-o foarte recent, astfel că o rostește agale, pentru ca atât Iosua, cât și Gamaliel s-o poată înțelege bine:

— „Nu-i face altuia ceea ce nu vrei să-ți facă..."

Gamaliel caută ceea ce, de data asta, nu găsește, și și-o reproșează pe loc.

Abad nu caută, și e mulțumit, fiindcă acest bălai neobrăzat pe care-l pândește cu coada ochiului nu va găsi nici el, iar jocul Pilpel se va opri cu victoria așteptată a stăpânului.

Abătut, Gamaliel face semn că e neputincios.

— ... Ci fă-i altuia ce vrei să-ți facă ție", spune Iosua, făcându-l pe Abad să tresară și cufundându-l pe Hillel într-o uluială nemaiîntâlnită.

Clipele trec.

Hillel se pregătește să rostească ultima vorbă de duh a jocului, căci Pilpel nu ține niciodată multă vreme, ca să nu-și piardă atractivitatea.

Însă, în loc să le vorbească celor doi băieți deopotrivă, înțeleptul se uită la Iosua.

Vrea să-i spună doar lui o vorbă de duh, căci ceea ce se petrece aici întrece jocul și se apropie de taina căreia i-a dăruit întreaga sa viață. Taina pe care o caută cu patimă, o vede în copilul acesta bălai, care-l privește cu o blândețe fără seamăn.

Cu un gest afectuos, Hillel îi cere lui Gamaliel să rămână tăcut.

Marele înțelept și-a pus în minte să rostească cea mai însemnată dintre vorbele de duh: aceea care îi dă Legii curățenia deplină.

Aceea care-i îngăduie poporului din regat să țină piept de sute de ani asupririi și nenorocirilor.

Aceea, numită „regula de aur", pe care o cunosc și o îndrăgesc de sute de ani popoarele lumii, de la ținuturile reci și îndepărtate ale Galiei și Germaniei, până la cele calde și apropiate ale Macedoniei și Greciei.

Aplecându-se spre Iosua, Hillel va rosti regula de aur stăruind asupra fiecărui cuvânt, căci știe că fiecare dintre

cuvintele acestei înțelepciuni desăvârșite deschide porți către lumi și mai desăvârșite:

— „Iubește-ți aproapele ca pe tine însuți..."

Înscrisă în Legea Cerului, atunci când aceasta a fost săpată în piatră pe culmea Muntelui Sinai, această poruncă veche de mii de ani pune iubirea mai presus de toate.

Avem îndatorirea de a ne iubi aproapele, căci aproapele este asemenea nouă.

Se lasă o liniște adâncă, nici măcar lemnăria nu mai pocnește.

Încordarea e atât de mare, că pare omenească.

Iosua nu lasă să se creadă că va răspunde. Pare că citește întruna cuvintele ce-i roiesc în minte.

— Nu, e prea mult, bunicule! spune deodată Gamaliel, cu acea îndrăzneală călduroasă a copiilor crescuți de bunicii lor.

— De ce e prea mult? întreabă Hillel.

— Chiar așa, de ce? adaugă Abad, care, din fire, îi ia apărarea stăpânului său.

— Regula de aur nu poate fi întregită! Zicerea aceasta e desăvârșită, o știi bine, bunicule. Să-ți iubești aproapele ca pe tine însuți e chiar miezul Legii Cerului! Iubirea e taina fericirii, o știm cu toții!

— Într-adevăr, a fost un șiretlic, mărturisește Hillel. Regula de aur nu poate fi întregită. Iubirea este cu adevărat taina fericirii, purcede el cu un glas aproape stânjenit.

— Cu atât mai bine! se bucură Abad, atât de înflăcărat, încât bea apa din paharul pe care i-l întindea lui Hillel.

Deodată, prin ochii lui Iosua trece un fulger.

Iată-l cum se ridică dintr-o mișcare năvalnică și strigă:

— Blestemată fie această regulă de aur! Iubirea nu aduce fericirea! Iubirea nu aduce niciun folos!

Abad scuipă apa, iar Gamaliel scoate un țipăt. Scuipat şi țipăt, amândouă de teamă. Este teama ce-l cuprinde pe privitor când descoperă, atunci când nu se aştepta, cea mai îndrăzneață, cea mai sfidătoare operă de artă, căci îl azvârle într-o nouă dimensiune, totodată încântătoare și înspăimântătoare.

— Trebuie să fie ceva mai bun ca iubirea! purcede Iosua cu aceeași ardoare. Da, trebuie să fie ceva mai mare ca iubirea! Trebuie să fie ceva mai de folos ca iubirea! Iubirea nu ține, iubim, pe urmă disprețuim, vrem și nu mai vrem, dăruim și apoi luăm înapoi! Dacă iubirea e mai puternică decât toate, ce face împotriva siluirii, a cruzimii, a nedreptății? Împiedică oare iubirea suferința unui copil și a părinților săi, care suferă odată cu el? Nu. Împiedică oare trădarea, părăsirea, sărăcia? Nu. Și ce rămâne când moare iubirea? Nu, taina nu e iubirea. Trebuie că este altceva, o altă regulă de aur, un alt cuvânt în loc de iubire... Dar nu știu ce cuvânt, nu știu... încheie Iosua cu părere de rău și se așază la loc.

Gamaliel a rămas cu gura căscată.

Abad își ridică mâinile ca să-i ceară iertare Cerului.

Hillel pune pe masă paharul cu ceai pe care l-a ținut în mână fără să-l ducă la buze.

Ochii săi de un albastru adânc se fac negri.

Cu solemnitatea unui judecător suprem, înțeleptul spune ceea ce nu l-a auzit nimeni spunând vreodată:

— Destul, acum! Domnilor, lăsați-mă singur cu Iosua, adaugă el.

Slujitorii părăsesc încăperea, precum furnicile înainte de cutremur. Abad îl trage de mânecă pe Gamaliel, care se împotrivește fără a scoate vreun sunet; e îngrijorat ca nu cumva prietenul lui să fie pedepsit, dar și mândru că bunicul i-a spus „domn".

Iată-i pe Iosua și pe Hillel singuri din nou.

Bătrânul cel ilustru trage din plin aer în piept și spune, cu glas pătrunzător:

— Ai dreptate, Iosua. Iubirea nu e cu adevărat taina fericirii.

III–18

Elișeba și micuța Miriam se uită una la alta încântate, nevenindu-le să creadă. Femeia și bărbatul din Magdala tocmai le-au invitat să meargă cu ei și să locuiască împreună în Nord, iar acum, așteaptă nerăbdători răspunsul lor.

Elișeba se apleacă spre Miriam, dar nu vede o fetiță în fața ei; vede doi ochi mari, verzi, jinduind după o viață nouă.

— Păi... pe cinstea mea, da... da, o să trăim acolo! răspunde ea, bucuroasă. Astfel, n-avem să mai fim niciodată de nicăieri, nu-i așa, Miriam?

— Da! strigă fetișcana cu un surâs luminos. Am să fiu numită Miriam din Magdala!

Elișeba o strânge pe fetiță în brațe, respirându-i părul de parcă ar respira-o toată. Un gest drăgăstos, instinctual, matern: să respiri ființa iubită ca pe aerul tău și să fii în schimb respirată, adică, iubită.

Miriam apucă pisica cea mică și albă, venită să i se frece îndesat de picioare, și o așază peste vraful de haine. Pisica se lungește pe dată și toarce mulțumită. Și ea e pregătită pentru marea călătorie.

Astfel vin întâmplările frumoase la cei care nu le mai așteaptă.

III–19

Acoperindu-și fața pe jumătate, leprosul stă aproape năucit în fața lui Iohanan și a lui Andreos.

Trupul îi e atât de sleit de puteri, încât nici mintea nu-i mai merge: nu mai știe de ce se află aici, iar asta îl îngrozește.

— De unde vii, leprosule? îl întreabă Andreos, care se ține departe de el.

— De unde vin?

— Da. De unde?

— De unde? îl îngână leprosul. Ah, nu știu. De unde ai spune tu că vin?

— Pe cinstea mea, regatul e mare! se miră Andreos. Hebron? Ierihon? Ierusalim?

— Hebron?... Nu... Ierihon, nici atât... Ierusalim... Da! Vin de la Ierusalim! spune leprosul, liniștit în oarece măsură.

— De ce te afli aici?

— De ce mă aflu aici? Ah! uite, da, îmi amintesc: am venit ca să-i dăruiesc un mormânt acestei flori care a murit la Ierusalim, spune el și deschide palma, ca să arate mica floare vardah.

— Ești cumva posedat? întreabă Andreos.

III–20

Iosua a căscat niște ochi mari, uluiți, iar Hillel a repetat cu glasul său pătrunzător:

— Ai dreptate, Iosua, iubirea nu e cu adevărat taina fericirii. Este într-adevăr un cuvânt mai presus decât iubirea. Atât de sus, încât îi face pe oameni fericiți, în ciuda necazurilor pe care le au. Numai că cei care se găsesc în casa aceasta n-ar putea auzi cuvântul. Nici ei, nici întreaga omenire nu l-ar putea auzi.

— De ce? se mânie Iosua, văzând cum se închide poarta cea mare ce tocmai se deschisese.

— Pentru că, vezi tu, cuvântul acesta, mult mai curat ca iubirea, este și o mare primejdie! Vezi tu, Iosua, dacă toți oamenii l-ar lua în seamă, dacă toți oamenii ar face din această mare virtute regula lor de aur, ordinea nedreaptă a lumii s-ar întoarce cu susul în jos. S-ar sfârși cu multe dintre durerile și nenorocirile noastre. Ne-ar fi cu putință să înfruntăm încercările vieții cu inima mult mai senină și am fi cu toții mai deschiși către fericire, în ciuda piedicilor, a durerilor și a chinurilor ce ne sunt date spre a le îndura. Însă bogații, preoții, cei puternici, stăpânitorii și toți cei care trag foloase supunându-li-se acestora

n-ar îngădui nicicând un astfel de lucru. Niciodată. În schimb, răspunsul lor ar pricinui o și mai mare asuprire. Noroadele Pământului ar suferi și mai mult decât suferă acum. Astfel, pentru ca omenirea să nu piară, acest cuvânt mai frumos, acest cuvânt mai folositor și mult, mult mai puternic decât iubirea, a fost golit de putere, chiar în Legea noastră. Câțiva înțelepți lasă cuvântul moștenire din neam în neam. E cinstea lor și chinul lor să păstreze taina aceasta, adaugă Hillel, cu glas mâhnit.

— Înțelepte Hillel, care este acest cuvânt? întreabă Iosua, cu o tristețe atât de vădită, încât e admirabilă. Spune-mi-l, te implor, trebuie să-l cunosc, trebuie... Nu? Nu vrei? Trebuie să-i vorbesc Cerului în Templu ca să-l aflu? Cerul mi l-ar putea spune dacă-l întreb, nu-i așa? mai spune Iosua, nădăjduind să audă ce vrea să audă dintotdeauna.

— Cerul nu ți-l va spune, răspunde marele înțelept. Cerul e tăcere. Îi lasă pe oameni să vorbească între ei. Atunci, eu sunt acela care ți-l voi spune, încheie Hillel, cu glas liniștit și solemn.

III–21

— Vii de la Ierusalim pentru floarea asta uscată? De ce s-o îngropi aici, pe malul Iordanului? stăruie Andreos în a-l întreba pe lepros care a uitat iarăși de ce a venit de la Ierusalim ca să înmormânteze această mică vardah.

Leprosul caută răspunsul împrejurul său. Apoi, privirea i se oprește asupra undelor argintii ale marelui fluviu.

— A, da! Apa! Mulțumită apei ce hrănește pământul acesta, micuța floare va renaște! strigă el, încântat că și-a revenit în fire.

— Ai văzut vreodată un mort care să se întoarcă la viață? întreabă Andreos, luându-l peste picior.

Iohanan, căruia nu-i stă în obicei să fie atât de tăcut, se uită în liniște cum leprosul îngroapă grijuliu mica floare vardah în pământ, așază o piatră mică alături și rostește o vorbă sfântă ce se spune a fi a regelui Solomon: o pietricică fără vârstă și o floare alături înseamnă unirea veșniciei cu frumusețea.

E puțin spus că leprosul îl uimește pe Iohanan; îl uimesc vorbele lui, îl uimește ceea ce face, dar îl uimește mai ales faptul că leprosul se află acolo.

Încredințat, aşa cum sunt mințile pentru care nimic nu-i întâmplare, că toate sunt semne din Cer, Iohanan gândește că leprosul acesta aflat la capătul puterilor n-a putut merge de unul singur până aici. Ceva anume i-a sprijinit pașii până la Iordan, de parcă ar fi venit să dovedească pentru altcineva că viața îi poate urma morții.

— Vei renaște chiar aici, mică floare vardah, spune leprosul, ridicându-se.

— Vorbește cu o floare moartă! spune în zeflemea Andreos, care caută degeaba privirea părtașă a lui Iohanan.

Apoi, leprosul se cufundă de șapte ori în Iordan și iese de șapte ori din apă.

— Un posedat! spune iar Andreos, înghiontindu-l cu cotul pe Iohanan, care-l cercetează tot mai curios pe lepros.

Acesta se așază acum pe malul apei și, fără a cuteza să-și privească mâinile, își dezvelește fața ce se oglindește în fluviu.

Dar leprosul vede fața lui neschimbată cum se unduiește, același chip de păcătos, de izgonit, de necurat, pe care Cerul a vrut să-l îndepărteze din văzul celorlalți oameni, schimonosindu-l.

Leprosul plânge cu o blândețe uimitoare, însă durerea lui e așa de adâncă, încât Andreos nu-l mai ia în râs.

— Ei, bine, de ce plângi? îl întreabă Andreos, tulburat.

— Am crezut că, dacă mă scald aici, mă voi tămădui de boala asta care îmi roade carnea. Din păcate, nicio minune! Am fost atât de prost încât să cred în puterile Iordanului! Nu putem scăpa de păcatele noastre. Pace vouă, flăcăilor, eu mă întorc la Ierusalim, dacă Cerul îmi va da putere.

Asemenea unui lup ce se năpustește afară din bârlogul său, Iohanan se aruncă deodată în fața leprosului, ca să-i ațină calea.

— Ce-ai spus? strigă el, fremătând din tot trupul.

— Am spus: pace vouă, răspunde leprosul temător, căci nu mai știe ce a spus.

— Nu, înainte de asta! poruncește Iohanan.

— Am spus... că nu putem scăpa de păcatele noastre... mărturisește leprosul, îngrijorat.

— Chiar așa! Nu poți scăpa de păcatele tale! izbucnește bucuros Iohanan.

— Iohanan, credeam că tu cauți o cale pentru mântuirea păcătoșilor, nu pentru a-ți bate joc de ei! se mânie Andreos.

— Nu mă înțelegi! se înflăcărează Iohanan. Leprosul nu poate scăpa de unul singur de păcatele lui, dar eu pot să-l scap!

— Cum ai putea săvârși o asemenea minune pentru omul acesta?

— Curățindu-l în Iordan!

— Păi, băile astea rituale nu folosesc la nimic, o știi bine.

— Ba nu, mintea, nu trupul trebuie să se spele de păcate! Vino, leprosule! Vino și intră în fluviu cu mine!

III–22

În depărtare, Marele Templu sclipește pe culme, iar în nimbul arșiței ce plutește deasupra drumului care coboară dinspre Ierusalim se ivesc niște contururi. Sunt Elișeba și micuța Miriam care înaintează, urmate de femeia și bărbatul din Magdala, împreună cu cei doi măgari împovărați cu vase și cu o pisicuță ce se ferește de soare sub pânzeturile împodobite.

Merg cu toții fără grabă, precum călătorii porniți la drum lung care vor să-și păstreze puterile.

Părinții lui Iosua urcă spre ei, iar mama lui Iosua caută pe dată silueta fiului ei printre acești drumeți.

Cele două Miriam, cea mică și cea mare, se întâlnesc, se cercetează din priviri și fiecare simte o împunsătură în inimă, durere tainică pe care i-o dă trupului cugetul dornic să-i abată atenția de la presimțirea sumbră pe care tocmai a avut-o.

III–23

„Trebuie oare să-i dezvălui taina fericirii?", se întreabă acum Hillel; în minte îi roiește un vârtej de voci dezlănțuite unele împotriva altora:

„— Firește! Va trebui într-adevăr să-i dezvălui taina aceasta ce stă într-un cuvânt! Iar Iosua trebuie să-i afle mai ales adevăratul înțeles!", glăsuiește o voce.

„— Cum? Să faci din Iosua un inițiat? E doar un copil, nu un înțelept!", se ține tare o altă voce.

„— O, dar nu există o vârstă anume pentru aflarea adevărului!", se mânie o a treia voce, care urmează: „Dascălii tăi, Avtalion și Șemaia, n-au așteptat să-ți dea barba ca să-ți dezvăluie taina. Ai îndatorirea să nu le-o dezvălui tuturor, dar trebuie s-o încredințezi aceluia care o va duce la rândul său. Uiți, oare, Hillel că ai zilele numărate? Vei părăsi viața aceasta fără să mărturisești nimănui taina cea mai mare?"

„— Ei, hai! Dacă i-o destăinui, flăcăul va avea de înfruntat mari primejdii! După cum știi, cuvântul acesta, taina aceasta înseamnă răsturnarea ordinii pe Pământ și asuprirea și mai aspră a năpăstuiților."

„— Dar oare nu vezi că acest copil dorește să pună capăt nedreptății? Caută fericirea așa cum puțini o caută. Acest flăcău e în stare de fapte mari, nu merită să te încumeți să-i spui? Amintește-ți de tânărul Hillel care voia să răstoarne lumea cu acest cuvânt! Pe atunci, te înflăcărai: ah, de-ar fi acest cuvânt regula de aur, spuneai tu, de-ar fi îndatorirea întregii omeniri, cum s-ar mai schimba lumea! Această virtute a virtuților, izvorâtă din inima noastră, s-ar răsfrânge asupra familiilor noastre, iar dincolo de familii, asupra poporului, a regilor și chiar a preoților, pe care i-ar sili să vegheze la stingerea vrajbelor, nu la izbucnirea lor!"

În vreme ce vocile acestea discordante își continuă gâlceava, fără ca vreuna să atârne mai mult în balanță, pe Iosua îl mustră cugetul. Nu cumva a dovedit o mare necuviință când i-a cerut celui mai respectabil dintre oameni să-i dezvăluie ceea ce trebuie tăinuit?

Așa cum face un copil vinovat care-și așteaptă judecata sau pedeapsa, privește în jurul său fără a găsi unde să-și așeze privirea.

Dar Hillel nu vrea să judece, cu atât mai puțin să pedepsească. Nu vede necuviință acolo unde este dârzenie. Între toate întrebările care-l frământă pe marele învățat, mai e şi aceasta: „Oare am în față un copil sau un înțelept?"

Și, cum nu are răspuns, însă este nevoit să ia o hotărâre, Hillel caută sprijin în trecutul său.

După ce a chemat amintiri nefolositoare, cugetă iar la micile poeme pe care un călător din împărăția Chinei i le-a citit chiar aici, la Ierusalim, acum multă vreme.

Hillel a îndrăgit tare mult acele versuri de numai câteva cuvinte, însă atât de gingaș măiestrite, atât de bogate în învățături frumoase și adânci, încât fiecare dintre ele păruse a se deschide în fața lui asemeni unui boboc de floare.

Înainte de-a pleca, acel călător îi citise un poem uimitor, ce ascundea o ghicitoare: „Înțelepciunea se află oare în inocență sau în experiență?"

Pe atunci, Hillel era încredințat, precum călătorul chinez, că înțelepciunea se afla în experiență, adică, în bătrânețe. Își petrecuse tinerețea dovedind-o: tinerețea e nestăpânită, năvalnică, furtunoasă; nu e nicidecum înțeleaptă. Însă astăzi, chiar aici, în fața lui Iosua, nu mai e încredințat de nimic.

Furtuna i se dezlănțuie iarăși în cuget:

„— La drept vorbind, copilul acesta e doar un copil! Așadar, vezi în el copilul de azi care rostește vorbe prea mari pentru vârsta lui, nu bărbatul care va fi, poate, mai târziu!"

„— Chiar așa? Atunci spune-mi, ai întâlnit vreodată un copil mai răsărit și cu mai multă simțire? Prin urmare, poartă-te cu el cum te-ai purta cu un om în toată firea, altfel, săvârșești un mare păcat în fața Cerului!"

„— Om în toată firea? Ai învățat pe atâția ucenici cu minți strălucite, știi bine, Hillel, că-l nedreptățești pe un elev strălucit dacă uiți că e un copil înainte de toate."

Deodată, vocile tac, de parcă n-ar mai avea argumente.

Privirea ilustrului patriarh se întunecă, în vreme ce ochii lui Iosua se roagă de el să-i dezvăluie cuvântul, cheia ce deschide porțile vieții fericite.

O rază de soare, ce pătrunde acum printr-una din ferestrele mari ale încăperii, îi amintește dintr-odată lui Hillel una dintre propriile lui vorbe de duh: Când se face lumină, cugetul tace, iar inima vorbește.

Meditând la aceste vorbe, pare dintr-odată izbăvit. „N-am să-i destăinui cuvântul lui Iosua", își spune marele înțelept, regăsindu-și pacea lăuntrică. „Nu, n-am să i-l spun: mi-l va spune Iosua însuşi."

III–24

Iosif și Miriam s-au oprit ca să se roage la umbra răcoroasă a unui stejar fără vârstă, numit stejarul lui Solomon, căci se spune că regele cel vestit se ruga deseori acolo, când urca spre Ierusalim și când cobora.

Astfel, datina cere să îngenunchezi sub copacul acesta venerabil și să ceri pace lăuntrică și înțelepciune, așa cum îi cerea Cerului regele Solomon.

Dar Miriam, stând cu mâinile împreunate și cu ochii închiși, nu roagă Cerul să-i dea înțelepciune, nici pace, ci doar milă pentru copilul ei.

„O fi în viață? Mi-am pierdut oare odorul? O, Cerule care săvârșești toate lucrurile, nu-mi face lucrul acesta, nu-mi lua copilul", murmură Miriam, iar Iosif o ajută să se ridice ca să pornească de îndată iarăși la drum.

— Mai avem doar un ceas de mers până la Ierusalim. Mai străduie-te puțin, draga mea, îi spune el, cu îngrijorare în glas.

Pentru întâia oară de când au apucat-o pe calea de întoarcere spre Orașul Sfânt, Iosif simte până în adâncul ființei teama cumplită că și-a pierdut singurul copil.

III–25

— Gândește-te la cei pe care i-ai întâlnit zilele acestea, îi cere Hillel lui Iosua. Fără doar și poate că au fost oameni care te-au ajutat atunci când ai avut trebuință.

Iar Iosua îi vede în gând pe Iehuda cum îi întinde frățește apă proaspătă și o bucată de azimă; pe leprosul istovit cum îi veghează părintește somnul; pe Elișeba cum îi dă de mâncare și toată încrederea ei, ca o mamă pentru al său prunc; pe Gamaliel cum îl ia din calea furtunii și îi oferă adăpost, mâncare și cea mai adevărată prietenie.

— De ce virtute au dat dovadă în toate aceste împrejurări? întreabă Hillel.

— De bunătate, spune Iosua fără șovăială.

— De bunătate, întărește Hillel, iar ochii îi strălucesc văzându-l pe Iosua cum rostește cu atâta hotărâre exact ceea ce aștepta marele înțelept să rostească.

— Bunătatea... Va să zică, aceasta e taina fericirii! se minunează Iosua.

— Da, adevărata și singura taină e bunătatea. Este cea mai înaltă virtute, cea mai mare dintre însușirile omenești.

— Dar noi preamărim deja bunătatea, spune Iosua, încă uluit, nu-i aceasta milostenia?

— Vezi tu, Iosua, milostenia este o fărâmă de bunătate, ea drege dimineața ceea ce se va strica iarăși la lăsatul serii. Milostenia e foarte bună și trebuie să i se dea curs, dar ea ascunde deseori simțăminte de nemărturisit: conștiința curată, amorul propriu, disprețul. Am văzut bogați hrănind săracii ca pe animale. Am văzut regi aruncând talanți nefericiților pe care-i înfometează. Într-adevăr, milostenia domolește răul, dar bunătatea îl nimicește. Căci bunătatea e mai mult decât un gest, mai mult decât un impuls, e o putere nesfârșită a naturii, din care ne adăpăm fără efort. Este în fiecare dintre noi, în inima noastră, încă de când ne naștem. Bunătatea este mama care-i spune „da" copilului și este tatăl care-i spune „nu" copilului. E ca două surori care-și vorbesc iarăși și ca doi frați care se regăsesc. E ca doi regi aflați în dușmănie, care fac pace. Căci bunătatea, puterea aceasta trainică, stăpânește toate celelalte virtuți: ea vrea ca mila să strălucească în ochii călăului, pe viteaz îl sfătuiește să aibă răbdare, fricosului îi cere îndrăzneală, tâlharului îi dăruiește cinstea, iar pe cotropitor îl silește să-i ceară iertare celui lovit. Mâinii care cerșește îi spune: nu-mi mulțumi, căci ajutându-te pe tine, îl ajut și pe cel care te ajută, adică, pe mine însumi; îmi acord astfel stima de care am nevoie ca să pot înfrunta propriile mele încercări, așa cum sunt ele — încercări crude, brutale, istovitoare, desigur, dar nu blesteme sau pedepse care ar slăbi bunătatea din inima mea. Căci nimic nu poate răni bunătatea: nici singurătatea, nici boala, nici chiar moartea.

— Cum aș putea fi bun cu mine însumi? întreabă Iosua.

— Nu trebuie decât să-ți asculți inima, care s-a umplut iar de bunătate, fiindcă i-ai făcut loc. Ți s-a ivit în cale o piedică neașteptată și te-ai prăbușit? „Ridică-te!", îți poruncește inima ta. Da, ridică-te, la fel cum l-ai ridica fără să șovăi pe cel care s-ar împiedica în fața ta. Îți pare viața un șir de nenorociri și înfrângeri? „Stăruie!", îți spune inima ta, căci nu vei dobândi lucruri însemnate fără trudă. Și poate că destinul tău nu va fi să izbutești să faci, ci să izbutești să fii. Puterea, banii și faima nu-ți aduc defel o viață bună, ba chiar dimpotrivă. Dar bunătatea știe care-ți sunt trebuințele: ea te împiedică să jinduiești la ceea ce nu vei avea niciodată și nu te lasă să îți pară rău pentru ceea ce n-ai avut, şi, mai ales, mai ales, te face să iubești fără a suferi vreodată, fără a urî atunci când iubirea s-a dus. Cum poți iubi fără a suferi? Ajutându-i pe cei dragi! Ajută-i cu vorba, cu fapta, cu gândul, ajută-i de îndată ce poți, cu sinceritate, cu limpezime și statornicie, însă fără slăbiciune, fără supunere, nici exces, și fără a aștepta ceva în schimb. Iar când va trece iubirea, căci iubirea e o patimă minunată, care însă nu dăinuie, inima ta nu se va prăbuși în dușmănie sau într-un chin nesfârșit. Căci, din clipa în care ți se umple inima de bunătate, nu-ți va mai fi cu putință să-i urăști pe cei iubiți, să-i dușmănești pe cei care te-au iubit, nici nu vrei vrea să iei înapoi ceea ce le-ai dăruit. Iar dacă se întâmplă să fii copleșit de batjocuri și să fii osândit pe nedrept, dacă cei în care te-ai încrezut te vor trăda, închide ochii și află înlăuntrul tău prietenul care te va apăra întotdeauna: îți seamănă în toate cele! Doar el crede orbește în tine, căci îți cunoaște adevărata valoare. Iar atunci când unul dintre ai tăi este suferind, dăruiește-i singurul lucru care are însemnătate: prezența ta. Dacă tu ești cel cuprins de

boală grea, luptă-te ca să trăiești, așa cum viața s-a luptat până acum pentru ca tu să trăiești. Iar dacă ți-e teamă de moarte și te lamentezi: „De ce eu? De ce ei rămân, iar eu sunt nevoit să plec de pe acum?", nu uita că orice ființă părăsește viața mai devreme sau mai târziu. Dacă ochii tăi se vor închide, au să se deschidă alți ochi. Te înșeli dacă disprețuiești moartea: căci moartea este mărturia supremă a bunătății omenești. Cugetă la strămoșii tăi, plecați de pe lumea aceasta de generații întregi, cugetă la acele femei, la acei bărbați, la acei copii despre care nu știi nimic, cărora nu le cunoști nici chipul, nici viața, dar fără de care n-ai fi în lumea aceasta. Le ceri oare socoteală că ți-au îngăduit, prin moartea lor, să te naști la rândul tău și să-ți trăiești viața, cu necazurile, dar și cu plăcerile ei? Astfel, Iosua, dacă ești bun cu alții, dar și cu tine însuți, vei dobândi o fericire trainică, în ciuda încercărilor pe care vei fi nevoit să le înfrunți. Căci nu e vorba să nu fii îndurerat dacă îți pierzi un părinte, sau să nu fii dezamăgit dacă un prieten se îndepărtează de tine. Nu, trebuie doar să știi că niciuna dintre durerile acestea care te vor face să gemi, să urli, să te răzvrătești, nu va slăbi puterea de neînvins din inima ta: bunătatea, adică adevărul. Căci a fi bun, Iosua, înseamnă a fi adevărat. Iar a fi adevărat înseamnă a simți bucuria de a fi. O bucurie adâncă ce umple sufletul de neînfrântă bucurie. Da, fericit este cel bun, căci el crede în omenire. Și cum să nu crezi în omenire, când chiar tu ești cel omenos?

III–26

Pe cerul Ierusalimului, un nor mare în formă de elefant amenință să sfârtece cu colții săi ascuțiți un nor uriaș având conturul unui vultur, de care se apropie dârz și fără grabă; s-ar spune că înțelepciunea vrea chiar astăzi să nimicească nedreptatea.

III–27

Hillel a vorbit. Ar trebui să fie mulțumit. Însă nu este.

Pentru el, să dezvăluie acest cuvânt miraculos, revoluționar, așa cum tocmai a făcut-o, înseamnă să constate că oamenii își duc traiul fără a fi făcut din bunătate legea lor supremă; e o mare nenorocire care împovărează conștiința înțeleptului căci, păstrând taina, ia parte la această nenorocire.

Iosua a ascultat totul cu o emoție adâncă, însoțită de o liniște lăuntrică neobișnuită; căci, dacă şi-ar mai dori încă să cerceteze fiecare dintre judecățile înfățișate de Hillel, întreaga lui ființă se simte în acord cu ceea ce simțea înlăuntrul său: există cu adevărat ceva mai mare, mai puternic, mai frumos, mai folositor ca iubirea!

Dar iată că emoția şi liniștea abia percepute se risipesc, şi că mânia din inima lui își arată iarăși întreaga putere:

— Dar cuvântul acesta trebuie spus de îndată oamenilor! strigă Iosua, ridicându-se dintr-un salt în fața lui Hillel. De ce să punem iubirea mai presus de toate, dacă bunătatea e cea care ne face fericiți? De ce să ne temem de mai rău decât răul ce-l avem de pe acum? De ce să ne

fie teamă să ne meargă mai bine? De ce să lăsăm focul stins, dacă el ne poate lumina? De ce să ne mulțumim cu iubirea și chiar cu mila, dacă nu ne sunt de folos ca să fim fericiți? Dacă ai milă fără bunătate, atunci n-ai nimic, n-ai nimic, nu-i așa, maestre Hillel? întreabă Iosua cu glas scăzut, aruncându-se în genunchi în fața bătrânului care se întoarce ca să-și șteargă o lacrimă, fără știrea acestui copil care-i frânge inima cu sinceritatea lui totală.

— După cum ți-am spus, Iosua, dacă toată lumea ar folosi bunătatea, aceasta ar însemna cea mai mare năpastă. Cel rău îi dă o lovitură omului bun care vrea să-l oprească. Dacă sunt zece oameni buni, regele își trimite soldații asupra lor. Iar în fața unui popor de oameni buni, tiranul se gândește la sclavie, război, nimicire. Cei care apără bunătatea cea adevărată, cea curată, sunt vânați, ocărâți, întemnițați, trimiși în pribegie, uciși, Iosua! Astfel, această forță primordială e strivită și înăbușită în inima oamenilor care, vai, îngăduie ca acolo să se înmulțească patimile lor rele... Iar acum, încheie Hillel așezând o mână ocrotitoare pe creștetul lui Iosua, acum, că știi adevărata taină a fericirii, nu trebuie s-o dezvălui niciodată nimănui. Căci bunătatea pe Pământ ar pârjoli Pământul.

Marele înțelept îl ridică pe Iosua, iar Iosua îi sărută fruntea, în semn de adâncă recunoștință.

Hillel cuprinde mâinile lui Iosua și le sărută, în semn de adâncă cinstire.

Fiecare pare uimit de celălalt.

Două suflete se cercetează cu încântare.

III–28

Iohanan a apucat leprosul de mijloc cu atâta avânt, încât nu i-a lăsat timp să-și dea seama că a fost atins pentru întâia dată după atâția ani.

Îl duce în mijlocul Iordanului, într-un loc unde au încă pământul sub picioare, îl lungește în apă ca într-un pat; cu o mână îi sprijină spatele, iar cu cealaltă îl cufundă cu putere; capul bietului om dispare sub apă, apoi se ridică.

O dată, de două ori, de trei ori, de patru ori la rând, Iohanan face aceste gesturi pe care nu le-a mai săvârșit nicicând, dar care-i par atât de firești, încât simte o mare desfătare.

„Iată destinul meu!“, spune el, și-l copleșește înfocat cu întrebări pe bietul lepros, care se zbate ca să scape de înecul intermitent.

— Te căieşti pentru păcatele tale? Cerul te aude! Te căieşti pentru fiecare dintre păcatele tale?! îi strigă Iohanan leprosului, care-și regăseşte suflul.

— Da! Da! Mă căiesc pentru păcatele mele, pentru toate păcatele mele! răspunde el, plin de teamă.

— Ai să mai păcătuiești? Cerul te aude!

— Nu, nu! N-am să mai păcătuiesc!

— Te căiești? Cerul te aude!

— Da, mă căiesc! Mă căiesc din toată inima! Mă căiesc din tot sufletul! Mă căiesc, mă căiesc! plânge leprosul, care simte cum i se desfac una câte una toate suferințele, așa cum se desprind bucățile de stâncă pentru a se prăbuși în mare.

Se lasă o tăcere înmărmurită.

— Atunci, ești pregătit pentru o viață nouă, în așteptarea sfârșitului lumii! Ești curățat de păcate, îi spune Iohanan leprosului, pe al cărui chip schimonosit se așterne un surâs minunat.

De pe mal, Andreos se îngrijorează:

— Hotărârea asta nu-i aparține Cerului?

— Eu îi înlesnesc Cerului însărcinarea! răspunde Iohanan, cu glas grăbit. Prietene Andreos, întoarce-te pe dată la Ierusalim!, continuă el. Mergi și spune-le văduvelor, orfanilor, fetelor care s-au abătut de la calea cea dreaptă, răufăcătorilor, tâlharilor, mergi și spune-le tuturor sărmanilor, tuturor năpăstuiților Pământului că eu, Iohanan, îi aștept aici ca să-i cufund în apă! Ca să-și răscumpere păcatele și să fie cruțați când va veni sfârșitul lumii! Spune-le tuturor, soldaților, perceptorilor, regelui însuși că dacă vor să fie mântuiți, eu sunt aici, la malul Iordanului, ca să-i scald! Mergi și spune-le tuturor că-i dau fiecăruia o a doua şansă, până să vină Apocalipsa! Du-te, Andreos, nu pierde nicio clipă! De acum înainte, nu voi face decât să spăl cugetul păcătoșilor, așteptând ca un altul să-mi ia locul...

Aceste ultime vorbe i-au venit lui Iohanan aproape fără să vrea, dar s-au impus cu puterea adevărului neîndoielnic.

— Abia ți-ai aflat menirea și vrei să i-o dai altuia? îl întreabă Andreos. De ce ți-ar lua un altul locul?

— Fiindcă va fi mai înțelept ca mine și va spune doar lucrurile cele mai însemnate, răspunde Iohanan, cu glas mai potolit. Dacă rămâi alături de mine, Andreos, îl vei vedea pe omul acela și-l vei auzi, căci va veni chiar aici să ne vadă.

Și Iohanan se întreabă cine va fi acel om pe care-l va aștepta chiar aici, pe malul Iordanului.

— N-am să plec până când nu mă speli de păcatele mele! se roagă Andreos. Și eu vreau o viață nouă!

— Mai târziu, Andreos, acum nu e timp, mergi iute! spune Iohanan.

Andreos pornește la drum, iar leprosul, înviorat de întâmplarea prin care a trecut, hotărăște să se întoarcă împreună cu el la Ierusalim.

În vreme ce se îndepărtează, Andreos, pe cât e el de tânăr, își dă seama că îi este greu să urmeze pasul sprinten al acestui bărbat plin de vlagă care, acum un ceas, era mai moleșit ca o râmă.

Iohanan e singur în mijlocul Iordanului, iar în cugetul său frământat vine o amintire ce-l liniștește aproape cu totul.

Iohanan își amintește de ziua aceea când a auzit, cu urechea lipită de ușa casei lui Iosua, taina de necrezut a vărului său.

Cu un glas atât de potolit, încât s-ar crede că vorbește în șoaptă, Iohanan se întreabă: „El e... Iosua e cel pe care am să-l aștept?"

Și vede chipul vărului său cel bălai cum umple Cerul cel nesfârșit.

III–29

Neliniștea de neîndurat o îndeamnă pe Miriam să meargă până simte că e sleită de puteri; iar osteneala se împletește cu o mânie nespusă împotriva fiului ei.

Ar vrea să-i spună lui Iosif cât e de furioasă pentru ce a îndrăznit Iosua să le facă; însă cum ar putea oare vorbele domoli temerile?

Așa că Miriam se agață de tăcere, de pomul acela nevăzut care-și implântă rădăcinile în cer, şi ale cărui flori sunt vorbele ce nu vor fi nicicând rostite.

III–30

Văzând că marele înțelept e ostenit, Iosua s-a ridicat și a părăsit încăperea unde se mănâncă, pentru ca Hillel să se poată odihni pe divan.

Abad vine să-i aducă un ceai de cimbru lui Hillel, ale cărui gânduri se îndreaptă cu atâta putere către Iosua, încât e străbătut de un fior groaznic.

— Suferiți, stăpâne? se neliniștește mai-marele slujitorilor.

— Atât de puțin, răspunde Hillel. Căci mă tem că acest copil va suferi mai mult, într-un târziu. Când Iosua va părăsi casa, să-i dai tot ce va dori să ia cu el, adaugă bătrânul.

— Totul, chiar totul? întreabă Abad și spune încet: așadar, e destul să cerem și ni se va da?

— Da, răspunde Hillel. Căci cine cere primește.

Abad se pătrunde de vorba aceasta înțeleaptă, ca de fiecare dată când stăpânul lui îl răsplătește cu una dintre cugetările sale adânci.

„Căci cine cere primește", murmură el, plecând capul.

Însă de astă dată, nu prea știe ce înrâurire are vorba aceasta pe care n-o înțelege și care, de altfel, îi și părăsește cugetul, așa cum se risipește un vis la trezire.

De pe divanul său, Hillel cere să urce în încăperea lui.

În vreme ce-l ajută să urce scara strâmtă din lemn, Abad nu se poate înfrâna să-l întrebe pe marele înțelept:

— Stăpâne, cine o fi oare flăcăul acesta ciudat?

Hillel își ține suflul, apoi răspunde cu frumoasa lui voce adâncă:

— Dacă vrea Cerul, voi afla chiar în noaptea asta sau, dacă nu, mâine.

III–31

Abătut, descumpănit, încovoiat de povara dezvăluirii lui Hillel care i-a dat cheia fericirii, dar i-a poruncit să n-o folosească niciodată, Iosua s-a urcat pe acoperișul neted și curat al casei cele mari a lui Gamaliel.

Soarele strălucește pe cerul de un albastru gingaș.

Îl străbate doar un mic nor singuratic.

Fără să arunce măcar o privire spre palatul regelui ce-și arată în apropiere fastul fără de măsură, nici spre Templul, așezat și mai aproape, care sclipește de înfumurare, Iosua cuprinde cu privirea întregul Ierusalim și cercetează mai departe, către vest, până la marea cea întinsă pe care romanii o numesc *Mare Nostrum,* și care e parcă pusă cu mâna la marginea regatului, hotar nesfârșit de apă ce desparte lumea aceasta de alte popoare.

Iosua vede un punct în zare.

Este un punct negru ce crește pe măsură ce se apropie și care, apropiindu-se, se preface într-un punct alb.

Iosua nu știe ce să creadă: punctul cel alb se îndreaptă spre el.

Iar Iosua vede că punctul cel alb crește și, crescând, se face un porumbel.

E porumbelul alb neprihănit care, acum trei zile, pornea din nordul regatului, de pe piscul muntelui Meron.

Iată-l cum zboară deasupra Oraşului de Jos și, îndreptându-se spre Oraşul de Sus, se rotește în cercuri largi ca să ajungă la Curtea Preoților.

Porumbelul coboară încet și vine să se așeze pe acoperișul pe care stă Iosua.

Înaintează spre el, legănându-se cu pași mici, stângaci. Iar Iosua se miră că pasărea aceasta frumoasă și rotundă poartă cu sine o asemenea măreție.

Porumbelul stă nemișcat.

Dăinuie o clipă și dăinuie o veșnicie.

Apoi, porumbelul gângurește.

S-ar crede că se aude cântul de început al vieții.

Pe urmă, bătând din aripi, ca și cum și-a îndeplinit însărcinarea, își ia zborul, zvelt și grațios.

Iosua îl urmărește cu privirea și are simțământul miraculos ce-i însuflețește pe toți cei care privesc intens frumoasa pasăre albă: vede Cerul zburând.

Să fie arșița sau vedenia aceasta minunată? Iosua nu se mai ține pe picioare.

Se lungește pe jos.

Acoperișul încins îi arde spinarea.

Soarele îi strivește trupul.

Totul se preface în lumină.

Ochii i se tulbură şi somnul îl cuprinde treptat.

Iosua cugetă la cel pentru care a venit aici: la Cerul de-acolo, de deasupra tuturor lucrurilor, veșnic tăcut.

Cerul pe care nu va merge să-l vadă în Sfânta Sfintelor, știind că n-ar fi de folos, acum când cunoaște cuvântul acesta, taina fericirii pe care n-o va putea spune nimănui.

Iată-l pe Iosua osândit să poarte două taine grele, pe-a lui însuşi și pe-a întregii omeniri. Își poate cineva închipui poveri mai cumplite pentru o singură ființă?

Iosua își simte lacrimi curgându-i pe obraji; soarele le zvântă pe dată, de parcă astrul cel galben cu mii de raze n-ar mai vrea să-l vadă plângând.

Iosua nu mai vede rostul de-a trăi mai departe: „Și dacă totul s-ar sfârși aici, pe Pământ, pentru mine?", își spune el deodată. „Și dacă m-aș arunca de pe acoperișul acesta? Și dacă aș merge până în deșert ca să mor acolo însetat și smintit, dar izbăvit de demonii mei?"

Își părăseşte cugetul în acea stare de ultim abandon, de unde nimeni nu ştie dacă se mai întoarce vreodată.

Norișorul ce tronează pe cer acoperă vitejește soarele; o adiere călduță dezmiardă părul și fața lui Iosua.

Dintr-odată, îi vorbește un glas ascuns.

E glasul pe care l-a auzit ieri pe uliță, în Oraşul de Jos.

„Nu-i așa că lumea e cu susul în jos?", întreabă glasul ascuns. „Cine are s-o răstoarne, ca s-o îndrepte? O vei face tu, Iosua? Când se va trece tinerețea ta, iar părul tău va prinde a încărunți, le vei spune oamenilor taina fericirii?"

Iosua deschide ochii și simte, într-un fel de nedescris, cum inima i se goleşte, în șuvoi lent, dar neîntrerupt, de mânia aceea nemăsurată ce sălășluiește acolo de multă vreme.

Și, pe măsură ce mânia se risipește, simte tot acolo, în inimă, cum își întinde razele o putere uluitoare, o putere de necrezut, o putere atât de minunată și binefăcătoare încât îl învăluie trup și suflet.

Puterea aceasta pe care o simte cum se dezlănțuie era acolo dintotdeauna, strivită, stăvilită, înăbușită în adâncul inimii sale: este bunătatea.

Bunătatea pe care a așezat-o Cerul, ca pe o părticică din el însuși, în fiecare dintre ființele care se nasc pe acest Pământ.

Chiar în clipa aceasta, Iosua este neîndoios încredințat că Cerul și cu el sunt, de acum înainte, totuna. Că Tatăl și Fiul sunt legați unul de celălalt pe vecie.

Că se reunesc, în eternitate, infinitul cu lăuntricul, universalul cu esențialul. Nevăzutul cu văzutul.

Și ia această hotărâre nestrămutată: va alege întotdeauna adevărul în dauna neștiinței. Va alege primejdia în dauna nevoii de a se ști ocrotit, va alege necazul în dauna răutății, virtutea în dauna patimii. Va alege bunătatea în dauna iubirii. Cum anume? Dezvăluind oamenilor taina fericirii.

Iar dacă aceasta va abate asupra lor cele mai cumplite nenorociri, ele nu vor dăinui pentru totdeauna: în cele din urmă, bunătatea va birui.

Iar dacă Iosua își primejduiește viața prin îndrăzneala sa, asta e! Măcar viața lui le va fi de folos oamenilor.

Va fi de folos vieții, așa cum trebuie să fie orice viață omenească.

Da, Iosua știe de acum că va avea de urmat calea aceasta, când tinerețea lui se va fi trecut, iar părul lui va prinde a încărunți. Da, va avea de împlinit această însărcinare imperioasă; va fi ceea ce vrea să spună numele său: Cerul Ajută.

Iar el, Iosua, va ajuta. Va ajuta fiindcă să ajuți înseamnă să fii bun, iar să fii bun înseamnă să fii fericit pentru totdeauna.

„Bunătatea este Legea", rostește el cu glas limpede. „A ajuta este îndatorirea. Iar fericirea este răsplata."

Bunătatea îi umple de acum toată inima. Mânia l-a părăsit. Iosua nu se mai teme de nimic: nici de singurătate, nici de boală, nici chiar de moarte.

Se ridică, și nu mai e doar Iosua cel care se ridică, e un om care știe cine este și de ce este.

Deodată, vede viața cum freamătă în jurul lui.

Vede viața în frunzele copacilor mari, pe care le dezmiardă vântul în depărtare, pe colinele ce încercuiesc Ierusalimul. O vede în râsetele copiilor care se joacă acolo jos, pe stradă. Vede viața în fiecare boare de aer pe care-o trage în piept, în fiecare inimă și în fiecare piatră care aparțin acestui oraș.

Vede viața în preaplinul bunătății ei.

Și Iosua vede că totul trăiește, că totul există și că și el există, că este viață, ca tot ceea ce viețuiește.

Vede că deslușește viața aceasta dinafara lui, dar o simte înlăuntrul său cu cea mai mare tărie. Întrupează viața așa cum o poartă în sine orice ființă vie, cât trăiește.

Și Iosua simte că e fericit.

Că e cu desăvârșire fericit.

Dar Iosua nu poate să vadă că privirea sa, care era de o blândețe fără seamăn, arde acum ca un foc dogoritor.

Gamaliel se ivește pe acoperiș cu îngrijorarea întipărită pe chip și, orbit de soare, își ferește ochii cu mâna, înaintând către Iosua.

— A, aici erai, spune Gamaliel. Te-am căutat pretutindeni.

— Eram sus, răspunde Iosua.

— Da, văd, răspunde Gamaliel, care nu vede nimic. Hai să mergem să învățăm la Templu.

***

Chiar înainte ca Iosua să plece din casa lui Hillel, mai-marele slujitorilor îi întinde desaga plină cu tot ce a cerut: o pereche de încălțări din sfoară și două lucrușoare mici făcute de meșteșugari.

În semn de mulțumire, Iosua sărută mâinile lui Abad, care se întoarce pe dată la treburile lui, ca să nu se vadă cum își strivește pe furiș o lacrimă.

Hillel e culcat în pat, în încăperea lui de sub acoperiș.

E pregătit să-și dea sufletul Cerului.

I-a sosit ceasul marelui înțelept Hillel.

Vocea lui adâncă nu va mai fi auzită nicicând rostind frumoasele sale cuvinte.

Dar nicicând aceste cuvinte nu vor fi date uitării de bărbații și femeile cu suflet bun.

Astfel se stinge ilustrul bătrân, ca o lumânare care și-a revărsat până la sfârșit lumina asupra lumii.

III–32

Ajunși în cele din urmă în Orașul Sfânt, Iosif și Miriam se zoresc să-l caute pe Iosua, cutreierând Ierusalimul așa cum n-au mai făcut-o niciodată; el aleargă pe ulițele strâmte ale Oraşului de Jos, ea merge cu pași mari de-a lungul străzilor late din Oraşul de Sus. Amândoi îi întreabă pe trecători, pe negustori, pe cerșetori dacă n-au văzut cumva un flăcău înalt, bălai, sfios, cu o privire foarte blândă, cu graiul celor din nord.

Nimeni nu l-a văzut pe Iosua. Doar un orb îi spune lui Iosif că l-a auzit acum două, trei zile cum striga împotriva norilor.

III–33

Ca să se bucure de dimineața cea blândă, Iosua și Gamaliel își iau un răgaz înainte de a merge la Templu.

Gamaliel cumpără de la un negustor ambulant câteva curmale, pe care cei doi flăcăi le mănâncă pe îndelete, ca să-i cerceteze mai bine din priviri pe oamenii care trec încoace și-ncolo pe străzi.

Astfel trece un ceas, poate trec chiar două.

Mergând de-a lungul unuia dintre zidurile Marelui Templu, Gamaliel se minunează în fața acestui edificiu fără pereche, ce-i așteaptă pentru o zi de învățătură.

— Zidul acesta se numește Zidul Săracilor, lămurește el, fiindcă săracii din Oraşul de Jos au adus cele mai mari pietre.

— Ei, bine, dacă Templul se va prăbuși, numai zidul acesta ar trebui să rămână în picioare pe veci, răspunde Iosua.

Deodată, Iosua îl recunoaște pe Iehuda, care șade sprijinit de zid, și se îndreaptă numaidecât către el.

— Ieri ți-am aruncat vorbe cumplite, îi spune Iehuda, făcând ochii mari, în care se citește suferința, dar și bucuria să-l vadă iarăși pe Iosua. Să nu mă dușmănești, îți

sunt prieten adevărat. De ce spunem lucruri pe care nu le gândim? De ce suntem răi când, de fapt, nu suntem astfel? De ce i se împotrivește gura atât de des inimii? Nici măcar nu-ți știu numele, al meu este Iehuda.

— Și eu îți sunt prieten cinstit și așa voi fi chiar și după moarte, spune Iosua și cuprinde cu mâinile fața lui Iehuda. Iar dacă spunem vorbe negândite, atunci n-am spus nimic! Numele meu e Iosua.

— Cerul Ajută! spune Iehuda.

— Da, Cerul Ajută, îi întărește Iosua spusele cu glas puternic, în vreme ce își pune jos desaga pe care o poartă, și scoate de acolo un burduf din piele de capră, o ulcică din argint și o pereche de încălțări din sfoară, pe care i le întinde lui Iehuda.

— Sunt daruri pentru tine, spune Iosua. Vin din casa acestui tânăr care se numește Gamaliel.

Iehuda se ridică, își pune încălțările cele noi și se minunează de noua sa ulcică din argint ce sclipește în soare.

Îi mulțumește lui Gamaliel făcându-i cu ochiul în semn de statornicie, semn pe care numai copiii săraci știu să-l facă și care înseamnă mai mult decât o mie de mulțumiri.

— Cum de ai știut, Iosua, că ai să mă întâlnești din nou? întreabă Iehuda.

— Nu știam, dar mi-o doream, spune Iosua.

— Urmează-ne, Iehuda, îl îndeamnă Gamaliel, mergem la învățătură!

— O, n-am vreme pentru asta, spune Iehuda.

— O să ai vreodată vreme? îl întreabă Iosua. Dacă nu acum, când ai să poți învăța?

— Fie, mă învoiesc! spune Iehuda, cu cel mai frumos surâs din lume, cel al orfanului care nu mai este singur.

— Poate că Cerul ne-a adus laolaltă fiindcă vom ajunge toți trei oameni însemnați! se miră Gamaliel, bucuros să vadă un nou prieten cum intră în viața lui, și își umflă pieptul pentru a se prezenta: cândva, eu am să fiu dascălul poporului! adaugă el cu mândrie.

Iehuda se ridică și spune:

— Cândva... eu am să izbăvesc poporul!

Cei doi flăcăi îl privesc pe Iosua.

— Și tu ce ai să faci cândva, Iosua?, întreabă Iehuda.

— O să rămâi tâmplar?, întreabă Gamaliel.

Iosua lasă câteva clipe să treacă și spune:

— Eu, cândva, am să răstorn lumea.

— Răsturnător de lume, ce meșteșug ciudat! se amuză Gamaliel.

— Și cum ai să răstorni lumea? întreabă Iehuda, mai serios.

III–34

Leprosul umblă atât de iute, cu atâta vigoare, încât lui Andreos îi pare rău că Iohanan nu l-a cufundat și pe el în apă înainte de-a porni la drum.

— O să ajungem la Ierusalim într-un ceas, spune leprosul, ridicându-și ușor partea de sus a hainei peste față, căci din partea opusă vine un grup de călători cu care e gata să se intersecteze, printre care Elișeba și mica Miriam.

Ajunși lângă ei, leprosul se simte cercetat din priviri.

După părul brun, dar mai cu seamă după ochii verzi ca smaraldul, leprosul își recunoaște copila, pe draga lui fiică, micul său odor pe care a fost nevoit să-l părăsească la porunca preoților, când l-au izgonit de lângă oameni.

— Uite-o, uite-o pe comoara mea, murmură leprosul. A crescut așa de mult, e așa de frumoasă copila mea, așa de frumoasă prințesa mea...

Se gândește pe dată să fugă și să-și ia fetița în brațe, s-o strângă la piept și să n-o mai părăsească niciodată, acum, că a regăsit-o în sfârșit.

Dar o vede atât de senină cu oamenii aceia, alături de femeia cu păr arămiu care o ține atât de strâns de mânuță.

Da, o vede atât de senină pe micuța lui cea dragă. O vede atât de fericită. În așa măsură de fericită, cum n-ar putea fi niciodată alături de el. „Și la urma urmei, voi fi necurat atâta vreme cât mă va pângări lepra", își spune el. „Ce viață ar duce ea lângă un urgisit?"

Și leprosul hotărăște să meargă înainte fără oprire.

Hotărăște să-și lase copila să se ducă spre noua viață pe care i-a hărăzit-o Cerul.

Măcar a văzut-o fericită pe minunea lui cu ochi verzi.

— Toate bune, prietene? întreabă Andreos.

Cum nu primește răspuns, Andreos își așază mâna pe umărul leprosului și își văd amândoi de drum.

Mica Miriam, aflată în grupul de călători, și-a oprit pașii și rămâne uitându-se după leprosul care se îndepărtează.

— Îl cunoști pe bărbatul acela? o întreabă Elișeba, neliniștită.

— E tatăl meu, spune fetița. E tot bolnav, dar n-a murit. M-a recunoscut și-l iubesc.

Cu un avânt de nestăpânit, fetișcana pornește în goană către tatăl ei, dar Elișeba o apucă de mânecă:

— Nu, Miriam, îi spune ea, tatăl tău e lepros. Nu e îngăduit să te apropii de el, cu atât mai puțin să-l atingi.

— Nu-mi pasă că e lepros! Și întâi de toate, nu e un lepros oarecare, e tăicuțul meu! răspunde ea, smulgându-se din strânsoarea Elișebei și luând-o iar la fugă spre cel care, auzind chemarea înduioșătoare a fiicei lui, se întoarce, cade în genunchi și își deschide larg brațele, ca să le strângă în jurul ei.

— Ah, puiul meu! îi spune el, cu glas frânt și ochii plini de lacrimi de bucurie, împletite cu durere. Copilul meu,

îngerașul meu dulce, fetița mea preaiubită, în sfârșit te strâng la piept.

Elișeba, care s-a apropiat de ei, îi zâmbește leprosului și își lasă ochii în pământ.

— Vino cu noi, tăicuțule! spune Miriam cu glăsciorul ei dârz. Mergem la Magdala, în nordul regatului. Acolo, se vor purta bine cu tine și cu Elișeba și o să fim foarte fericiți cu toții împreună.

— Nu, draga mea fiică, e cu neputință. Boala asta nu e îngăduită niciunde. Dar, cu ajutorul Cerului, va trece și, într-o bună zi, am să merg să te caut la Magdala, îți făgăduiesc. Mergi, iubirea mea, mai spune el deschizându-și brațele, mergi către viața care te cheamă...

Micuța Miriam își sprijină fruntea de cea a tatălui ei, apoi se întoarce cu inima frântă către Elișeba, pe care leprosul, cu sufletul împăcat, o privește cu recunoștință.

III–35

— Ei, bine, Iosua, întreabă iar Iehuda, cum ai să răstorni lumea?

Iosua e gata să răspundă, însă își aduce aminte că nu trebuie să spună nimic, nu acum. Va fi nevoit să vorbească mai târziu, atunci când tinerețea lui se va fi trecut, iar părul său va fi prins să încărunțească.

Astfel că, privindu-și prietenii cei noi, le spune în gând ceea ce ar dori atât de mult să le spună cu glas tare: „Cândva, am să răstorn lumea spunându-le femeilor, bărbaților și copiilor: fiți buni unii cu alții! Și mai ales, ajutați-vă aproapele, așa cum vă ajutați pe voi. Da, ajutați-vă unii pe alții! Astfel, veți fi pururea fericiți, oricare ar fi chinurile voastre, oricare ar fi nenorocirile și durerile prin care treceți. Cum anume? Izgonind toate acele simțăminte rele ce nu fac decât să abată necazul asupra voastră și lăsând bunătatea să vă umple cu totul inima. Cu puterea aceasta care se află în voi, veți face din viața voastră o viață bună, veți fi copii buni, veți fi părinți buni, prieteni buni și chiar dușmani buni. Nu veți mai lupta ca să fiți fericiți, căci veți fi oricum. Da, veți fi buni și veți cunoaște fericirea adevărată, fericirea

trainică, adică viața atât de fericită să fie, încât nu se teme de nimeni și de nimic."

— Spune-ne, cum ai să răstorni lumea? îl întreabă iarăși Iehuda pe Iosua, care pare dus pe gânduri.

— O să aflați curând, spune Iosua. Până atunci, haideți să fugim până la intrarea în Templu, adaugă el cu un zâmbet. Cine ajunge cel de pe urmă iese biruitor!

Fără a sta pe gânduri, Iehuda și Gamaliel o pornesc în goană și râd fugind, iar Iosua îi urmează mergând și râde ușor.

Râde cu râsul cel mai frumos: acela al unui copil fericit că este el însuși.

Cei trei flăcăi pătrund în Templu, merg să se așeze într-un ungher al marii esplanade și se alătură la sfat cu credincioșii și preoții dornici să cerceteze Legea.

Printre preoții aceștia se află și tânărul Nicodim, zis Neștiutorul; îl recunoaște pe Iosua și rămâne fără glas auzind întrebările pline de îndrăzneală pe care flăcăul le pune preoților, încurcându-i cu câteva vorbe bine alese.

Străbătând esplanada, crudul Khaiffa l-a cunoscut pe Iosua după pletele sale bălaie și, când privirile li s-au întâlnit, Khaiffa a avut o vedenie tulburătoare, asemenea unui fulger: s-a văzut înveșmântat în haina de in a Marelui Preot, iar preacinstitul veșmânt era pângărit cu roşu.

Semn înfiorător, care s-ar cuveni să-i întunece gândurile, dar care, dimpotrivă, le luminează: Khaiffa are încredințarea că va fi Mare Preot. Sângeriul robei sale nu înseamnă pentru el decât ceea ce știe de pe acum: că puterea merge mână-n mână cu fărădelegea.

III–36

După două ceasuri bune de căutări zadarnice, Iosif și Miriam se reîntâlnesc în fața Marelui Templu, după cum s-au vorbit. Acolo vor putea cere sprijinul unui preot, care va porunci fără doar și poate căutări în toate vecinătățile.

Însă chiar în clipa în care pătrund în mărețul Templu al Ierusalimului, cu inimile strânse de teamă, îl zăresc pe Iosua șezând cu picioarele încrucișate, într-un cotlon al marii esplanade scăldată în soare.

Lui Iosif nu-i vine să-și creadă ochilor văzându-i veșmântul alb ca laptele.

Pe Miriam o uimește puțina bucurie pe care o arată Iosua când o vede.

— Ne-am pierdut mințile de grijă pentru tine, îți dai seama? îi spune ea în vreme ce se apropie, cu mânie și ușurare în ochi.

— A fost nevoie să mă îndeletnicesc cu Cerul, le răspunde Iosua, uluindu-i și mai tare.

Apoi, flăcăul se ridică încet, vine către ei și, cu o mișcare pe cât de drăgăstoasă, pe atât de neașteptată, îl îmbrățișează pe Iosif din toate puterile.

— Te iubesc, tată. Te iubesc din toată inima, îi spune el lui Iosif cu un glas atât de copt, atât de hotărât, de adânc și deschis, așa plin de simțire ținută prea mult în frâu, încât lui Iosif încep să-i curgă toate lacrimile din trup.

— Și eu te iubesc, fiul meu cel drag, te iubesc așa de mult, spune Iosif, înfrânându-se la a plânge și mai mult.

— Iartă-mă, iartă-mă, tată, mai spune Iosua, iartă-mă pentru toate cele pe care le-am spus și nu le-am gândit. Iartă-mă că mi-a fost inima împietrită și vorba aspră împotriva ta. Te iubesc, tată, te-am iubit întotdeauna, știi asta, o știi, tată?

Și Iosif își strânge și mai tare fiul în brațe.

Atunci, Iosua își trece ușor mâna prin părul tatălui său, după cum l-a văzut făcând pe Baraba, iar pe Miriam o răscolește în așa măsură priveliștea la care nădăjduia, dar în care nu mai credea, încât nu vede flacăra arzătoare din ochii lui Iosua.

Înțelegând că Iosua va fi acum nevoit să pornească spre casă, Iehuda și Gamaliel vin să-și ia rămas bun.

Miriam și Iosif se îndepărtează câțiva pași ca să-i lase singuri.

Cei trei flăcăi își strâng mâna bărbătește.

Își spun că a fost bine să se întâlnească astfel la Ierusalim, a fost cu adevărat bine. Și se privesc. Își zâmbesc. Sunt mulțumiți că se cunosc, că sunt prieteni.

Toți trei strălucesc de frumusețe și de farmec.

Iehuda sărută cu îndrăzneală fruntea lui Iosua, precum sărută învățăcelul fruntea dascălului său. Și cum Iehuda nu știe de unde-i vine îndrăzneala aceasta, își lasă ochii în pământ.

Gamaliel îl poftește pe Iehuda la masă în seara aceasta și-i cere să aleagă între pește din lacul Ghenizaret

și lăcuste fripte în miere; iar Iehuda alege lăcustele fripte.

Iosua își privește îndelung tovarășii, fără a şti că-i va vedea din nou într-o bună zi, ceea ce îi sporeşte plăcerea de-a trăi această clipă.

Apoi, Iosif, Miriam şi Iosua părăsesc Ierusalimul, pornind spre nordul regatului.

Deasupra lor, cerul de un albastru cristalin e presărat cu nori de un alb strălucitor, precum mărgelele mătăniilor.

Vremea e blândă.

Primăvara va putea să înceapă cu adevărat.

Pomii vor da iarăși în floare, iar păsările se vor întoarce pe ramurile lor ca să-și cânte trilurile încântătoare.

Un vânt binefăcător va sufla în adieri lungi dinspre izvorul Iordanului și va purta polenul florilor acolo unde vor ele să împodobească prin culorile lor dealurile, câmpiile și pajiștile cărora le sunt cel mai trebuincioase.

Natura va ocroti natura, așa cum face de la începuturile lumii, stând mărturie pentru darul nesfârșit pe care și-l face sieși viața.

III–37

Pe drumul lung ce duce către satul lor, Iosif merge înainte de unul singur, cu inima ușoară.

Iosua și-a luat de mână mama, care se simte ținută de o mână mult mai puternică decât a ei.

Și Iosua simte cum izvorăște din el preaplinul de putere, însușire a copilăriei ce însoțește uneori întreaga viață omenească: simțământul nemuririi.

Sfârșit

Epilog la fugă

Câțiva ani mai târziu, Iosua îi va revedea pe malul Iordanului pe tovarășii săi, Iohanan, Iehuda, Gamaliel și Andreos, care-l așteptau acolo.

Numeroase relatări vor istorisi chiar și după multă vreme despre această reuniune și despre ce s-a întâmplat ulterior cu fiecare dintre ei.

Dar, în mod ciudat, nu li s-au păstrat adevăratele nume. Astfel, Iohanan va fi numit Ioan Botezătorul, Gamaliel va deveni Gamaliel Înțeleptul. Iehuda va fi Iuda Iscarioteanul. Iar Iosua va fi cunoscut ca Iisus.

Anexe

Fuga lui Iisus la Ierusalim

Evanghelia după Luca (scrisă în anul 70 d.Hr.) consemnează, fără a aduce detalii, fuga lui Iisus în Orașul Sfânt. Despre această fugă misterioasă, aflăm doar că Iisus a fost găsit în Templu după trei zile și că le-a vorbit părinților săi într-un fel foarte neobișnuit.

După această dispariție, încep „anii pierduți ai lui Iisus", două decenii despre care nu se știe nimic. Apoi, Iisus apare din nou în Scripturi, la vârsta de aproximativ treizeci de ani. Întâlnirea Sa cu Ioan Botezătorul, pe malul Iordanului, marchează începutul lucrării Sale mântuitoare. Crucificarea Sa va avea loc la Ierusalim, un an mai târziu.

„Și părinții Lui, în fiecare an, se duceau de sărbătoarea Paștilor la Ierusalim.

Iar când a fost El de doisprezece ani, s-au suit la Ierusalim, după obiceiul sărbătorii.

Și sfârşindu-se zilele, pe când se întorceau ei, Copilul Iisus a rămas în Ierusalim și părinții Lui nu știau.

Şi socotind că este în ceata călătorilor de drum, au venit cale de o zi, căutându-L printre rude şi printre cunoscuți.

Și, negăsindu-L, s-au întors la Ierusalim căutându-L.

Iar după trei zile L-au aflat în templu, şezând în mijlocul învățătorilor, ascultându-i şi întrebându-i...

Și toți cei care Îl auzeau se minunau de priceperea și de răspunsurile Lui.

Și, văzându-L, au rămas uimiți, iar mama Lui a zis către El: Fiule, de ce ne-ai făcut nouă aşa? Iată, tatăl Tău şi eu Te-am căutat îngrijorați.

Şi El a zis către ei: De ce era să Mă căutați? Oare, nu ştiați că în cele ale Tatălui Meu trebuie să fiu?

Dar ei n-au înțeles cuvântul pe care l-a spus lor.

Și a coborât cu ei și a venit în Nazaret și le era supus. Iar mama Lui păstra în inima ei toate aceste cuvinte.

Și Iisus sporea cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul la Dumnezeu și la oameni."

(Evanghelia după Luca, capitolul 2, versetele 41–52)

HESED: un cuvânt care schimbă viața

În Biblia ebraică (Tanah sau Vechiul Testament) revine foarte des (de 249 de ori) un cuvânt ebraic, foarte plin de sens: *hesed* (חֶסֶד).

Acest cuvânt pune atâtea probleme traducătorilor, încât este redat în moduri diverse: mizericordie, îndurare, milă, bunăvoință, favoare, loialitate, pietate, fidelitate, prietenie sau milostivire.

Cum niciunul dintre aceste cuvinte nu exprimă pe deplin sensul *hesed*, termenul este adesea tradus prin iubire.

De fapt, nici cuvântul iubire nu redă fidel sensul lui *hesed*. Și totuși, astfel e tradus în regula de aur a Vechiului Testament: „Iubește-ți aproapele ca pe tine însuți", ca și în regula de aur a Noului Testament: „Să vă iubiți unii pe alții."

Astfel, iubirea este reprezentată ca unica și veritabila cheie a fericirii de când au fost traduse aceste Scripturi din ebraică, din aramaică, din latină și din greacă.

Însă când traduc cuvântul *hesed*, cei mai competenți bibliști care, cu siguranță, nu sunt prea numeroși, propun

unicul sens acceptabil din punct de vedere etimologic: bunătate.

Cuvântul *hesed* semnifică într-adevăr bunătate.

Precizare: bunătate atât umană, cât și divină.

Evident, aceasta modifică înțelesul Textelor: nu mai este vorba despre iubirea aproapelui ca pe sine, după cum se obișnuiește de altfel, fiind oarecum dificil când aproapele dă dovadă de prea puțină amabilitate și când nici noi înșine nu suntem fără pată; nu este vorba nici să ne iubim unii pe alții, mai ales când alții greșesc față de noi.

De fapt, este vorba să fim „buni" cu semenii, așa cum suntem cu noi înșine, și să fim buni unii cu alții; ceea ce nu exclude nici curajul de a ne opune altora, nici cel de a ne iubi aproapele dacă dorim.

Iubirea reprezintă o patimă, minunată, dar efemeră, arzătoare, și adesea distrugătoare (reversul său fiind ura); prin urmare, este greu de imaginat că autorii biblici au intenționat să facă dintr-o patimă punctul central al vieții umane.

Nu, s-a dorit ca bunătatea, *hesed*, să aibă prioritate. Dar, din păcate, iubirea e cea care predomină de milenii.

Spre exemplu, în Noul Testament, binecunoscuta Epistolă a Sfântului Pavel către Corinteni este adesea tradusă prin „Și toate averile mele de le-aș împărți [...], dar dacă n-am iubire, nimic nu-mi folosește".

Însă dacă se înlocuiește „iubire" cu *hesed*, singurul cuvânt potrivit fiind cel original, textul își regăsește forța și profunzimea autentice: „Și toate averile mele de le-aș împărți [...], dar dacă n-am bunătate, nimic nu-mi folosește."

Diferența dintre iubire și bunătate poate părea subtilă, dar nu este nicidecum, căci bunătatea întruchipează

suprema înțelepciune, iar iubirea, o virtute elevată și sublimă. „Ce înțelepciune poți afla mai mare decât bunătatea?", va întreba, pe bună dreptate, Jean-Jacques Rousseau, câteva secole mai târziu.

Hillel şi Iisus, doi iudei umanişti

Dacă veți merge odată în Israel, mai precis în Galileea Superioară, nu departe de muntele Meron, situat în partea cea mai nordică a ceea ce a fost acum două mii de ani țara lui Iisus, veți descoperi, pe versantul umbrit al uneia dintre colinele împrejmuitoare, intrarea unei peșteri stâncoase.

În interiorul acestei peșteri, un mormânt străvechi păstrează memoria unui mare maestru spiritual, Hillel, numit în zilele noastre Hillel Hazaken, semnificând Hillel cel Bătrân sau Hillel Înțeleptul.

Născut în Babilonia, Hillel a emigrat spre Ierusalim în puterea vârstei și, părăsindu-și meseria de tăietor de lemne, a devenit una dintre cele mai distinse autorități morale ale poporului iudeu.

A dus o viață îndelungată, din anul 90 î. Hr. până în anul 10 d. Hr. Prin urmare, a fost contemporan cu regele Irod și cu fiul și succesorul său, regele Arhelaus.

A înființat la Ierusalim o „școală" axată pe interpretarea Legii Iudaice, care predomină și astăzi în învățăturile din Tora (Vechiul Testament) și din Talmud (Biblie „orală", redată în scris).

Această școală a fost reprezentată cu onoare de către nepotul său, Gamaliel, devenit la rândul său preot și învățat respectat.

Promovând un iudaism „moderat", umanist și liberal timpuriu, Hillel a putut fi încadrat în categoria învățaților farisei, opuși rigoriștilor saducei — între care se numără marii preoți Ana și Caiafa, a căror castă sacerdotală puternică a dispărut după distrugerea celui de-al doilea Templu din Ierusalim, în anul 70 d. Hr., ceea ce a permis curentului fariseic și ideilor lui Hillel să domine definitiv lumea iudaică aflată în exil.

Numeroase vorbe înțelepte (sau maxime) atribuite lui Hillel se regăsesc în cuvintele (sau parabolele) pe care Iisus le rostește în Evanghelii. Atât de multe, încât un curent istoric îl consideră pe Iisus ca discipol direct al marelui înțelept, bazându-se pe faptul că a fost contemporan cu Hillel.

Zeci de aforisme celebre ilustrează într-adevăr apropierea dintre Iisus și Hillel:

Hillel: „Nu-i face altuia ce nu vrei să ți se facă"; Iisus: „Pe toate câte vreți să vi le facă vouă oamenii, întocmai faceți-le și voi lor."

Hillel: „Nu-ți judeca aproapele înainte să fii în locul său"; Iisus: „Nu judecați și nu veți fi judecați."

Hillel: „Dacă aduni, atunci risipește. Iar dacă risipești, adună". Iisus: „Cel ce nu adună cu Mine, risipește."

Hillel: „Fiindcă ai înecat, ai fost înecat"; Iisus: „Toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri."

Maximele lui Hillel sunt compilate în lucrarea *Sfaturile înțelepților poporului evreu* sau *Pirkei Avot*, tratat de morală ce conține vorbele marilor înțelepți din perioada cuprinsă între anii 300 î. Hr. și 300 d. Hr.

Memoria lui Hillel cel Bătrân, personaj totodată ilustru și necunoscut, este onorată în Franța prin gravarea numelui său pe frontonul Bibliotecii Sainte-Geneviève, situată în fața Panteonului, la Paris.

Mulțumirile mele pentru aceste *Trei zile la Ierusalim* merg către:

Karina Hocine, editor sensibil și inteligent, așadar, perfect.

Valérie Tong Cuong, scriitoare talentată și generoasă, așadar, rară.

Charlotte von Essen, editor, pentru privirea ei precisă și totodată binevoitoare.

Eva Bredin-Watcher și echipa editurii JC Lattès.

Anne Ducrocq, pentru încrederea ei.

Valérie Fèvre, Michèle Prime, Aurélie Massé, pentru lectura lor prietenoasă.

Jean Chanevat, dascăl minunat care m-a învățat marea literatură într-o clasă mică de la periferie.

Bunicul meu, Gabriel Arfi, maestru al *hesed*.

Patricia Champane, care mă ajută pur și simplu iubindu-mă.